ANUL XXVI 1981

STUDIA
UNIVERSITATIS BABEŞ-BOLYAI

PHILOLOGIA

2

Redacţia : 3400 CLUJ-NAPOCA, str. M. Kogălniceanu, 1 ● Telefon 1 34 50

SUMAR — CONTENTS — SOMMAIRE — СОДЕРЖАНИЕ

DEMNITATEA ANGAJĂRII CONŞTIENTE

De şase decenii măsurăm prin fapte de valoare istorică rezonanţa unui cuvînt: *comunist*. În conştiinţa naţiunii noastre semnificaţia acestui nobil titlu se identifică cu însemnele patriotismului militant, generator de energii. Operă conştientă a maselor, socialismul uneşte sub stindardul demnităţii suverane a poporului disponibilităţile şi idealurile de realizare ale indivizilor. Nicicînd n-a existat o asemenea descătuşare de energii, la scara valorilor materiale şi spirituale, nicicînd efortul constructiv, desfăşurat pe multiple planuri, n-a cunoscut o asemenea intensitate fecundă. Însumînd contribuţiile diferitelor generaţii, aceste vaste desfăşurări de energie metamorfozează sentimentul tonic al trecutului, ca bun colectiv şi sursă de înţelepciune, în realitatea mobilizatoare a prezentului.

Aniversarea partidului reprezintă, în egală măsură, o sărbătoare a culturii, artei şi literaturii. Imensul rol formativ al tărîmului literar-artistic (concurat poate doar de acela al vastei reţele şcolare), contribuţia lui majoră la plămădirea noului umanism reprezintă chezăşia creatorului, întemeiată pe misiunea sa socială de necontestat. S-a observat demult — şi nu întîmplător — că statutul social al scriitorului este echivalent, în noua noastră societate, cu acela al constructorului. Natura distinctă a uneltelor sale, mijloacele *comunicării* sale cu lumea, departe de a-l conduce la izolare, îl situează — sub semnul unei angajări libere şi conştiente — în primele rînduri ale făuritorilor acestei noi societăţi.

În această perspectivă e de la sine înţeles permanenţa preocupării şi a grijii speciale a partidului pentru statornicirea unui climat sănătos în viaţa literară, bazat atît pe angajarea revoluţionară, cît şi pe afirmarea personalităţii inconfundabile şi deschise unor noi împliniri a fiecărui creator autentic.

În dinamica biografie spirituală a Secretarului general al partidului indiciul acestei nepreţuite griji se reflectă nu numai în periodicele întîlniri, devenite tradiţionale, cu reprezentanţii breslei scriitoriceşti, ci în întregul activităţii de coordonare şi îndrumare a muncii ideologice şi a vieţii social-politice — activitate a cărei supremă ilustrare o constituie negreşit magistralele cuvîntări rostite de la înalta tribună a Congreselor partidului. Vibrantele chemări adresate de tovarăşul Nicolae Ceauşescu scriitorilor, în asemenea prilejuri, au adus o contribuţie majoră la definirea principiilor generale şi a direcţiilor de dezvoltare ale artei noastre noi, parte integrantă a umanismului revoluţionar contemporan. Calda sa pledoarie pentru realism — coordonată trainică a artei româneşti — cuprinsă încă în Raportul prezentat în faţa celui de al X-lea Congres al partidului îşi păstrează deplina şi fertila actualitate: „Ceea ce vi se cere, tovarăşi, este să pătrundeţi în adîncul existenţei poporului şi înţelegînd năzuinţele sale, eforturile şi lupta sa eroică, să în-

fățișați grandioasa frescă a României socialiste. Partidul este adeptul adevărului obiectiv nemistificat, partizanul înfățișării veridice a realității, atît cu luminile cît și cu umbrele ei. Redați prin graiul minunat al artei freamătul creator al poporului care, transformînd prin munca sa eroică înfățișarea țării, se transformă pe sine însuși. Nu uitați niciodată că menirea artei voastre este de a înnobila omul, de a-l inspira spre noi fapte mărețe, spre realizarea idealurilor socialismului și comunismului".

Caracterul deschis al conceptului de realism formulat mai sus a contribuit considerabil la îmbogățirea și diversificarea cu adevărat impresionantă a peisajului nostru literar. Valoarea, verificată și validată de timp, a cărților datorate unor autori ca Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Marin Preda, Laurențiu Fulga, Mihai Beniuc, Eugen Barbu, Șt. Aug. Doinaș, Geo Dumitrescu, Francisc Păcurariu, Al. Ivasiuc, Constantin Țoiu, Dumitru Radu Popescu, Ion Lăncrănjan, Ștefan Bănulescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Augustin Buzura, Fănuș Neagu, George Bălăiță, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu ș.a., remarcabila pregnanță artistică și capacitate de modelare a teatrului scris de Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Paul Everac, Teodor Mazilu, din nou D. R. Popescu ori Marin Sorescu, Ion Băieșu ș.a. constituie dovada nemijlocită a viabilității noii orientări și a climatului de responsabilitate, căutare și emulație ce caracterizează în prezent mișcarea noastră literară. Asigurată de platforma ideologică și politică unică, pe care ne-o oferă materialismul dialectic și istoric, aplicat în mod creator de conducerea partidului și a statului nostru, unitatea de concepție și de atitudine a acelui *întreg* ce-l constituie cultura românească de azi este departe de a însemna vreo limitare a liberei manifestări a creativității și a spiritului veșnic iscoditor ce ne definește, ca popor care și-a probat de secole înzestrarea. Înțeleasă, cum s-a spus, ca deplină răspundere față de adevăr, față de procesele dialectice care se petrec în viața și în conștiința oamenilor, față de hrana spirituală a poporului nostru, libertatea de creație este astăzi o realitate cu neputință de contestat. Ea evidențiază tocmai ceea ce am numit *demnitatea* angajării conștiente și nu poate fi infirmată decît de impostură; așa cum singură impostura este în stare să compromită o noțiune pe nedrept controversată, în unele intervenții critice, cum este aceea de poezie patriotică. „A-ți cînta țara, poporul constituie o acțiune pentru care efortul perfecționării artistice neîntrerupte nu este nicicînd prea mare", mărturisea pe drept cuvînt Nichita Stănescu, într-un interviu (cf. „Scînteia", 21 sept. 1980). Și cu cîteva rînduri mai sus: „Poezia patriotică este o acțiune, ca și poezia de dragoste, ca și poezia contemplativă. O acțiune către ceva și de la ceva către altceva. Tocmai în aceasta constă universalitatea ei. Și ea n-are de apărat un clondir de Sèvres, ci un sîn alăptînd".

Cine observă cu simț istoric faptele culturii, văzînd adică în ele expresia unei complexe evoluții în plan social și politic, nu poate ajunge la o altă concluzie decît aceea că mișcarea noastră literară participă, în anii marii revoluții de după 1944, la un proces care o individualizează și o propune cu noi energii universalității.

În același context se înscrie, firesc, comentariul critic și cercetarea științifică a fenomenului literar, domenii cîtuși de puțin străine, și ele, înfățișării „adevărului obiectiv nemistificat“, recomandate în revelatoarele considerații teoretice citate. Climatul de liberă confruntare și de continuă deschidere, propriu mai cu seamă ultimelor două decenii de viață literară, i-a permis criticii și istoriei noastre literare să-și reconsidere condiția și să-și primenească optica și uneltele de lucru. Recuzita tradițională a fost îmbogățită cu elementele unei metodologii pe măsura progreselor înregistrate în toate domeniile științei și ale cercetării științifice moderne. Teoria literară, semiotica, poetica și lingvistica matematică, investigația sociologică, sondajele psihanalitice, examenul în perspectivă structurală etc. au lărgit considerabil orizontul studiilor critice și istorico-literare, facilitînd totodată efortul de diferențiere a formulelor și a stilurilor personale, subordonate țelurilor fundamentale ale domeniului ca atare. Ca urmare a noii sale condiții, se poate vorbi astăzi pe drept cuvînt de o sporire a prestigiului și a audienței de care se bucură critica, în cele mai largi cercuri de cititori. Foiletonul critic, cronica literară, eseul, studiul de literatură comparată, portretul, articolul polemic, recenzia etc. au dobîndit o pondere specială nu numai în spațiul unor publicații literare ori de cultură generală, ci și în paginile unor cotidiene, ale unor suplimente sau culegeri regionale etc. Perspectivele istorice asupra fenomenului literar, studiile de sinteză, vizînd epoci sau curente, personalități sau publicații prestigioase tind în prezent să împlinească toate lacunele îndelung resimțite de noua istoriografie literară românească. La fel, numeroasele dicționare, bio-bibliografii, culegeri de documente literare etc., apărute mai cu seamă în deceniul din urmă ca rod, de cele mai multe ori, al unor inițiative ivite în mediile universitare sau sub semnul colaborării dintre universități, institute de cercetare, edituri, biblioteci.

Integrarea învățămîntului cu cercetarea și producția a deschis de fapt o nouă epocă în știință, creînd nu numai cadrul adecvat conlucrării interdisciplinare și experimentării de noi metodologii, ci și premisele confruntărilor decizive cu practica și cu cerințele ei, în măsură să orienteze preocupările și să evite suprapunerile, să concentreze forțele în funcție de pregătire și aptitudini, să eșaloneze judicios obiectivele și să stabilească ritmul de lucru potrivit priorităților evidențiate la nivel național. Această conștiință a valorii ei sociale superioare nu poate decît să înnobileze cercetarea și să insufle cercetătorului — fie el critic și istoric literar consacrat, ori simplu debutant — sentimentul major al demnității și al responsabilității muncii angajate.

Aceste cîteva gînduri, prilejuite de a 60-a aniversare a partidului nostru, nu au atît semnificația unei retrospective, cît pe aceea a unui răspuns, cu valoare de *angajament,* la înaltele solicitări ale epocii pe care avem mîndria de a o reprezenta și sluji.

STUDIA UNIV. BABEŞ-BOLYAI, PHILOLOGIA, XXVI, 2, 1981

GIB. I. MIHĂESCU

CONTRIBUŢII LA O RECONSIDERARE DOCUMENTARĂ A BIOGRAFIEI

LEON BACONSKY

Principala sursă de referinţe biografice a comentatorilor de pînă acum ai lui Gib. I. Mihăescu au constituit-o, se ştie, însemnările publicate în „Gîndirea" de N. Crevedia, la cîteva luni după moartea scriitorului[1]. Adăugîndu-le celelalte cîteva pagini memorialistice, determinate de aceeaşi împrejurare şi datorate altor foşti prieteni şi colaboratori ai autorului *Rusoaicei* (Cezar Petrescu, N. Crainic, V. I. Popa, M. Ştefănescu ş.a.), nici nu ne-ar mai rămîne dealtfel de menţionat, în timp, prea multe asemenea contribuţii. Deceniile care s-au scurs de atunci ne-au oferit prea puţine noutăţi în acest domeniu, majoritatea cercetătorilor mulţumindu-se de fapt să redescopere, pentru uzul noilor generaţii, lucruri demult spuse şi unanim cunoscute odinioară. În vremea din urmă s-au încercat, e drept, şi o seamă de expuneri mai sistematice şi mai complete, fie sub forma binevenitelor „tabele cronologice", anexate unor ediţii de popularizare, fie sub aceea a unor capitole de monografie sau a unor comunicări cu caracter mai mult ori mai puţin ocazional. O mare parte din lacunele şi erorile de informare ale biografiei din 1936 — concepute altminteri mai curînd în chipul unei simple evocări, dulceag literaturizate şi romanţate, a lui Gib. I. Mihăescu — s-au perpetuat totuşi, după cum se va putea constata, de la un cercetător la altul, rămînînd în bună măsură neremediate şi după apariţia voluminoasei lucrări monografice a lui Mihail Diaconescu *(Gib. I. Mihăescu,* Bucureşti, Editura Minerva, 1973, 384 p). Şi aceasta, pentru că prea puţini au avut, se pare, cel puţin pînă în momentul cînd scriem aceste rînduri, curiozitatea şi mai ales pacienţa necesară prospectării şi confruntării *tuturor* izvoarelor demne de interes; după cum prea puţini şi-au dat osteneala să descopere şi eventualele *temeiuri documentare* ale atîtora dintre informaţiile fără acoperire convingătoare, provenite din sursa a ceea ce am numi tradiţia istorico-literară *orală*. Considerăm deci că o reexaminare a unor capitole, bazată pe cît e cu putinţă doar pe documente şi confruntări de date şi mărturii memorialistice, este singura capabilă să restituie posterităţii adevărata „istorie" a lui Gib. I. Mihăescu.

Strămoşii. Familia. Un posibil arbore genealogic ar trebui să consemneze mai întîi numele unui anume Drăghici, locuitor cu oarecare

---

[1] N. Crevedia, *Viaţa lui Gib I. Mihăescu,* în „Gîndirea", an. XV, nr. 2, februarie 1936, p. 82—89.

avere (rezultă și din starea prosperă a urmașilor săi), pe la începutul secolului trecut, în fosta comună Călina (în prezent, Prundeni) din apropierea Drăgășanilor. Din studierea celor mai vechi documente de stare civilă ale comunei, așa-zisele *mitrice* pe anii 1833—1865, păstrate — din păcate, cu unele lipsuri — în depozitele filialei vîlcene a Arhivelor Statului, s-ar deduce, cumulînd diverse mențiuni disparate, că acest Drăghici, născut probabil încă înainte de 1780 (și mort, oricum, înaintea intrării în vigoare a primelor „condici" de stare civilă, din 1833), ar fi fost cel dintîi purtător al cognomenului *Stegariu* (atribuit îndeobște de comentatori doar urmașilor săi). Altfel credem că nu s-ar explica prezența la Călina, pe la 1830, a doi locuitori, probabil frați, cu acest adaos distinctiv: Matei și Preda Stegariu[2]. Dacă ar fi deci să dăm crezare legendei, interpretate în fel și chip, potrivit căreia un strămoș al lui Gib Mihăescu ar fi făcut parte din oastea de panduri a lui Tudor Vladimirescu, ar trebui să ne orientăm către acest Drăghici și nu (cum se susține, fără vreun argument) către fiul său, Preda, *moștenitor* de fapt, în egală măsură cu Matei, doar al *titlului,* devenit simplu apendice onomastic, și nu și al rangului patern de „stegar" (adică de purtător al steagului unei unități, compuse — cel puțin teoretic — din o sută de curteni sau slujitori și conduse de un iuzbașă, ajutat de obicei de un ceauș[3]). În sprijinul acestei ipoteze ne vin dealtfel înseși succintele *Note biografice,* publicate în revista „Cronicarul" la apariția romanului *Brațul Andromedei.* Alcătuită fără îndoială în baza datelor oferite de scriitor, această primă consemnare a biografiei lui Gib Mihăescu cuprinde, între altele, precizarea că „părintele său era strănepotul unui Drăghici Stegarul, din părțile Mehedințiului, înrolat în armata lui Tudor Vladimirescu și rănit grav în bătălia de la Drăgășani, unde apoi a fost nevoit să rămînă definitiv"[4]. E curios cum au putut omite biografii o mențiune atît de lim-

---

[2] Despre cel dintîi nu știm decît că pe la 1869 nu mai era în viață. Registrele de stare civilă din acel an (în păstrare la Arhivele Statului, filiala Rm. Vîlcea) înregistrează moartea unei tinere, Dumitra, de 16 ani, fiică a „răposatului Matei Stegaru", ceea ce înseamnă că acela pe care îl bănuim frate cu Preda murise între 1853 și 1869.

[3] Cf. Nicolae Stoicescu, *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria armatei române.* [București], Editura Militară, 1968, p. 264, 274—276, 278—281 ș.a.

[4] Cf. comentariul *Gib. I. Mihăescu la apariția romanului „Brațul Andromedei". Note biografice. De vorbă cu autorul. Aprecierile criticei,* în „Cronicarul", an. I, nr. 2, 31 martie 1930, p. 3. Atît N. Crevedia, cît și M. Diaconescu (în monografia citată), Al. Andriescu (în studiul introductiv la primul volum de *Opere,* București, Editura Minerva, 1976), Florea Firan (în comentariul, altminteri plin de erori, din vol. *De la Macedonski la Arghezi,* Craiova, Editura Scrisul românesc, 1975, p. 301) ș.a. ignoră această sursă fundamentală și *autorizată* de informație biografică, preferîndu-i versiunile colportate ulterior de urmași. Așa se explică probabil și varianta, și mai departe de adevăr, propusă de Emil Manu (cf. studiul său din „Viața românească", an. XXI, nr. 9, sept. 1968, p. 55), potrivit căruia străbunicul stegar ar fi fost „un oarecare Mihai", al cărui nume s-ar fi păstrat „pînă la tatăl romancierului, care a transformat pe *Mihai* în *Mihăescu*"... O adevărată sinteză de erori este și intervenția polemică a lui Mihail Straje, *Gib. I. Mihăescu — o viață banală?* (în „Luceafărul", an. X, nr. 35, 2 sept. 1967, p. 7), de unde aflăm că Preda Stegarul ar fi fost, de fapt, strămoșul *mamei* lui Gib!

pede și de precisă, dintr-o sursă îndeobște citată (probabil fără a fi și cercetată însă)!

În vara lui 1821, cînd au avut loc luptele dintre pandurii căpitanului Solomon și mavroforii lui Caravia, Drăghici trebuie să fi fost un bărbat trecut de patruzeci de ani și tată (cum s-a văzut) a cel puțin doi copii. De unde va fi fost de origine, e greu de precizat. După unele versiuni ar fi venit din părțile Mehedinților (cf. *supra)*; după altele, ar fi fost originar din Gorj. Cum nici una nu se bazează însă pe vreo atestare documentară, ne-am permite observația că toponimicul *Groșarea,* de care se leagă, potrivit legendelor amintite, așezarea Stegăreștilor la Călina (scriitorul însuși pomenește nu o dată de via bunicilor, situată pe dealul cu acest nume), ne-ar îndruma mai curînd către zona sudică a județului Gorj (în vecinătatea Mehedinților, altminteri), unde aflăm o veche așezare rurală cu numele *Groșerea* (alternanța *a*—*e* corespunde unor fonetisme regionale). Străbătută de pîrîul Groșerea și străjuită de dealul Groșerița, această localitate, cunoscută și grație faimoaselor sale cule (zidurile acestora purtaseră multă vreme mărturia unor lupte, datînd se pare chiar din perioada mișcării lui Tudor), ar putea fi foarte bine și patria lui Drăghici Stegarul. Decis să-și dureze o nouă gospodărie pe locurile unde-l aduseseră sorții ultimelor bătălii, acesta își va fi alinat nostalgia după ținuturile părăsite, împrumutîndu-i dealului din față, ca și pădurii ce-l adăpostise de urmăritori, numele satului său de baștină. Dar aceasta nu este, desigur, decît o ipoteză. Cert este doar că Drăghici și-a adus cu sine și feciorii, întemeind împreună, la Călina, un neam ce avea să devină, cu timpul, destul de numeros, datorită mai ales descendenței bogate a lui Preda.

Despre Preda Stegariu — care trebuie să se fi născut încă în preajma lui 1800 — știm, din cercetarea acelorași *mitrice,* că era căsătorit cu o Ioană, împreună cu care figurează în repetate rînduri ca naș la diverse botezuri ori cununii, înregistrate fie la biserica Sf. Teodor Tiron, din Călina-Bîrsanu, fie la cea cu hramul Sf. Nicolae, din mahalaua Bereni. Faptul că este atît de solicitat ca naș este un indiciu al prestigiului său, printre consăteni, dar fără îndoială și al stării sale materiale prospere. Dealtfel *Registrulu stărei civile pentru căsătoriți* pe anul 1867 consemnează și încuscrirea sa, semnificativă în același sens, cu familia unui preot localnic, prin căsătoria dintre „Stane popa Marinu [,] fiulu răposatului protului Marin [,] majuru de ani 22 și alu răposati protesi Ilinca“ și „Dumneaei Restița [,] fica majură de ani 20 alui Preda Drăgiciu șa dumneaei Ióna“. Ca să nu mai vorbim de faptul că semnatarul actului de căsătorie, ca primar al comunei Călina din acel timp, nu este altul decît Mihai Predescu, fiul său și bunicul lui Gib. . .[5] După această dată (8 ianuarie 1867) nu am mai întîlnit numele lui Preda Drăghici Stega-

---

[5] Documentul din care am citat, ca și celelalte acte de stare civilă, la care ne vom referi în continuare, se află în păstrare la filiala Arhivelor Statului din Rm. Vîlcea (fondul Călina). Mihai Predescu semnează, ca primar al comunei Călina, acte de stare civilă între anii: 1867—1871, 1881—1883 și 1885—1887.

riu în documentele de stare civilă existente. Numeroasele lipsuri din arhiva provenită de la fosta comună Călina explică probabil și absența actului său de deces.

Dintre urmașii direcți ai lui Preda și ai Ioanei am putut identifica, cercetînd aceleași arhive, pe Mihai Preda (sau mai ales Predescu) Stegariu, născut (după declarații ulterioare) prin 1829; pe Matei Preda (Predescu) Stegariu născut prin 1830—1831; pe Marin Preda (Predescu) Stegariu, născut prin 1840—1842 (între 1830—1840 se vor fi născut fete, a căror urmă se va fi pierdut prin căsătorie); și în fine pe amintita Restița care, avînd în 1867, la căsătoria ei cu fiul popei Marin, 20 de ani, se va fi născut prin 1846—1847.

Diversele semnături din registrele de stare civilă cercetate ne-au dus la concluzia că, dintre toți, singur Mihai Predescu era știutor de carte. Tot el pare să fi fost și cel mai înstărit și mai întreprinzător dintre fiii lui Preda Stegaru. Dovadă, atît numărul considerabil de localnici botezați și cununați anual de el, împreună cu soția sa, Costandina (mai tînără ca el cu vreo cinci sau șase ani), cît și faptul că a deținut ani în șir funcția de primar al comunei. În sfîrșit, de prenumele său se leagă și adoptarea de către urmașii care ne interesează a numelui de familie *Mihăescu*.

Din căsnicia lui Mihai Predescu au rezultat — potrivit acelorași investigații de arhivă, completate cu mărturiile unor nepoți ai săi, în viață încă — cinci copii, și anume: Ion (Nilă) Mihăescu, tatăl scriitorului, născut probabil în 1857 (condicile dintre 1854—1857 ale bisericii din Călina-Bereni lipsesc din arhive); Dumitra, ivită pe lume prin 1859 și căsătorită cu vreo douăzeci de ani mai tîrziu cu un anume Marinescu, din comuna apropiată Voicești; Ecaterina, născută la 16 noiembrie 1861 și moartă în anul următor (10 ianuarie 1862); Maria (căsătorită Măgură), născută la 8 ianuarie 1863 (nu am putut afla însă și alte date, legate de biografia acestei mătuși a lui Gib); în fine, Nicolae Mihăescu-Stegaru, mezinul familiei și moștenitorul casei părintești, născut la 27 iunie 1868 și decedat la 1 mai 1948, după ce schimbase trei neveste și fusese dăruit cu tot atîtea rînduri de copii[6]. Trimis de mic la școală, unde-l avusese

[6] Temperament aprins și, din cîte spun copiii săi, ușor influențabil, Nicolae Mihăescu-Stegaru se căsătorește la mai puțin de 20 de ani (9 iunie 1888) cu Sofia Stan Marin Giura, din Cepari-Romanați (cu cîțiva ani mai în vîrstă, se pare), pe care însă, după ce-i mor, de mici, cele două fetițe pe care le naște, o abandonează spre a-și petrece tinerețea de frustrat în compania generoasă a altora, ceea ce-i dă femeii cîștig de cauză la divorț (3 iunie 1904), ca fiind „izgonită din domiciliul conjugal“, cum se precizează în sentință. Prin 1906 se căsătorește pentru a doua oară, cu Ioana L. Petrică (născută în 1890, la Pesceana-Drăgășani și decedată în 10 ian. 1959, la Călina), divorțînd-o în prealabil de primul ei soț, Ion Cioc, din Călina. Aceasta îi aduce pe lume cinci copii: Ana (n. prin 1907, m. înainte de a fi împlinit 20 de ani), Polina (n. în 27 mai 1908, căs. Meleancă, în prezent pensionară în Rm. Vîlcea), Maria (n. prin 1909 și dispărută de mică), Vasile-Mihai Mihăescu (n. în 8 noiembrie 1911, astăzi pensionar la Tg. Mureș) și în sfîrșit Nicolae Mihăescu (n. la 6 mai 1913, aflat în prezent la Bistrița-Năsăud, de asemenea pen-

ca dascăl pe Constantin Popescu (institutorul remarcat elogios de Caragiale, în timpul revizoratului său vîlcean), acesta din urmă terminase altminteri cu succes clasele primare (nu și gimnaziul însă, cum ne informează M. Diaconescu, supralicitîndu-i cultura!), devenind în felul acesta apt pentru a-și urma tatăl și în cariera administrativă — ca secretar ori locțiitor de notar comunal (de prin 1895 înainte) și chiar ca primar (cel puțin prin 1903—1904, cînd aflăm semnătura sa pe unele acte de stare civilă). După moartea lui Mihai Predescu (22 august 1891) și a Costandinei (18 februarie 1899), acest unchi al lui Gib — a cărui casă avea să-i adune adesea, în preajma culesului de vie, pe toți Mihăeștii — rămîne dealtfel reprezentantul cel mai cu vază, la Călina, al numeroasei familii ivite din spița pandurului Drăghici; cei doi frați mai mici ai tatălui său, Matei și Marin Stegariu (cel dintîi, deși neștiutor de carte, fusese un timp și cîntăreț la una din biserici), se prăpădiseră încă înaintea bătrînului Mihai (primul, la 14 noiembrie 1873, celălalt, în 28 ianuarie 1891), iar copiii lor fie că nu se remarcaseră prin nimic deosebit, fie că părăsiseră satul natal[7].

Cel mai realizat dintre Stegărești trebuie să fi fost considerat însă, fără doar și poate, fiul mai mare al lui Mihai Predescu, Ion (Nilă) Mihăescu, viitorul tată al scriitorului. Acesta se presupune că ar fi urmat — după absolvirea claselor primare, la Călina — și gimnaziul din Drăgășani, obținînd astfel dreptul de a ocupa și unele funcții mai pretențioase, în aparatul birocratic al vremii. O slujbă care să-l anexeze definitiv profesiilor administrative nu-i putea satisface însă nici orgoliul de tînăr

---

sionar). Ispitele tinereții îl deturnează însă din nou, orientîndu-l către Elena N. Perpelea. Abia trecută de douăzeci de ani (n. în 1901), în momentul întîlnirii ei fatale cu „destinul", această ultimă soție îi sporește descendența cu încă o serie de nouă copii, dintre care șase sînt în viață (doi Gheorghe și un Mihail murind de mici): Aneta, căsătorită Lungu (n. 24 febr. 1927) e funcționară la Consiliul Popular Rm. Vîlcea, Ioana (n. 1931) este căsătorită Cobîrjoiu și domiciliază la Cluj-Napoca, Natalia (n. 1933) se stabilește la București, căsătorindu-se de asemenea (Soare), Ionel Mihăescu (n. 1935) este învățător la Călina, Liana (n. 1938) e funcționară la Timișoara, iar Aurel (n. 1941) s-a dedicat carierei militare și locuiește la București. Bărbat cu mult farmec în tinerețe, N. Mihăescu-Stegaru se pare dealtfel că mai are și urmași nedeclarați, datorați legăturilor mai mult sau mai puțin întîmplătoare din perioadele de „relâche" conjugal... Oricum, biografia sa intimă trebuie să-i fi oferit unele sugestii și autorului „Grandiflorei"! (Unele informații, întregind documentația de arhivă, ne-au fost furnizate de Polina Meleancă, Aneta Lungu și Vasile-Mihai Mihăescu, verișorii scriitorului, cărora le aducem mulțumiri și pe această cale).

[7] Matei Predescu-Stegariu, căsătorit cu o Ioană, îl are ca prim fiu pe Constantin Stegariu (n. prin 1857). Din căsătoria acestuia cu Dumitra rezultă mai mulți copii: Ana (n. 21 oct. 1882 — m. 12 iunie 1960), Gheorghe (n. 1884 — m. 9 mai 1886), Marin (n. 29 apr. 1886 — m. 8 oct. 1898, „lovit de tren", cum se specifică în actul de deces) și iarăși un Gheorghe (n. 4 apr. 1895), destinat probabil a-l înlocui pe cel dispărut. Lui Constantin îi urmează un copil înregistrat fără precizarea numelui, în 5 oct. 1860 (născut mort?), apoi o Ioană (n. 28 febr. 1869) și un Ion (n. 24 febr. 1871), numit se pare și Niță (cf. actul de deces, 4 noiembrie 1896). Celălalt fiu al lui Preda, Marin Predescu-Stegariu, se însoară (11 ian. 1865) cu Ioana lui Marin Bugă, din Sutești (n. prin 1845 — m. 10 dec. 1888), care-i aduce pe lume pe Neta (sau Reta? — n. 2 martie 1869), pe Ana (n. 20 aug. 1872) și pe Nicolae (n. 11 aug. 1887).

ce se refuza oricărei tutele (cum se va şi manifesta ceva mai tîrziu), nici — mai ales — idealurile de ascensiune în ordine socială. Fire de oltean ambiţios şi dotat cu inteligenţa practică necesară, Nilă Mihăescu trebuie să se fi orientat cu precădere către vreuna din aşa-zisele profesii libere, care să nu-i îngrădească iniţiativa şi să-i permită a-şi valorifica după plac resursele de energie. Aşa i se va fi conturat, probabil, „vocaţia" de interpret al codurilor şi al documentelor juridice, de care îşi amintesc cu admiraţie contemporanii săi (aşa ni-l evocă de pildă farmacistul drăgăşenean Gh. N. Stoian, într-un fragment memorialistic inedit, aflat în posesia noastră).

Nu ştim în ce împrejurări îşi va fi făcut Nilă Mihăescu ucenicia, în preajma judecătoriei de ocol din Drăgăşani (în familie se ştie că funcţionase cîndva aici ca grefier); după cum nu ştim precis nici cum şi cînd îşi va fi luat diploma, la faimoasa „fabrică de avocaţi" de la Tîrgovişte. Bănuim însă că evenimentul din urmă a avut loc în cursul anului 1882, cînd se înregistrează o promoţie record de asemenea diplomaţi (şi cînd ştim că obţine şi Vlahuţă un astfel de document, plătit, cum singur o spune, în schiţa *Dincă C. Buleandră*, „cu şaizeci de franci în naht şi şaizeci în chitanţă"). Din acest an îl aflăm dealtfel înscris în baroul judeţului Vîlcea, ca *practicànt*. Cu acelaşi titlu — care-l distinge de colegii de barou menţionaţi ca „licenţiaţi în drept" — figurează şi în *Anuarele* din 1899 şi 1900 ale Ministerului Justiţiei[8]. Ca „apărător", cum se numeau îndeobşte diplomaţii şcolii de la Tîrgovişte, Nilă Mihăescu se afirmă în scurt timp printre notabilităţile tîrgului, pătrunzînd totodată şi în cercurile politice ale vremii. Ajunge astfel la un moment dat să deţină şi postul de locţiitor de zapciu (un fel de administrator de plasă)[9], după care e ales consilier comunal şi în cele din urmă chiar primar al Drăgăşanilor.

Un moment destul de nebulos al biografiei tînărului practician *in iure* îl constituie şi căsătoria sa. N. Crevedia, poleind neîndoios faptele (istorisite probabil de rude) *ad usum posteritatis*, ţese o atmosferă de veritabilă idilă romantică în jurul acestui episod. În versiunea sa, vii-

---

[8] Cf. *Anuarul Ministerului Justiţiei*. Volumul I. 1899. Bucuresci, Imprimeria Statului, 1899. Partea II. *Tablou de numele advocaţilor cari compun barourile din ţéră*, p. 551. Pe aceeaşi pagină figurează, tot ca *practicant*, şi unul din „martorii" înscrişi în actul de căsătorie al lui Gib, Ioan V. Muntenescu, prieten al familiei despre care se spune că ar fi atins un adevărat record de longevitate, supravieţuindu-i nu numai lui Nilă ci şi lui Gib. În legătură cu modul de promovare a acestor „practicanţi", în barouri, reţinem şi specificarea de la capitolul *Tranzitorii*, din *Legea pentru constituirea corpului de advocaţi*, decretată şi promulgată încă în decembrie 1864 şi republicată ca anexă a aceluiaşi *Anuar:* „Dintre advocaţii practicanţi, fără titlu de sciinţă (= licenţă, n.n.), vor deosebi (= Consiliile de examinare special constituite, n.n.) mai ânteiu pe aceia cari au un exerciţiu de patru ani în profesiunea de advocat şi-i vor înscrie în tablourile fiecărui judeţ. Asemenea vor înscrie şi pe aceia cari au dobîndit autorisaţiunea Ministerului în urma examenului ce l-au depus" (v. p. 40 din partea de anexe). Nilă Mihăescu trebuie să fi îndeplinit, în 1882, ambele condiţii. Aceleaşi date în legătură cu situaţia sa în baroul vîlcean le aflăm şi în *Anuarul Ministerului Justiţiei*, Anul II, 1900. Buc., Tip. Gutenberg, Joseph Göbl, p. 807.

[9] Informaţia în legătură cu această funcţie din administraţie o deţinem de la nepotul său, Vasile Mihăescu.

toarea mamă a lui Gib fusese „fiica unei boieroaice care se retrăsese la *Mînăstirea dintr-un lemn* și se făcuse călugăriță", dîndu-și însă copila — „o fată din flori, pare-se" — să studieze „într-un pension la București", de unde aceasta „venea să-și petreacă vacanțele la mînăstire". Și astfel, venind ea odată „să-și petreacă libertatea Paștilor lîngă mama", cunoscu, chiar „în diligența care trecea prin Drăgășani", pe „chipeșul avocat oltean", Ion Mihăescu. Și — *coup de foudre*: „După două săptămîni, erau cununați și eleva care n-avea decît 15 ani nu se mai întoarse la școală ..."[10]. Relatare evident romanțată (autorul nici nu formulează altminteri vreo pretenție de obiectivitate științifică), pe care M. Diaconescu o preia și o interpretează mai curînd din perspectiva autorului de romane istorice decît din aceea a biografului și a istoricului literar. „Într-o zi de primăvară, ne istorisește el, cînd elevii de pension plecau în vacanța Paștilor, din diligența care oprea pentru puțin timp în Drăgășani a coborît o copilă cu ochii mari, uimiți și zîmbetul sfios. N-avea decît cinsprezece ani (...). A fost de-ajuns ca tînărul avocat Nilă Mihăescu s-o vadă, pentru ca hotărîrea lui să fie luată. Avea douăzeci și cinci de ani. Peste două săptămîni erau căsătoriți și Ioana Ceaușescu, originară din Străjești-Romanați, nu se mai întoarse la școală. E ușor de constatat graba și, de presupus, sentimentul de ușurare cu care călugărița a aprobat căpătuirea fetei ei din flori. Era în 1884"[11].

Displăcîndu-ne imixtiunile mitografice în istoria literară, ne-am propus să reconstituim episodul, în baza documentelor și a mărturiilor inedite de care dispunem.

Punctul de plecare l-a constituit un fel de *curriculum vitae*, scris de tatăl scriitorului probabil în preajma morții (prin ianuarie—februarie 1924) și păstrat, din păcate doar fragmentar, în arhiva familiei de la Drăgășani, unde l-am putut și noi consulta, împreună cu alte numeroase materiale de interes similar, grație amabilității profesorului Gh. Pavel, ginerele lui Gib. I. Mihăescu. O anume precizare, în general ignorată de cercetători (M. Diaconescu reproduce documentul, fără a-i fructifica însă sugestiile), în legătură cu primii născuți ai Ioanei și ai lui Ion Mihăescu, despre care se spune că au fost *legitimați prin căsătorie* (e menționat și un „estractu cass. No. 26/900") ne-a determinat să ne extindem investigațiile în căutarea actului respectiv de căsătorie, în măsură să ne edifice, poate, și asupra altor aspecte ale acestui capitol. Ceea ce s-a și întîmplat.

Nu vom mai stărui, fie și acceptînd romanticul episod al diligenței (evident, în versiunea mai puțin prelucrată a lui Crevedia), asupra împrejurărilor în care se vor fi cunoscut și însoțit viitorii părinți ai lui Gib, printre altele și pentru că asemenea detalii țin, oricum, mai mult de formula biografiilor romanțate. Avînd în vedere data venirii pe lume a primului lor copil (18 martie 1885), precum și ritmul strîns al naște-

---

[10] N. Crevedia, *op. cit.*, p. 83.

[11] M. Diaconescu, *Gib. I. Mihăescu*, București, Ed. Minerva, 1973, p. 11—12. Autorului îi scapă aici și o nostimă eroare de calcul: 1884—1857 = 25!

rilor ce-i vor urma (după cum se va vedea mai încolo), faptul trebuie să se fi petrecut realmente prin primăvara ori vara lui 1884. Încheierea legală a căsătoriei nu s-a produs însă nicidecum la două săptămîni după intempestiva întîlnire, ci abia cu vreo șase ani și ceva mai tîrziu; adică, așa cum se specifică în actul cu numărul 26, din registrul pentru căsătoriți, pe 1890, al orașului Drăgășani, în „anul una mie opt sute Noadeci, luna Decembrie zioa zece, ora zece ante meridiane"...[12]. Acest amănunt, confirmat și de cele relatate de unii urmași ai lui Nicolae Mihăescu-Stegaru, fratele lui Nilă, modifică substanțial semnificația amintitei „însoțiri", transpunînd-o într-un registru mai grav și cu ceva mai multe implicații decît s-a crezut îndeobște.

Nu încape îndoială că eroii romanticului episod vor fi intenționat să se căsătorească, de îndată ce se vor fi convins de oportunitatea întemeierii unei căsnicii. Potrivit legilor în vigoare, era necesar însă, pentru aceasta, și consimțămîntul părinților fiecăruia. Iar aici se pare că demersurile lor au întîmpinat serioase dificultăți. Bătrînul Mihai Predescu, mai cu seamă, convins de cariera strălucită ce-l aștepta pe proaspătul „advocat", nu va fi putut desigur concepe ca acesta să-și împartă destinul cu o ființă a cărei biografie era marcată de tarele unei eredități oricum dubioase (ușurința cu care acceptase ea însăși aventura nu era de natură să o sustragă unei astfel de prezumții). După cum nu va fi fost mulțumit nici de condiția materială a virtualei sale nurori, pe care și-ar fi dorit-o — cum ne relatează una din nepoatele sale, Polina Meleancă, în baza celor cunoscute prin filieră paternă (Nicolae Mihăescu-Stegaru) — dacă nu fiică de moșier, cel puțin odraslă a vreunuia din numeroșii viticultori și negustori de vinuri din împrejurimi, cunoscuți pentru starea lor înfloritoare. În vreme ce aleasa lui Nilă nu era decît fiica adoptivă a unor țărani fără copii din Strejeștii de Jos (Romanați), Ion și Rada Ceaușu (sau Ceaușiu, cum se află notat, în mai multe rînduri, în actele de stare civilă consultate). Le fusese încredințată, potrivit datelor perpetuate de memoria localnicilor, încă de cînd se ivise pe lume (din același act de căsătorie aflăm că Ioana Ion Ceaușu era născută în 1866, ceea ce înseamnă că în 1884 avea nu 15, ci 18 ani!)[13], de către o călugăriță

---

[12] Autorul însemnării autobiografice citate notează eronat anul 1900, reținînd în schimb corect numărul actului de căsătorie (26). Confruntînd datele de naștere ale copiilor săi, menționate în același loc, cu cele din registrele de stare civilă, am constatat de fapt și alte cîteva erori, datorate evident memoriei sale slăbite de vîrstă.

[13] Întregul eșafodaj al biografilor citați, în legătură cu cei 15 ani ai tinerei partenere a lui Nilă, se bazează probabil pe o consemnare din actul ei de deces, din 1919. Avînd atunci 50 de ani (cifră de bună seamă rotunjită de către declarant), ar fi însemnat să fie născută prin 1869. Data reală nu poate fi însă decît aceea din actul de căsătorie, întocmit în baza declarației *personale*, întărite și de un „act de dovedire format dupe declarația a cinci martorii sub prestare de jurămînt", cum se specifică atunci cînd se motivează absența de la dosar a extractelor de naștere, cerute de lege. Născută deci prin 1866, Ioana avea în 1884 tocmai bine 18 ani. Ceea ce face mult mai plauzibilă și „aventura" ei matrimonială...

— despre care se bănuieşte că ar fi fost de neam boieresc — de la mînăstirea învecinată, Mamu. Nu este exclus dealtfel să se fi manifestat unele reţineri şi din partea familiei Ioanei. Adoptarea unui copil implică de obicei din partea acestuia nişte obligaţii, pe care Ioana le nesocotea prin însăşi părăsirea casei în care crescuse. Mama călugăriţă, de asemenea, e posibil să fi văzut în aventura fiicei un fel de reeditare nefastă a propriei nesăbuinţe din tinereţe (situaţie întrucîtva asemănătoare aceleia din *Pavilionul cu umbre!*); mai ales că în preajma Mînăstirii Dintr-un lemn, unde se mutase şi mama Ioanei după 1872 (cînd se desfiinţaseră o seamă de schituri de maici, între care şi Mamu[14]), mai stăruia încă amintirea altui episod, similar în esenţă, ai cărui protagonişti fuseseră „dascălul domnesc" Anton Pann şi „zglobia" nepoată — minoră încă — a stareţei Platonida, Anica (iar fiica lor, Tinca, măritată şi ea la numai 14 ani, se ştie că avusese un destin nu mai puţin aventuros şi se stinsese prematur, fiind înmormîntată în cimitirul aceleiaşi mînăstiri, în 1873, aşadar la un an după venirea aici a maicilor de la Mamu[15]). Ca să nu mai vorbim de mai vechile legende, care plasează la originile înseşi ale mînăstirii episodul romantic, cu deznodămînt tragic, cunoscut din celebra nuvelă a lui Odobescu, *Doamna Chiajna*[16].

Aşa stînd lucrurile, e neîndoios că cei dintîi ani ai căsniciei dintre Ioana şi Ion (Nilă) Mihăescu n-au fost scutiţi de neplăceri şi chiar de greutăţi. Însuşi statutul Ioanei, în cadrul acestei căsnicii, să-i zicem „experimentale" (formula ca atare era destul de curentă, în sudul ţării),

---

[14] După cum s-a văzut şi din cele două versiuni citate, biografii lui Gib I. Mihăescu vorbesc îndeobşte de Mînăstirea Dintr-un lemn. Într-acolo ne orientează, fie şi prin mijlocirea unui simplu act de memorie involuntară, scriitorul însuşi, atunci cînd o prezintă pe eroina din *Vedenia* drept „vrednică nepoată a maicii Minodora, stareţa Mănăstirii dintr-un lemn". Alte surse, omise de cercetători, o plasează însă pe călugăriţă la Mamu. Avocatul Mişu Mihalescu, primarul din 1935 al Drăgăşanilor, care se pare că fusese şi naşul unora din copiii colegului său de barou, aminteа chiar, în cuvîntarea ţinută la moartea scriitorului, că însăşi mama acestuia, „în frageda-i vîrstă fusese soră la Mînăstirea Mamu" (cf. textul cuvîntării în „Curentul", an. VIII, nr. 2774, 24 oct. 1935, p. 7). Situaţia credem că trebuie să se prezinte în felul următor: schitul Mamu fiind situat la o distanţă foarte mică de satul Strejeşti, unde locuiau părinţii adoptivi ai Ioanei, e foarte posibil ca mama acesteia să-şi fi făcut iniţial penitenţa la acest schit, de unde se va fi mutat, împreună cu celelalte monahii, la Mînăstirea Dintr-un lemn (aflată *la nord* de Drăgăşani, ceea ce justifică şi eventuala trecere a fetei prin oraş, venind dinspre Strejeşti şi mergînd să-şi viziteze mama de la mînăstire). Despre desfiinţarea, în 1872, a schiturilor Mamu, Surpatele şi Sărăcineşti, din judeţul Vîlcea, cf. în *Visite canonice însoţite de note istorico-arheologice*, anii 1890—1891, de Ghenadie al Rîmnicului, Bucureşti, Tip. Cărţilor Bisericeşti, 1892, p. 37.

[15] O relatare plastică a acestor episoade din trecutul Mînăstirii Dintr-un lemn, la G. Dem. Teodorescu, *Viéţa şi activitatea luĭ Antonĭŭ Pann*. Partea I. Bucuresci, Tip. Gutenberg, Joseph Göbl, 1893, p. 33 ş.u.

[16] Pentru o documentaţie suplimentară în legătură cu Mînăstirea Dintr-un lemn (cu situaţia ei în diverse perioade şi cu legendele legate de originea ei). cf. şi Ion Donat, *Fundaţiunile religioase ale Olteniei*. Partea I-a: *Mînăstiri şi schituri*, în „Arhivele Olteniei", an. XV, nr. 86—88, iulie-decembrie 1936, p. 262—346, precum şi lucrarea *Din Vîlcea pitorească. Mînăstirea Dintr-un lemn*. Notiţă monografică lucrată de inginer Vasile V. Vasiliu (...), Rîmnicul Vîlcii, Tip. „Episcopul Vartolomei" a Sf. Episcopii a Rîmnicului Noului Severin, 1934.

nu pare să fi fost tocmai limpede, la început, deoarece primii lor trei copii sînt declaraţi la oficiul stării civile ca avînd „tatăl necunoscut". În afară de aceasta, pînă prin 1887 tînărul cuplu nici nu locuia probabil sub acelaşi acoperiş. Adresele indicate de Ioana ori de ceilalţi declaranţi ai copiilor sînt elocvente, în această privinţă: întîia naştere are loc „la casa Siţii Marin Mihăescu din strada Curăreşti" (mama fiind „cu locuinţa provisorie în comuna Drăgăşani, iar de felŭ din comuna Strejeşti"...), a doua „la casa lui Savu Busuioacă din strada Sării" (cu aceeaşi menţiune) şi de-abia a treia „la casa mamei sale (a copilului, n.n.) din strada Traian", unde se pare că locuia de fapt, pe atunci, şi Nilă Mihăescu, pentru că la înregistrarea următorului copil, din 1889, se precizează că e din „părinţi necununaţi" şi că a venit pe lume „la casa părinţilor săi din strada Traian". Din 1884 şi pînă în 1889, avocatul se fereşte aşadar să-şi recunoască oficial legătura cu Ioana, acceptînd cel mult (cazul declaraţiei din 1885) ipostaza neutră de „martor"... Pentru ca în 1890, cînd obţine în sfîrşit consimţămîntul bătrînilor, să ceară însă ofiţerului stării civile, potrivit formulei procedurale cunoscute, înscrierea în actul de căsătorie, spre legitimare, şi a copiilor născuţi pînă la acea dată.

Alcătuită, am spune, sub semnul şi oblăduirea „dreptului firii", familia lui Nilă Mihăescu e consfinţită deci, sub raport juridic, abia prin actul din 10 decembrie 1890. Din acelaşi important document, necunoscut pînă acum biografilor lui Gib Mihăescu, am reţinut şi vîrsta reală a Ioanei, în momentul încrucişării destinului ei cu acela al „advocatului". Şi tot de aici am putut face cunoştinţă şi cu semnătura autografă — singura păstrată, se pare — a mamei scriitorului: *Iona I Ciauşiu* (accentul de diftong, cerut de ortografia vremii, lipseşte de pe *o*, de asemenea punctul, după iniţiala tatălui adoptiv). Fără să trădeze prea mult exerciţiu ori vreo îndemînare deosebită în ale scrisului, prezenţa acestei iscălituri din 1890 probează hotărît că prezumtiva elevă de pension din primăvara fatală nu era... neştiutoare de carte, cum o decretase — probabil spre a nu se mai deplasa pînă la casa lăuzei, pentru semnătura de „declarantă" — alcătuitorul actului de naştere al primului ei copil („declaranta şi întăiul Martor neştiind carte sau subscris de însumi", notează „Adjutorele delegatŭ alŭ Primarelui", Nae Scărlătescu, precizînd totodată că al doilea „martor", Ion Mihăescu — care făcuse desigur şi oficiul de „declarant" — „sau subscris însuşi"...).

Cercetarea arhivelor de stare civilă menţionate ne-a permis, pe de altă parte, să corectăm şi numeroase erori de informare ale biografilor cu privire la cei doisprezece copii, rezultaţi de-a lungul anilor din această căsnicie.

Cea dintîi ivită pe lume, cunoscută ulterior în familie mai mult sub numele de Tudorina, este înregistrată de fapt la oficiul stării civile cu următoarea menţiune, în spaţiul marginal, destinat înscrierii datelor esenţiale: „Alexandrina Ióna Ion florescu [sic!] din comuna Strejeşti, jud. Romanaţi (tatăl necunoscut)". Adaosul *florescu*, reluat apoi şi în textul propriu-zis al documentului, era menit probabil (o asemenea practică era destul de frecventă, în epocă) să confere noii născute un anume statut onomastic, corespunzînd condiţiei ei de copil „din flori". Născută

în martie, 1885 (și nu 1884, cum notează chiar Nilă, în consemnarea amintită și, după el, M. Diaconescu), „la ziua optŭsprezece, nóptea", Alexandrina (Tudorina) va fi legitimată, în 1890 (cf. documentul citat), *Mihăescu,* pentru a-și schimba apoi din nou numele, în 1906, în urma căsătoriei sale cu căpitanul Mihail (și nu *Gogu,* cum îl botează M. Diaconescu!) *Mutu.* Mai robustă și mai norocoasă, se pare, decît toți ceilalți copii ai Ioanei și ai lui Nilă Mihăescu (un singur frate, Emilian, îi va supraviețui), ea devine la rîndu-i, în decursul cîtorva ani, mamă a trei fete: Maria (Marioara), Constanța (Tanța) și Ioana (Viorica), al căror destin l-a putut apoi urmări pînă în 1957, cînd se stinge și ea din viață. Marioara știm că a devenit între timp soția scriitorului N. Crevedia, întîiul biograf al lui Gib Mihăescu (de moștenirea căruia se va ocupa în urmă și fiica lor, cercetătoarea Diana Cristev). Iar Ioana-Viorica s-a căsătorit cu medicul și savantul Ion Popescu-Sibiu, unul dintre primii exegeți ai lui Freud, pe plan național[17].

În 1886, „la ziua trei a lunei februarie, ora trei dupe amiaz", se naşte „Nicolae Ióna Ion Ceauşescu (Tatăl necunoscut)". Legitimat prin acelaşi act de căsătorie, din 1890, acest al doilea născut al Ioanei și al lui Nilă Mihăescu moare ca „student" în 1907, „la opt ale lunei Aprilie ora șease post meridiane", cum se specifică în actul său de deces. Terminase Liceul Carol din Craiova, unde-și susținuse și bacalaureatul, după care „se înscrisese la facultate", precizează Nilă, în însemnarea amintită (bănuim că e vorba de facultatea de drept din București). Se pare că a fost prima victimă a bacilului Koch, înregistrată în familia avocatului (N. Crevedia notează că, răcind încă pe cînd se afla la Craiova, contractează „tuberculoză la laringe").

„Constantin Ioana Ion Ciaușescu (Tată necunoscut)" se naşte în 1887, „la ziua unu spre zece a luni Iuniu ora opt siara", și moare înainte de a fi fost legitimat. Despre acest *Costică* Nilă își va aminti, nu tocmai exact, că era „născut în 1888 — mort în 1890" (date reproduse și de M. Diaconescu). Numele său nu figurează însă în registrele pentru morți ale anilor 1889—1890, ceea ce ne determină să credem că decesul va fi avut loc încă în 1888, an a cărui arhivă de stare civilă lipsește din depozitele consultate.

Și mai puțin exacte sînt indicațiile cu privire la următorii lor copii, dispăruți de asemenea de mici, Elena și Andrei. Inversîndu-le pînă și ordinea venirii pe lume, Nilă notează despre Andrei că se născuse în 1890 și murise în 1892, iar despre Elena (sau *Lica,* sau *Lenuța,* cum mai e numită), că era „născută în 1892, moartă în 1894". În realitate, Elena Ioan Mihăescu (de remarcat că este primul copil recunoscut oficial de avocat) se naşte din „părinți necununați" în 1899, „la ziua trei zeci a luni

---

[17] Unele speculații în legătură cu această rudenie (cf. Stelian Cincă, *Posibilități de interpretare psihanalitică a operei lui Gib. I. Mihăescu,* în „Philologica", I, Ed. Academiei R.S.R., 1970, p. 144) nu pot fi avute în vedere, în demonstrarea eventualelor implicații freudiene din opera prozatorului, dat fiind că în 1927, cînd apare studiul exegetului român al lui Freud, Gib. I. Mihăescu își publicase majoritatea nuvelelor susceptibile de asemenea raportări.

Martie, ora zece ante meridiane" şi moare în 1893, „la ziua douăzeci şi şease a luni Iuniu ora patru ante meridiane", de „rujolă", cum aflăm din registrul pentru morţi al anului respectiv. Iar Andrei Ioan Mihăescu, care este întîiul copil *legitim* al lui Nilă, se naşte abia în 1891, la 18 decembrie şi moare cu o lună înaintea Elenei, la 23 mai 1893, de „febră tifoită"... Moartea a vizitat aşadar de două ori, în cursul verii lui 1893, casa din strada Traian, unde locuia în acel timp familia avocatului. Aceasta după ce, nu cu mult înainte (22 august 1981), trecuse în nefiinţă şi bătrînul Mihai Predescu, de la Călina.

Viitorul scriitor este al şaselea copil al familiei. Actul de naştere cu numărul 50, din *Registru starei civile pentru născuţi* pe anul 1894, precizează că *Gheorghe Ioan Mihăescu* s-a ivit pe lume „la ziua douăzeci şi trei a luni Apriliu ora nouă ante meridiane în Comuna Drăgăşani la Cassa D-lui Constantin Teodorescu din strada Martiri cu No . . ." (ca şi în celelalte acte cercetate, numărul casei nu se menţionează). Numele ce i-a fost atribuit este, evident, acela al „Sfîntului Mare Mucenic Gheorghe", patronul din calendarul ortodox al zilei de 23 aprilie. Cît despre casa în care şi-a inaugurat existenţa, lucrurile nu ni se par la fel de clare cum i se înfăţişează biografului său (M. Diaconescu afirmă că scriitorul s-a născut „în casa părinţilor săi din Drăgăşani — strada Martiri, nr. 14", azi 23 August). La sfîrşitul lui iunie 1893, cînd moare Elena, avocatul locuia încă, după cum s-a văzut, pe strada Traian (care nu era alta decît şoseaua ce străbătea tîrgul, dinspre Călina spre Piatra-Olt). Documentele ulterioare vorbesc de strada Martiri. Nici unul, în afara celui citat, nu pomeneşte însă de „casa D-lui Constantin Teodorescu". Acest detaliu ne face să credem că, înainte de a se fi putut muta în propria-i casă, de la numărul 14, Nilă Mihăescu va fi locuit cîtva timp într-una închiriată, situată pe aceeaşi stradă (despre C. Teodorescu se specifică altminteri mai jos că este de profesie „proprietar"). Îşi va fi părăsit locuinţa din strada Traian în intenţia de a se apropia de sediul judecătoriei, spre a-şi asigura o clientelă mai numeroasă. În sprijinul acestei ipoteze vin şi mărturiile unor contemporani ai scriitorului, între care şi o vecină a sa din anii copilăriei, Elena Popescu-Dinovici (n. 21 mai 1893). Într-o scrisoare ce ne era adresată, încă pe data de 3 iulie 1973, aceasta ne încredinţa că aşa-zisele „case" Teodorescu, unde a văzut lumina zilei Gib, erau situate de fapt pe partea opusă a străzii (actualul număr 31). Intrate apoi, nu se ştie în ce împrejurări, pe mîna unui anume Neală, cîrciumar de meserie, acesta le-ar fi vîndut în cele din urmă unui negustor, Alexandru Popa, ai cărui urmaşi deţineau încă la acea dată o parte din imobil. Casa de la numărul 14 ar fi fost înălţată abia prin 1899—1900, construcţia fiind inaugurată într-un cadru festiv, cu participarea simbolică a tuturor membrilor familiei (Gib, în vîrstă de vreo cinci ani, ar fi pus şi el o cărămidă) şi cu îngroparea sub temelii a unui document anume alcătuit de avocat... „Ţin minte că după Gib am pus şi eu o cărămidă", ne relatează vecina sa de odinioară. Oricum, condiţia materială a avocatului, în anul venirii pe lume a lui Gib, trebuie să fi fost însă destul de prosperă, deoarece unul din martorii menţionaţi

în actul de naştere al scriitorului, Marin Labă, „în vîrstă de ani cincizeci", figurează ca „servitor" (celălalt martor fiind amintitul proprietar, „în vîrstă de ani cincizeci şi şase"). Nu e exclus ca acesta să fie prototipul personajului înfăţişat mai tîrziu de Gib Mihăescu în povestirea (prea puţin cunoscută) *Moş Ion* (cf. „Duminica Universului", nr. 3, 18 ian. 1931, p. 35—37).

Următorul fiu al lui Nilă, Emilian Ion Mihăescu, se naşte la 30 iunie 1896, probabil în aceeaşi casă (notată însă doar ca „locuinţa părinţilor" noului născut). Ca şi fraţii săi mai mari, Nae şi Gibe (formă derivată *sui generis* de la Gheorghe), acest *Milică* face clasele primare la Drăgăşani, după care este dat la Colegiul Carol, din Craiova, unde termină clasa a şaptea, la secţia „modernă", în iunie 1916, războiul împiedecîndu-l să-şi desăvîrşească studiile. Luat în armată şi apoi trimis pe front, dobîndeşte gradul de locotenent în rezervă. Ca ofiţer, ia parte şi la campania din Ungaria, eliberîndu-se abia prin 1919—1920. După război, îl găsim cîtva timp secretar al gimnaziului din Drăgăşani, apoi reangajat în armată (în 1928 asistă la Iaşi, împreună cu colonelul său, la reprezentarea — în turneu — a *Pavilionului cu umbre*) şi în sfîrşit din nou slujbaş, la Bucureşti, unde îşi încheie şi existenţa, în 5 ianuarie 1970. Din relatările celor care l-au cunoscut mai îndeaproape rezultă că era o fire destul de aparte, cu diverse tabieturi şi îndeosebi reţineri superstiţioase, bizare, care-i aduseseră la un moment dat şi porecla de „omul cu semne"[18]. Scriind *Semnele lui Dănuţ*, Gib. I. Mihăescu îl va fi avut negreşit în vedere şi pe fratele său mai mic. Cele mai multe elemente ale portretului psihologic al acestuia sînt concentrate însă probabil în Emanoil, din nuvela *Piaza* (în care vom vedea dealtfel că pot fi recunoscuţi şi alţi membri ai familiei scriitorului).

La 12 octombrie 1897 vine apoi pe lume Mihai Ion Mihăescu (cunoscut de către intimi şi sub numele de Pipi, transcris de unii biografi, din motive de eufonie, Pepi). Ca şi Emilian, îşi întrerupe şi el şcoala (ajunsese doar în clasa a patra gimnazială), pentru a-şi face datoria faţă de patrie, pe frontul din Moldova (ulterior şi în vest). Dacă e adevărat, cum ne informează Emil Manu (într-un text în care erorile abundă însă!), că şi întîiul băiat al avocatului, Nicolae, avea unele aptitudini artistice (scria poezii), Mihai era al treilea miruit al „clanului", remarcîndu-se însă nu ca literat, ci ca artist plastic. Unul din verii săi, actualul pensionar Vasile Mihăescu-Stegaru, îşi aminteşte şi de una din creaţiile sale, un portret în cărbune, reprezentînd-o pe Maria Magdalena (probabil vreo copie după o operă clasică). Destinul nu i-a fost însă mai îngăduitor, curmîndu-i existenţa înainte de a-şi fi putut afirma înzestrarea. Tînărul

---

[18] În legătură cu Emilian, în afara actului de naştere consultat în arhiva amintită, cf. şi scrisoarea inedită a lui Gib Mihăescu, trimisă soţiei din Botoşani, la 22 martie 1928 (în păstrarea familiei), precum şi C. D. Fortunescu, *La moartea lui Gib. I. Mihăescu. Note bio-bibliografice*, în „Arhivele Olteniei", an. XIV, nr. 79—82, mai—dec. 1935, p. 455. Fără a-i aminti numele, dar referindu-se evident la el, Mihail Straje (cf. art. cit. la nota 4) îl prezintă ca pe o victimă a războiului. Emilian este acel „căpitan în rezervă, al cărui psihic e detunat un timp de o bombă, în primul război".

„studient“ (termen ce semnifică probabil persoană cu studii sau dedicată studiului) moare în 18 martie 1923, la „orele douăsprezece ante meridiane“, „la casa părinților săi din strada Lahovari“ (unul din numele succesive ale aceleiași străzi, Martiri)[19].

După această serie compactă de băieți, ultimii doi născuți sînt răzlețiți prin cîte o apariție feminină: Ecaterina, care se naște la 20 mai 1900 și moare, nu se precizează în ce împrejurări, la 21 februarie 1904 și Steliana-Marcela, ivită pe lume în 23 septembrie 1906, pentru a dispărea la numai cîteva luni după aceea (8 martie 1907)[20].

Între aceste ultime fetițe se situează al zecilea născut și al patrulea artist al familiei: Vasile-Grigore-Ioan, purtător al numelor celor trei ierarhi ai calendarului ortodox, sărbătoriți în ziua ivirii sale în casa avocatului: 30 ianuarie 1905, „ora șase și jumătate ante meridiane“. Diverse mărturii ale contemporanilor îl prezintă pe acest frate al lui Gib ca pe un foarte talentat muzician — pianist și chiar compozitor. În arhiva familiei, de la Drăgășani, se păstrează și două compoziții ale sale, tipărite în 1926 de o editură bucureșteană, sub semnătura I. Mihăescu-Stegaru: *Tu vei pleca* (romanță) și *În viața unei nopți de vară* (serenadă), ambele pe versuri de Mih. Bărăgan, poet și publicist originar de asemenea din Drăgășani. Un alt text al aceluiași i-ar fi servit pentru compoziția *Luna-i tristă-n astă seară*, de care-și mai aduc aminte unii localnici. În sfîrșit o romanță, despre care se mai știe că a fost cîntată de fanfara locală și la înmormîntarea lui Gib, în toamna lui 1935, ar fi avut la bază textul altui prieten din copilărie al fraților Mihăescu, G. Nicolăescu (un contemporan, avocatul Const. Rădulescu, punea în seama acestui autor versurile: „Sub ploaia razelor de lună, / Plutind pe lacul de argint, / Ți-am spus iubirea mea nebună; / Te-ai dus, iubirea s-a sfîrșit“. . ,). Cele mai multe dintre lucrările sale muzicale au dispărut, însă, mistuite de flăcări, în urma morții tînărului compozitor, doborît de o tuberculoză care îl țintuise la pat vreme îndelungată, în ziua de 14 iulie 1928. Fuseseră sacrificate, laolaltă cu celelalte lucruri rămase în odaia sa, ca măsură de precauție dictată de împrejurare. O fotografie a sa, păstrată de rude (Vasile Mihăescu-Stegaru), ni-l înfățișează în postura unui adolescent cu o fizionomie aproape feminină, căreia se străduiește însă să-i dea un aer grav, în intenția vădită de a imita chipul răvășit de geniu al idolului său, din tabloul ce-i atîrna deasupra patului: Ludwig van Beethoven. Cu o asemenea ținută, glosează posesorul acestui document iconografic, într-una din scrisorile pe care ni le-a adresat, va fi izbutit negreșit să domine și „mica orchestră de ghiduși“ pe care și-o alcătuise, de copil încă și care constituise senzația sărbătorilor de iarnă, în Drăgășanii „Grandiflorei“ (cînd a revenit de pe front regimentul ce-și avea sediul

---

[19] Pentru referirea la Emil Manu, cf. nota 4. În ce privește talentul lui Mihai, cf. și evocarea citată a lui N. Crevedia.

[20] Interpretînd figurile din fotografia de familie, comentată la p. 15—16 ale monografiei sale, M. Diaconescu descoperă în această poză „de prin anii 1900—1903“ și pe... Steliana, care se naște abia în 1906 și moare înainte de a părăsi leagănul. Este evident că fetița din brațele avocatului, în vîrstă de doi sau trei ani, este Ecaterina.

în Drăgășani, își amintește un alt localnic, farmacistul Gh. N. Stoian, aceeași orchestră de copii l-a uluit pe comandantul muzicii militare, executîndu-i marșul cu ajutorul unor instrumente improvizate de micul dirijor!). La 19—20 de ani, pasionatul muzician a și predat dealtfel ore de muzică, la școala de ucenici din Drăgășani (solicitînd la un moment dat ministerului, în calitatea sa de dascăl suplinitor, și unele înlesniri materiale, spre a-și putea îngriji sănătatea „într-o stațiune climaterică"[21]). Evident, calificarea de profesor i-a lipsit — nu însă și intenția de a-și desăvîrși studiile, potrivit vocației. Dovadă, un *Curs de teorie elementară a muzicei*, datat 1922 (și aflat în arhiva de la Drăgășani), pe foaia de titlu a căruia găsim autograful său de virtual „student": *Ionel Mihăescu-Stegaru. Anul I-iu, Conservatorul de Muzică.*

La acest „frate bolnav" se referă și un coleg de breaslă al lui Gib Mihăescu, evocînd atmosfera din casa de la Drăgășani, vizitată prin 1926 de un grup de tineri literați craioveni. Din „largul salon" în care-i primea Gib, relatează acesta, puteau fi auzite zbaterile unui pian, „rînd pe rînd mîngîiat, chinuit, însîngerat și iarăși sărutat cu mari melancolii...". „O muzică stranie, răscolitoare, cu transparențe de vis și sensualități de carne înfiorată; cu plutiri aeriene și bruște prăbușiri în naufragii de suflet" răzbătea dintr-o odaie învecinată, mărturisind zbuciumul unui însingurat, cu întreaga ființă lăuntrică despletită „pe apele cînd limpezi, cînd înspumate ale pianului". O muzică „adîncă și bizară", care pe Gib „îl durea", cufundîndu-l în tăcere, pînă i se stingeau ultimele acorduri[22]. Cît de intens va fi trăit scriitorul drama acestui suflet împătimit de muzică se poate desprinde altminteri și din nuvela (amintită și mai sus) *Piaza*, publicată cu cîțiva ani mai tîrziu în „Gîndirea" (nr. 8—9, august—septembrie 1930, p. 280—292). „Bietul Ionică, fratele mijlociu", „frumos și plin de toate entuziasmele și de toate dorurile", dar „lovit așa de crunt de soartă", nu este altul decît Ionel Mihăescu-Stegaru. Iar modul în care e prezentată sublimarea artistică a suferinței, tulburătoarea ei convertire în vibrație sonoră nu lasă nici un dubiu asupra gradului de participare a naratorului, asupra implicării sale subiective în spațiul narațiunii. Descrierea tristelor recitaluri oferite de artist prietenilor, adunați în odaia cu pat ca de spital vibrează de un patetism puțin obișnuit, în scrisul lui Gib I. Mihăescu. Auditoriul, notează el, privea vrăjit la magul țintuit parcă pe vecie pe scaunul cu șurub din fața pianului; iar „magul făcea semne cabalistice cu mîinile lui lungi și nervoase și îndată prin noaptea de abanos a pianului se deschideau zări fără sfîrșit, orizonturi catifelate,

---

[21] Unele date în legătură cu acest fiu al avocatului, în „Orizont" (Rm. Vîlcea), an. I, nr. 25, 26 iulie 1968, p. 8 (Ion Constantin Vasile, *Un compozitor drăgășenean: Ion Mihăescu-Stegaru*). La moartea nefericitului său frate, notează autorul citat, Gib Mihăescu adresa primăriei orașului Drăgășani o cerere, prin care solicita „dricul cl. I" și „încuviințarea unui preț mai mic, fiind săraci"... Același autor semnează și fișa de enciclopedie din culegerea „File vîlcene", editată în 1972 de Societatea „Prietenii Muzeului Bălcescu" (material apărut cu unele erori însă).

[22] Cf. evocarea lui Radu Gyr, *In Drăgășani, la Gib Mihăescu*, în „Universul literar", an. XLVIII, nr. 45, 11 noiembrie 1939, p. 1, 6.

luminate de aştri necunoscuţi, în împerecheri inedite de culori, ele înseşi inedite; frînele pămîntului slăbeau, scădeau, dispăreau: mica odaie cu înfăţişare de spital plutea în depărtări astrale...".

După scurtul popas în casa avocatului al celei de a patra fetiţe, Steliana-Marcela (pomenită şi mai sus), la 29 august 1908 vine pe lume şi ultimul copil, al doisprezecelea, al Ioanei şi al lui Ion Mihăescu, botezat cu numele sfîntului din ziua următoare a calendarului ortodox, Alexandru. Ultimul copil, dar totodată şi ultimul *talent* al acestei familii multiplu înzestrate, pentru că Al. I. Mihăescu a fost indiscutabil un prozator. Nu ştim în ce măsură se manifestase ca atare în copilărie (terminase gimnaziul din Drăgăşani prin 1924). Cei care l-au cunoscut şi-l amintesc pasionat iniţial mai mult de mecanică. Însuşi Gib, în *Piaza*, afirmă despre Sandu, „cel mai mic dintre fraţi", că „se pricepea de minune să dreagă tot felul de lucruri şi chiar să le facă din nou". În ultimii ani ai Şcolii superioare de comerţ din Rîmnicu Vîlcea (pe care o termină în 1929) cel mai mic dintre Mihăeşti şi-a descoperit însă fără îndoială adevărata faţă a talentului. E posibil să fi fost stimulat în acest sens şi de nuvelistica fratelui său, aflat atunci în plină afirmare, ca şi de o anume atmosferă de emulaţie artistică din şcoală (al cărei director, profesorul Petre Drăgoescu, manifestase de asemenea, încă din tinereţe, un interes susţinut pentru literatură). Cert este însă că, indiferent prin ce concurs de împrejurări, în anul şcolar 1927—1928 elevul Mihăescu I. Alexandru, din anul al treilea, se află în fruntea unui veritabil cenaclu literar; şi că tot lui i se datoreşte, în mare parte, şi apariţia în acel an, la Rm. Vîlcea, a unei bune reviste literare, cu format de carte, botezate — în intenţia de a-i marca înrudirea cu „Ramurile" craiovene — „Muguri". Onorată în două rînduri şi de colaborarea lui Gib. I. Mihăescu (cu *Ierni jilave* şi *Troiţa*), această foarte îngrijită şi bine scrisă publicaţie şcolară, cu apariţie lunară, îl are ca prim redactor pe acest frate al său, prezent în diverse numere cu cîteva proze de un real interes. Cea dintîi, *Rămăşagul*, debutează — întocmai ca primele povestiri ale lui Gib — în manieră mai curînd tradiţională, cuminte chiar, pentru ca spre final să impună o viziune întru totul modernă, ce atestă notabile virtuţi de analist. Sondarea abisalului şi proiecţia în fantastic, adăugate unor certe însuşiri de observator al vieţii situează această povestire deasupra obişnuitelor debuturi juvenile. O a doua încercare, *Ispăşiri tîrzii...*, în ciuda unor stîngăcii în alternarea timpurilor naraţiunii, este nu mai puţin interesantă, prin modul în care sînt readuse în conştiinţă diverse episoade terifiante ale unei existenţe traumatizate. Remarcabile intuiţii psihologice se desprind apoi din nuvela *Nimicul* şi mai ales din densa schiţă *Iedera*, axată pe urmărirea, în manifestările lui de profunzime, a unui sentiment de teroare, încolţit în conştiinţa chinuită de himere a unui tînăr (al cărui prototip pare a fi fratele muzician, sub impresia morţii căruia fusese scrisă dealtfel schiţa). În sfîrşit, calităţi similare definesc şi ultima schiţă cunoscută a lui Al. I. Mihăescu, *Preludiu...*, publicată în vara absolvirii. Purtîndu-şi în minte (ca şi Gib) subiectele săptămîni şi chiar luni în şir, pînă să le aştearnă pe hîrtie, Alexandru n-a izbutit să se afirme şi prin cantitate, în scurta

existență care i-a fost dată. A murit înainte de a fi împlinit 23 de ani și de a-și fi încheiat stagiul militar (efectuat în cadrul regimentului vîlcean), la 28 martie 1931, în Drăgășani, „la casa lui Ilie Bercea", cum se specifică în actul său de deces. Aceeași obstrucție funestă a destinului l-a împiedicat să-și probeze înzestrarea. Avusese, își amintește unul din colegii și prietenii săi, „un fel deosebit, o prismă proprie de a privi lucrurile", care-i confereau scrisului său o mare prospețime. La care se mai adăugau și unele însușiri morale (caracteristice și ele, în egală măsură, și lui Gib), între care modestia și un accentuat simț al demnității, care nu i-ar fi permis bunăoară nicicînd să se folosească, pentru a-și crea o platformă, de relațiile literare ale fratelui său[23].

Doar lui Gib i-a fost dat, și nici lui pînă la capăt, să reprezinte în posteritate harul multiplu al acestei familii, pe cît de numeroase și de dotate de la natură, pe atîta de expuse cruzimilor vieții. Întîlnirea din 1884, ale cărei cețuri de legendă am încercat să le spulberăm, măcar în parte, s-a petrecut totuși sub o zodie ostilă marilor împliniri.

---

[23] Prozele lui Al. I. Mihăescu au apărut după cum urmează: *Rămășagul*, în „Muguri", an. I, nr. 2, febr. 1928, p. 8—13; *Ispășiri tîrzii...*, *ibid.*, nr. 5, mai 1928, p. 14—18; *Nimicul*, *ibid.*, nr. 11—12, noiembrie—dec. 1928, p. 6—11; *Iedera*, *ibid.*, an. II, nr. 4—5, apr.—mai 1929, p. 10—12; *Preludiu...*, *ibid.*, nr. 6—7, iunie—iulie 1929, p. 15—16. Schița *Iedera* a mai fost reprodusă, cu un scurt comentariu despre autor (nesemnat), în ziarul județean „Orizont" (Rm. Vîlcea), an. II, nr. 65, 12 ian. 1969, p. 2. Cîteva informații și opinii în legătură cu ultimul dintre Mihăești ne-au parvenit de la vărul său, Vasile Mihăescu, care i-a și urmat dealtfel în munca de redactor al revistei, publicînd la rîndu-i poezii, epigrame, recenzii. Pentru pasajul citat, cf. necrologul semnat Dălinini (pseudonim al unuia dintre colegii de preocupări), publicat în „Cuvîntul nostru", revistă studențească vîlceană, an. II, nr. 9—10, 1—15 mai 1931, p. 1. În privința acelui Ilie Bercea, consemnat în actul de deces al lui Alexandru, e de presupus că făcea parte dintre apropiații familiei (de doica Lina Bercea, care i-a îngrijit pe toți ultimii copii ai avocatului, își mai amintesc și astăzi unii dintre vizitatorii casei de pe strada Martiri). În sfîrșit, printre hîrtiile rămase în arhiva de la Drăgășani, am putut citi și o scrisoare, datată 17 ian. 1929, prin care Sandu îi solicita lui Gib (care practica pe atunci avocatura, în tîrgul natal) să-i trimită 1500 de lei, necesari lui pentru plata unei excursii școlare și pentru alte cheltuieli. O recipisă, anexată scrisorii, atestă expedierea sumei, pe adresa „Locot. col. M. Mutu, R. Vîlcea" (cumnatul și gazda din acel timp a adevăratului beneficiar). În calitatea sa de tutore, Gib pare să le fi purtat realmente de grijă fraților mai mici...

GIB. I. MIHĂESCU
CONTRIBUTIONS À UNE RECONSIDÉRATION DOCUMENTAIRE DE LA BIOGRAPHIE DE L'ÉCRIVAIN

(Résumé)

L'auteur se propose de corriger certaines erreurs, accréditées par les biographes de Gib I. Mihăescu, et d'enrichir sensiblement la sphère des informations ayant trait à l'écrivain. Il reconsidère, pour commencer, dans une perspective documentaire, le chapitre concernant l'ascendance de l'écrivain. Y sont mises à contribution les résultats de nombreuses recherches dans les archives. On signale des sources bibliographiques inconnues. On fait appel à des témoignages inédits des contemporains (parents, camarades, amis d'enfance etc.). La recherche offre certaines précisions importantes quant aux ancêtres de l'écrivain, en ligne paternelle, et quant à l'épisode nébuleux du mariage de ses parents. La famille de l'avocat Ion Mihăescu y est reconstituée à partir des documents. On y trouve également de nouvelles données concernant quelques-uns des frères de l'écrivain, disparus avant d'avoir pu affirmer leur talent (le pianiste et compositeur Ionel Mihăescu-Stegaru, le prosateur Al. I. Mihăescu etc.). On y met en évidence, enfin, certains modèles virtuels du prosateur.

STUDIA UNIV. BABEŞ-BOLYAI, PHILOLOGIA, XXVI, 2, 1981

ELEMENTE DE SINTAXĂ A PROPOZIŢIEI ÎN LIMBA ROMÂNĂ DIN SECOLUL AL XVII-LEA

ANTON GOŢIA

În observaţiile de mai jos ne vom referi cu deosebire la datele pe care le oferă o tipăritură transilvăneană din a doua jumătate a veacului, *Sicriul de aur*, imprimată la Sebeş (Sebeş-Alba) în 1683.

Pornind de la o supoziţie a lui Timotei Cipariu[1], cartea a fost considerată multă vreme în literatura de specialitate o traducere. Fără a fi înlăturat această presupunere, devenită oarecum concluzie definitivă, unele semnalări au emis totuşi ideea că tipăritura ar putea reprezenta un text original[2]. Studii ulterioare[3], fie şi indirect, precum şi analize mai aprofundate, pornind de la critica textuală internă, au avansat ipoteza, probabil definitivă, privind originalitatea lucrării[4].

Interesul pentru sintaxa acestui text, original, este susţinut şi de faptul că cele cincisprezece omilii (propovedanii) funebre, care constituie conţinutul cărţii, avînd însă şi un pronunţat caracter didactic, utilizează frecvent citatul scriptural după *Noul Testament* (Bălgrad, 1648), *Psaltire* (Bălgrad, 1651) şi, în traducere, după *Biblia* maghiară tipărită la Vizsoly în 1590[5]. Faţă de acestea, *Sicriul de aur* îşi afirmă identitatea sau divergenţa construcţiilor sintactice.

Subiectul. 1. Spre deosebire de textele secolului al XVI-lea, unde infinitivul cu rol de subiect apare relativ frecvent[6], în textul propovedaniilor infinitivul cu acest rol cunoaşte o întrebuinţare destul de redusă. Cu această funcţie se întîlneşte pe lîngă expresii verbale impersonale şi este precedat de prepoziţia *a*[7]: *Nu zice Solomon că-i păcat omului* **a să veseli şi a rîde**

---

[1] T. Cipariu, *Principia de limbă şi scriptură*, de..., ed. a II-a revăzută şi înmulţită, Blaj, 1866, p. 106.

[2] N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de la Transylvanie des origines à la fin du XVII-e siècle*, Bucarest, 1938, p. 49; I. G. Sbiera, *Mişcări culturale şi literare la românii din stînga Dunării în răstimpul de la 1504—1717*, Cernăuţ, 1897, p. 65.

[3] Octavian Şchiau, *Cărturari şi cărţi în spaţiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978, p. 128; Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830*, Bucureşti, 1977, p. 161.

[4] Vezi articolele noastre: *Note pe marginea Sicriului de aur*, în StUBB, Series Philologia, 1971, fasc. 2, p. 141—145; *Din preocupările de limbă în secolul al XVII-lea*, în CL, XXIII, 1978, nr. 2, p. 221—228; *Desfăşurare ideatică, structură şi expresivitate în Sicriul de aur*, în „Annales Univ. Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominate", sectio philologica moderna, III, Budapest, 1972, p. 81—87.

[5] A. P. Goţia, *O tipăritură transilvăneană din veacul al XVII-lea: Sicriul de aur*. Rezumatul tezei de doctorat, Cluj-Napoca, 1978, p. 2—4.

[6] *Pravila ritorului Lucaci*, Text stabilit, studiu introductiv şi indice de I. Rizescu, Bucureşti, 1971, p. 97 (în continuare Rizescu, *Pravila)*.

[7] Vezi şi Finuţa Asan şi Laura Vasiliu, *Unele aspecte ale sintaxei infinitului în limba română*, în SG, I, 1956, p. 99.

51r ; *Cîtu-i de mare nebunie* **a petréce** *omul viiață cu acéea în care n-ară vrea să moară* lor[8].

2. Subiectul exprimat prin substantiv este, uneori, reluat prin pronume personal[9] : **Omul** *ostenit, cînd va să se culce,* **el** *să dezbracă de veșmintele sale* 68r. Reluarea are loc numai la distanță, după intercalări de dimensiuni diferite, de lungimea unui atribut adjectival sau a unei atributive : **Darurile** *célealalte* **éle** *să numără între céle daruri mai slabe* 75r ; **Patimile** *noastre, ce pățim în ceastă lume,* **éle** *țin numai cîtu e o clipitură de ochi* 120r.

Mult mai rar, subiectul exprimat prin pronume personal apare reluat în cadrul frazei : *De-ar fi* **el** *în locul lor,* **el** *nu i-ară întrista* 84v.

Reluarea la distanță prin pronume personal este o caracteristică a textelor netraduse îndeosebi[10] sau, mai rar, a celor traduse, dar cu o slabă influență a modelului străin în sintaxă[11].

Predicatul. 3. Un procedeu frecvent este lipsa exprimării predicatului[12], cînd acesta a fost exprimat anterior sau poate fi subînțeles : *Cînd au grăit acéstea Isaac Patriarhul? Răspuns : atunci* [au grăit] *cînd era aproape de moarte* 6r ; *Întîiu.* [Sînt] *zilele céle dezmierdate, înflurite și de toată bucuriia pline și anii cei mulți și buni* 2v.

4. Exprimarea predicatului prin infinitivul scurt este foarte rară : *Pot bătrînii în bătrînéțele lor și* **a să bucura și a să dezmiera** 3v. Astăzi, în limba vorbită, construcția a fost semnalată de anchetatorii *Atlasului lingvistic român* I și II[13].

Infinitivul scurt se întîlnește și ca nume predicativ : *Mai bine-i* **a mérge** *la casa de jeale ... decît la casa de ospăț* 48r.

5. Uneori predicatul poate fi exprimat printr-un adverb predicativ : *O,* **ferice** *de aceia oameni carii îmblă cu gătitură bună* 69r.

6. Semnalăm prezența funcției interne pentru subiect, predicat și nume predicativ[14] : **Mîngîiarea mîngîie** *pre aceia carii sînt supărați* 28r ; *Moartea trupească nu e* **moarte** 65v.

Acordul predicatului cu subiectul. 7. Ca regulă generală predicatul se acordă cu subiectul în număr și persoană.

---

[8] Trimiterile se fac la textul original. Am notat prin é slova ѣ.

[9] Vezi și Elena Carabulea, *Repetarea și reluarea subiectului în limba română din sec. al XVI-lea — al XVIII-lea*, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti*, București, 1965, p. 103—109.

[10] Elena Carabulea, *op. cit.*, p. 109.

[11] Rizescu, *Pravila*, p. 119.

[12] Vezi și Maria Rădulescu, *Observații asupra topicii subiectului și a predicatului în limba română din secolul al XVI-lea*, în SCL, XX, 1969, nr. 1, p. 41—53.

[13] Vezi I. Mării, *Infinitivul lung cu valoare verbală. Note*, în CL, XIII, 1968, nr. 2, p. 327—331.

[14] Vezi D. Bejan, *Relația internă frecventă în sintaxa limbii vechi*, în StUBB, Series Philologia, 1972, fasc. 1, p. 94.

Subiectul multiplu cu termenii în raport de coordonare adversativă are predicatul la singular[15]: *Nu odihna, ce osteneala-i* **va surpa** *pe prigonitori* 85r.

Subiectul cu unul sau mai mulți termeni la plural are predicatul la plural: *Înțelepciunea, bunétele, smereniia, frica dumnezăiască* **vor rămînea** *și după moarte* 71v. Subiectul multiplu cu termenii la singular înregistrează, cel mai adesea, predicatul la plural, dar pot apărea și situații cu predicatul la singular, fiind de fapt cazuri de acord prin atracție: *Poarta cea largă și calea lată* **duce** *în perire* 136r. Exemplul reprezintă un citat din *Noul Testament* (p. 9v), cu care are deci în comun fenomenul.

În exemplul: **Zilele** *omului* **sînt** *ca iarba, ca floarea cîmpului așea* **înflurèște**, *că vîntul tréce prin el și nu va mai fi* 2v, subiectul *zilele* se raportează la două predicate: *sînt*, acordat în număr și persoană, și *înflurèște*, acordat cu atributul *omului*, situație subliniată de prezența pronumelui *el* în ultima propoziție. Textul reprezintă un citat din *Psaltire*.

Neputincioasele bătrînéțe, cînd să apropie de moarte 2 lucruri au deprins a face. Întîiu **jeluiaște, plînge și-și varsă** *lacrămile sale* ... 2r reprezintă o situație de acord după înțeles. Termenul cu care se face acordul este subînțeles[16] și se află cu două pagini înainte, la începutul propovedaniei întîi care este destinată pentru situația ,,Cînd moare omul bătrîn și înțelept".

Complementul direct. 8. În calitate de morfem al acuzativului, *pre(pe)* se folosește cu o remarcabilă constanță pe lîngă nume proprii, nume comune de persoană, formele accentuate ale pronumelor personale, demonstrative, nehotărîte și, mai rar, pe lîngă pronumele relative: *Pentru ce numéște Eliseiu* **pre Ilie** *părintele său?* 37r; *Pre soțul bun numai Dumnezăul poate da* 75v; *Ne dojenéște* **pre noi, pre toți** 31r. Pe lîngă pronumele relativ, *pre* morfem apare mult mai rar, pronumele relativ *care* oferind și cele mai multe cazuri de nonocurență a morfemului de acuzativ: [afla-vei] *și altele* [pre] **care** *le-am pus după obiciaiul cum grăiesc pre acéste locuri* 4'v[17], [Pre] **carii** *s-au întristat de moartea acestuia, veseléște-i* 91v. Lipsa lui *pre* morfem se întîlnește și în alte contexte, dar cu o frecvență mai redusă: [Pre] **muiarea** *bună o dă numai Dumnezău* 73v; *Așea-i iubéște ca și* [pre] **lumina** *ochilor săi* 19v. Exprimări similare întîlnim însă și cu *pre*: **Pre muiarea** *de cinste numai ... Dumnezău o poate da* 73v; *Ține Dumnezău* **pre iubiții** *săi ca și* **pre lumina** *ochilor săi* 128v.

Aceeași situație o întîlnim și în textul tradus după *Biblia* tipărită în 1590, cu *pre* morfem în majoritatea cazurilor și cu lipsa lui în situații mai puțin numeroase:

cu *pre*

---

[15] Vezi G. Gruiță, *Limite și tendințe în realizarea acordului părților multiple de propoziție*, în CL, XV, 1970, nr. 1, p. 113; Elena Carabulea, *Acordul după înțeles și prin atracție în limba română*, în LR, XIV, 1965, nr. 5, p. 605 (în continuare Carabulea, *Acordul*).

[16] Vezi și Carabulea, *Acordul*, p. 595—596.

[17] Am notat cu ' primele patru file, numerotate, și în original, separat 1—4.

Slugile mă țin **pre mine** *ca* **pre un striin** 25v ; **Pre slugile** *tale le tăiară* 26r ; *Chemă* **pre feciorul** *lui cel mai mare,* **pre Isav** 5v ;
fără *pre*
Nici o perire nu iaste în oraș [pre] *carea să nu o sloboadză Dumnezău* 7v.

Pre(pe) se întîlneşte şi în contexte din care astăzi este exclus : *Numărul păcatelor întréce* **pe numărul** *stélelor* 17r.

Cele arătate mai sus învederează o unitate între textul românesc original şi cel tradus, în sensul prezenţei majoritare a lui *pre(pe)* ca marcă a complementului direct și a unei oscilări față de uzul actual. Constatările noastre întăresc poziţia conform careia *pre(pe)* ca morfem al acuzativului este un fapt românesc[18], evolutiv dinspre situația prezentată de textele secolului al XVI-lea către faza actuală[19].

9. Complementul direct se întîlneşte şi reluat sau anticipat prin forme atone ale pronumelui personal în acuzativ.

Reluarea are loc mai ales cînd complementul direct se află înaintea verbului şi este exprimat prin substantive articulate sau precedate de determinanţi[20] : *Bîrna ce iaste în ochiul său nu* **o** *cunoaște* 52v ; *Aceasta învățătură* **o** *întăresc și* **o** *adeverează* 18r. În contextul amintit sînt și situații în care complementul direct nu apare reluat : *Bogățiile pămîntești* [le] *pot da și oamenii* 75v.

Cînd complementul direct este exprimat prin pronume, reluarea înregistrează fluctuaţii mai accentuate[21], în sensul unei ocurenţe mai frecvente a situaţiilor cu complement direct nereluat : **Aceasta** [o] *adeverează dulce Mîntuitoriul nostru* 65v ; *Muri fiiul lui* **pre carele** [îl] *născuse lui David muiarea lui Urie* 62v. Exemplele cu complementul direct reluat sînt însă bine reprezentate : **Pre aceia pre care îi** *iubéște ... sloboade nevoi și răutăți* 18r ; **Pre cine** *vei să-***l** *înalți, înălța-***l***-vei* 12v.

Anticiparea complementului direct are loc mai ales cînd, substituind nume de persoană[22], este exprimat prin pronume personal : **Te** *pot face pre tine înțelept* 3'v, dar sînt situații cînd este anticipat un substantiv : *Așteptînd cu dor mare să-***l** *scoale ... prorocul pre fiiul său* 62v.

Notăm cîteva exemple fără anticiparea complementului direct : [Vă] *veseléște și pre voi carii acum v-ați întristat* 56r ; *Că înfruntă și ceartă pre aceia carii nu* [îi] *miluiesc pre surumani, nu* [îi] *socotesc pre betégi, nice* [îi] *veselesc pre întristați* 31r.

Citînd din *Psaltire* versetul : *Domnul păzi-va pre el și-l va înviia pre el* (p. 73r), textul propovedaniilor marchează anticiparea complementului

---

[18] Vezi Nicolae Drăganu, *Morfemele românești ale complementului în acuzativ și vechimea lor*, București, 1943, p. 130 și *passim*.
[19] Vezi Liviu Onu, *L'origine de l'accusativ roumain avec p(r)e*, în *Recueil d'études romanes*, București, 1959, p. 187—209.
[20] Vezi Finuța Asan, *Reluarea complementului în limba română*, în SG, III, 1961, p. 94.
[21] Vezi Finuța Asan, *art. cit.*, p. 98.
[22] Vezi I. Coteanu, *Anticiparea complementului prin pronume, o regulă gramaticală nouă?*, în LR, XII, 1963, nr. 3, p. 244.

și pe lîngă primul pronume: *Domnul păzi-***l***-va pre el și-l va înviia pre el* 29v, fapt care ni se pare semnificativ pentru sensul pe care îl marchează, anume notarea anticipării complementului.

Complementul indirect. 10. Textul studiat oferă exemple de complement indirect exprimat prin diferite clase morfologice la cazul acuzativ cu prepoziție (*de, pentru, de la, pre*): *Ferice* **de ceia** *cu inima curată* 67v; *Lui Dumnezău nu-i dau har* **pentru fiii și fiicele** *lor* 64v, în cazul dativ: *Ilie au fost* **lui Eliseiu** *și stăpîn și dascăl* 37r; *Doamne, scăpare* **ne**-*ai fost* **noao** *din neam în neam* 120r sau prin verb la infinitiv: *Să fie gata* **a face** *bine* lor; *Silit-am cu acest neam ... al nostru* **a mulțemi** 2'v.

11. Ca și complementul direct, complementul indirect, în cazul dativ, poate fi reluat sau anticipat[23]: *Varecărora* **le**-*au dăruit ... pre unul născut fiiul său, acelora* **le** *dăruiaște toate bunătățile* 121r; *Cărora* **le** *iartă greșealele lor* 109v; *Mai bună*-**i** *iaste lui ... zuoa morții* 56r. Întîlnim însă și situații în care n-a avut loc anticiparea complementului indirect prin pronume aton: *Așea* [îi] *place lui Dumnezău* 26v; *Ce* [i-] *au fos. Ilie prorocul lui Eliseiu?* 36v.

Cele arătate mai sus referitoare la complementul direct și indirect îndreptățesc, credem, constatarea că, dincolo de fluctuații, textul aduce mărturia instalării expresiei scrise pe un drum apropiat de consecvență în folosirea lui *pre*(*pe*) ca morfem al acuzativului și a pronumelor conjuncte ca mărci de anticipare sau reluare a complementului direct și indirect.

Complementul de agent. 12. Complementul de agent este introdus de prepoziție *de* și apare pe lîngă un verb la diateza pasivă: *Era slăbit* **de bătrînéțe** 5r; *Cînd sîntem supărați* **de Dumnezău** *să nu ne prigonim cu sfințiia sa* 88v sau la pasivul relfexiv: *Trupul mieu s-au slăbit* **de răutăți** 16v.

Complementele circumstanțiale. 13. Complementul circumstanțial de loc apare introdus prin prepozițiile *din, în,* exprimînd punctul de plecare al acțiunii ori locul ei: *Ne-ai răscumpărat* **din păgubitura** *de vecie* 167v; *Lipsă iaste ... de cuvîntul lui Dumnezău ca și de lumină* **în casă** 3'v.

Introdus prin locuțiunile prepoziționale *înaintea* și *în direptul,* complementul circumstanțial de loc exprimă locul unde se desfășoară acțiunea: *Gătești masă* **înaintea** *mea,* **în direptul** *pizmașilor miei* 123r (textul este un citat din *Psaltire* 37v).

14. Complementul circumstanțial de mod, exprimînd conformitatea, se introduce prin prepozițiile *în, după, pre* (*pre* cu sensul „după, conform"), prepoziția compusă *fără de,* adverbul relativ *cum* (=cît): *Dumnezău* **în** *minunat* **chip** *ne-au agiutat* **după surumăniia** *noastră* 2'v; *Nu cinstesc muiarea* **pre înțelepciune, pre smerenie, pre bunéțe** 71v; *Nu lasă Dumnezău* **fără de certare și fără de pedeapsă** *pre acei feciori carii nu cinstesc pre părinții lor* 38r. În exemplul: *pre cale au perit cu perire mare*

---

[23] Vezi Maria Rădulescu, *Topica complementului pronume personal aton în limba română în secolul al XVI-lea,* în *Omagiu lui Alexandru Rosetti,* București, 1965, p. 731—737.

83r avem un complement intern (cu perire) avînd aceeași rădăcină cu verbul propoziției[24].

15. Complementul circumstanțial de mod comparativ de egalitate este introdus prin *ca și*: *Așea-i iubéște* **ca și lumina** *ochilor săi* 19v, iar cel de inegalitate prin *ca, de, decît*: *Cine au fost mai drag* ... **ca Iov** *Patriarhul* ...? 18v; *Gîndesc că aceia sînt* ... *mai păcătoși* **de ceilalți** 22r; *Mai bună-i întristarea* **decît bucuriia** 48r.

16. Complementul circumstanțial de timp se introduce prin prepoziția simplă *în* sau prin prepozițiile compuse *mainte de, pînă la*: *Pot bătrînii* **în bătrînéțele** *lor și a să bucura și a să veseli* 3v; *Cade-se cum* [...] *și noi,* **mainte de moarte**, *să închidem* ... *ușa inimilor* ... 68v; *Trist iaste sufletul micu* **pînă la moarte** 17r.

17. Complementul circumstanțial de cauză este introdus prin *de*: *Iov Patriarhul* ... *mult au pățit* **de sabeușani, de haldeiani, de muiarea** *sa și* **de priiatinii** *lui* 8v.

18. Complementul circumstanțial de scop apare introdus prin prepozițiile *de, pre* (= spre): *Am tipărit acéste propovedanii* ... **de petrecanie** *morților* 4'v; *Să poată preveghea* ... *pentru sufletele noastre,* **pre lauda** *numelui tău celui sfînt* 35r. Complementul de scop este exprimat și printr-un verb la infinitiv: *Omul ostenit* ... *va să să culce* **a durmi** 68r.

19. Complementul circumstanțial instrumental se construiește cu prepozițiile *cu, de, în, prin*: *Ne pedepsești* [...] **cu slăbiciune** *mare, la sfîrșit și* **cu moarte** 1v; *Împle* ... *pre iubiții săi* **de nevoi** 87v; *Irod Antipat să dezmierda* **în gioeul** *fétei Irodiiadii* 46v. În ultimul exemplu complementul instrumental are și o nuanță modală.

Aspectul negativ al complementului instrumental se construiește cu prepoziția *fără de*: **Fără de îngăduitura** *lui Dumnezău nu s-ară putea nice mișca oamenii răi* 34r.

20. Complementul circumstanțial sociativ se introduce prin prepoziția *cu* sau prin *cu* ... *depreună*: *Silit-am* **cu** *acest* **neam** *slăbit și întunecat al nostru a mulțemi* 2'v; *Au pornit Iacov* **cu muiarea** *lui* ... *și* **cu** *toată* **gloata** *lui* **depreună** 148r.

21. Complementul circumstanțial de relație, exprimînd calitatea la care se referă acțiunea verbului, se construiește cu prepozițiile *ca, spre*: *Ție,* **ca bărbatului** *iubit, pohtéște-ți tot binele* ... 79r; *Scripturile Sfinte* ... *te pot face pre tine înțelept* **spre spăsenie** 3'v (citat din *Noul Testament* 286r).

În exemplul de mai jos complementul de relație este detaliat într-o subordonată atributivă: *Oamenii* ... *sînt slabi și neputincioși* **pre acéea** *cum ei să să pîrască cu Dumnezău* 83v.

22. Complementul circumstanțial opozițional se introduce prin locuțiunea prepozițională *în loc de*: *Dezmierdăciunile aceștii lumi,* **în loc de miiare** *dulce adapă pre oameni cu otravă* 19v.

23. Complementul circumstanțial de excepție prezintă atît forma negativă, cît și cea pozitivă. Complementul de excepție

---

[24] Vezi D. Bejan, *art. cit.*, p. 96.

pozitiv se introduce prin locuțiunea prepozițională *alegînd*[25]: *Veseléște pre toți întristații,* **alegînd pre aceia** *carii din naștcrea lor n-au pățit nici un bine* 123v, iar cel negativ prin *fără numai*[26]: *Îngerii ... nu le-ară putea număra,* **fără numai** *sîngur* **Dumnezău** 17r.

În cazul aspectului pozitiv, raportul exceptiv se realizează prin marcare suplimentară în planul pozitiv al acțiunii (sînt înveseliți suplimentar, exceptiv, deci, aceia care nu s-au bucurat în timpul vieții de „nici un bine").

24. Elementul predicativ suplimentar apare exprimat prin adjective și substantive precedate (sau nu) de prepoziții: *Acolo au rămas* **săracă și jealnică** 132v ; *Muiarca ta care zace acum ...* **moartă** ... *era blîndă* 78v ; *Trupul ei încă să va scula* **în slavă și în fericăciune și întru fără moarte** 68r.

Coordonarea părților de propoziție. 25. Raportul de coordonare copulativă se realizează prin *și* (cel mai frecvent), *iară* (cel mai rar), *nu numai ... ce și*: *Veseléște pre toți supărații* **și** *pre toți întristații* 112v ; *Trupul pohtéște împrotiva duhului* **iară** *duhul împrotiva sufletului* 53v (citat din *Noul Testament* 255r) ; *Ne-ai blagoslovit* **nu numai** *cu viiață lungă* **ce și** *cu multe daruri* 11v.

Relația copulativă negativă este redată prin *nice ... nice*: **Nice** *înțelepții,* **nice** *bătrînii nu pot ști zuoa morții lor* 9v.

26. Coordonarea adversativă leagă părțile de propoziție prin conjuncțiile: *ce, iară*: *Nu odihna,* **ce** *ostcncala-i va surpa pre prigonitori* 85r ; *Tocma anume accia au fost,* **iară** *nu alții* 162r.

Conjuncția *dară* se întîlnește rar cu sens adversativ și numai la nivelul frazei, iar *însă* nu marchează raporturi adversative nici în frază, nici în propoziție.

27. Coordonarea disjunctivă se realizează prin conjuncțiile *sau, au, fie ... fie*: *Așea-i înțelesul* **au** *dezlegătura* 18r ; **Fie** *de unde și* **fie** *prin cine să pogoară nevoile ...* 32r ; *Greutățile s-au apropiiat ca o turmă* **sau** *ca un șireag mare* 2r.

28. Coordonarea conclusivă se întîlnește numai la nivelul frazei.

Notele noastre au reliefat, credem, relativa varietate a fenomenelor sintactice intrapropoziționale prezentate de un text de limbă veche, de la diferitele tipuri de acord între predicat și subiect la utilizarea morfematică a lui *pre*, de la anticiparea și reluarea complementelor direct și indirect la complexitatea tipurilor complementelor circumstanțiale, fapte care îndreptățesc și reclamă mai susținute demersuri analitice asupra textelor noastre vechi.

---

[25] Vezi și Constantin Frîncu, *Complementele circumstanțiale de excepție și cumulativ în limba română din secolul al XVI-lea*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară", tomul XXIV, 1973, p. 5—16.

[26] Vezi *Gramatica limbii române*, vol. al II-lea, ed. a II-a revăzută și adăugită, București, 1963, p. 206.

ELEMENTS OF THE SENTENCE SYNTAX IN THE 17th CENTURY ROMANIAN

(Summary)

The article provides in its introduction a concise account of the printed work *The Golden Coffin*, Sebeş-Alba, 1683, on which it relays its observations showing that the author considers it an original text.

The main concern of the analysis is the description of the syntactic features at the level of the sentence, but contrastive references as well, especially those regarding the morpheme *pre* of the direct object, in *The New Testament*, Alba Iulia, 1648, *The Hungarian Bible*, Vizsoly, 1590 (in translation) and *The Psalmus*, Alba Iulia, 1651; they are often quoted in *The Golden Coffin* as being the book's sources.

STUDIA UNIV. BABEŞ-BOLYAI, PHILOLOGIA, XXVI, 2, 1981

ISOMORPHISME DES STRUCTURES LITTÉRAIRES ET DES STRUCTURES LINGUISTIQUES (LE TEMPS VERBAL DANS UNE STRUCTURE DESCRIPTIVE) (I)

ANGELICA KALIK

C'est déjà en 1925 que J. M. Buffin signalait, dans ses *Remarques sur les moyens d'expression de la Durée et du Temps en français,* que l'emploi du présent pour le passé dans la langue parlée représente une contrainte grammaticale. Elle s'explique par l'insuffisance de moyens narratifs de la langue parlée à la suite de la perte du prétérit qui laisse une lacune que le passé indéfini ne saurait combler, vu son caractère subjectif (la relation avec le présent du narrateur).

Buffin a raison de distinguer ce présent narratif, qu'il appelle „visuel", du présent „moteur", destiné à donner de la vivacité à un récit au passé. Le présent visuel (narratif), dit Buffin, „est employé surtout comme temps universel, substitut général de toutes les formes verbales" (p. 53). C'est un élément illogique qui détruit l'unité du récit et lui confère „un caractère de représentation, plutôt que de narration" (p. 54).

Certes, Buffin ne pouvait-il pas prévoir les effets que la littérature tirerait de ce procédé, ni non plus que la poussée de présents narratifs dans le roman entraînerait à sa suite d'autres procédés „illogiques": *un passé composé narratif* qui remplacerait le passé simple, ce pilier du roman au XIXe siècle, et *le mélange*[1] de ces deux temps auquel on n'arrive pas à trouver une explication tant soit peu plausible; *un futur narratif* (à se rappeler le rapport écrivain — lecteur avec ses remarquables effets psychologiques que le futur narratif contribue à réaliser dans *La Modification* de M. Butor); il faut y associer l'ampleur que prend dans la littérature *l'imparfait narratif;* on pourrait rappeler dans le même sens l'usage très large, souvent même abusif, *du participe présent narratif* chez certains romanciers contemporains; mentionnons enfin la toute récente expérnice de M. Duras dans *Le Camion* avec ses *conditionnels narratifs.*

Somme toute, le roman moderne offre le spectacle d'un bouleversement spectaculaire dans l'emploi des temps verbaux dont on devrait dire qu'il provient moins d'une contrainte grammaticale que d'une volonté délibérée, du moment que plus d'un romancier contemporain continue à s'en tenir à l'emploi traditionnel des temps verbaux qui se caractérise par un certain équilibre du plan narratif et du plan discursif, du moins dans leurs grandes articulations: passé simple, imparfait, plus-

---

[1] Nous l'avons constaté chez L.-F. Céline, H. Barbusse, L. Aragon, J. Cayrol, R. Merle, H. Bazin, J. Hougron, J. Cabanis et chez beaucoup d'autres écrivains contemporains.

que-parfait, futur du passé etc, bref, les temps en *-ait* pour le plan narratif et présent, passé composé, futur etc pour le plan discursif[2].

Nous pensons que jamais on ne pourrait appréhender l'essence de tous ces faits de langue, tant qu'ils auront été envisagés isolément. Les modifications qui ont fait chavirer l'équilibre des formes verbales dans la littérature contemporaine ne sont, croyons-nous, qu'un reflet de la crise du langage, liée à son tour à la crise par laquelle passe le roman au XXième siècle et, du même coup, à la crise de la pensée (il va sans dire qu'il faut entendre par là un processus dialectique qui s'effectue présentement dans la pensée). Mais cela revient à dire qu'il faudrait des efforts conjugués de philosophes, de sociologues, de critiques littéraires et de linguistes pour rechercher les facteurs capables de l'expliquer. C'est là, certes, une entreprise d'envergure qui dépasse de loin les cadres du présent travail et la compétence de son auteur. Cependant, on pourrait entreprendre, en assumant certains risques, une pareille recherche en isolant les domaines d'investigation et les étapes chronologiques de cette évolution.

Notre intention est de remonter, pour ainsi dire, à „la source", à cette première expérience dans la constitution d'une structure littéraire descriptive (ou de représentation) que fut l'oeuvre de Flaubert et d'autres tehniciens du genre[3]. „Etudier pour lui-même dans le système de ses ressources et de ses contraintes un type de discours aussi fondamental que la description"[4], c'est, à notre entendement, poser un échelon dans l'établissement d'une typologie stylistique. Définir et décrire le réseau d'unités linguistiques susceptibles d'effet identique et isomorphes à la structure littéraire descriptive — telle serait notre stratégie. Sans la perdre de vue nous ne visons ici qu'un seul aspect du problème — le temps — et tout spécialement" les „avatars" de l'imparfait de l'indicatif.

A. Robbe-Grillet, en tant que chef de file, théoricien et homme d'expérience à la fois, est le mieux placé pour affirmer qu'„il suffit de lire les grands romans du début de notre siècle pour constater que, si la désagrégation de l'intrigue n'a fait que se préciser au cours des dernières années, elle avait déjà cessé depuis longtemps de con-

---

[2] Par cette dernière observation nous voudrions avertir que la dichotomie Histoire / Discours, postulée par E. Benveniste, ne soustend l'opposition passé simple, imparfait . . . / présent, passé composé . . . que dans les lignes les plus générales et qu'elle peut devenir embarrassante si l'on lui attribue une valeur absolue au lieu d'opérer avec les notions de prévalence et de fréquence. Bref, certaines formes verbales dans les conditions textuelles concrètes sont *surtout* caractéristiques de l'histoire et d'autres du discours.

[3] Nous nous rendons parfaitement compte de ce que les termes „structure descriptive", „genre descriptif" ont de relatif et même de subversif. Au fond il n'y a pas de structure descriptive pure, comme il n'existe pas de narration pure. Il s'agit plutôt de proportions variables de description et de narration dans un texte. Si toutefois on conserve par la suite l'appellation „structure descriptive", c'est pour ne pas dire à tout moment qu'il est question d'un texte littéraire où l'histoire est subordonnée à la description et où la description reçoit une fonction narrative.

[4] G. Genette, *Raison de la critique pure*. Dans *La Stylistique* de P. Guiraud et P. Kuentz. Ed. Klincksieck, p. 75.

stituer l'armature du récit"[5]. Sans parler de *Bouvard et Pécuchet* où l'intrigue manque du tout au tout, le livre tout entier étant l'exemple „d'anti-texte", même dans les romans flaubertiens à intrigue, celle-ci se trouve à l'arrière-plan. En effet, si l'équilibre d'un texte balzacien s'appuie encore sur la distinction classique entre:

la narration (sphère du narrateur, réel ou fictif)

la desription (sphère du narrateur, réel ou fictif)

le discours (sphère du personage)[6], seule la première composante marquant „l'événement", les deux autres signalant un arrêt dans la coulée temporelle, cet équilibre se trouve fortement ébranlé, pour la première fois et *de façon systématique*, chez Flaubert[7]. Dans une grande mesure cela est lié à l'expansion de *l'imparfait* qui, ayant fait fortune chez certains romanciers naturalistes et impressionnistes, se pose comme une des constantes de l'écriture descriptive, dans laquelle la donnée spatiale aura fini par dominer progressivement la durée temporelle (surtout dans les romans contemporains).

Notre analyse, portant, dans cette première partie du travail, sur l'imparfait, s'appuie surtout sur quelques textes de Flaubert, de Zola et de Maupassant, mais aussi sur plusieurs romans des frères Goncourt, d'A. Daudet et de P. Loti qui à certains points rejoignent et, à bien des points, dépassent l'écriture descriptive en abus de „tics" caractéristiques.

Les diverses hypostases de l'imparfait réalisent un pourcentage qui diffère d'un texte à l'autre, ce qui, on s'en doute, dépend en fin de compte de la structure littéraire de l'oeuvre, mais elles sont les mêmes dans tous les textes analysés, fait qui témoigne d'une certaine affinité d'écriture.

Signalons d'abord *l'imparfait de description*. Forme verbale descriptive par excellence, parce que faisant abstraction des limites chronologiques de l'action, l'imparfait se prête naturellement à une représentation spatiale des objets, en dehors de tout événement.

Un trait commun: les descriptions dans les textes analysés dépassent de loin la part qui revient à la narration. Le plus souvent il s'agit de descriptions „focalisées"[8], l'écrivain/narrateur se déchargeant sur ses personnages regardeurs qu'il place aux endroits clés: porte ou fenêtre ouvertes, balcon, colline, voiture qui roule ou qui s'arrête, terrasse d'un café, esca-

---

[5] *Pour un nouveau roman*. Les Editions de Minuit, Paris, 1963, p. 31.

[6] Précisons, afin de prévenir l'ambiguïté possible, le sens que nous donnons à ces termes. Schématiquement le texte peut être représenté comme l'équivalent verbal a) d'événements non-verbaux constituant *narration* (ou récit, histoire), b) de non-événements verbaux constituant *description*, c) d'actes verbaux formant *discours*. Les rapports entre ces composantes du texte sont de nature dialectique. Ils changent selon l'époque, varient d'un écrivain à l'autre, en vertu des relations entre l'émetteur (écrivain, instance narrative), l'objet de l'émission (personnages) et le récepteur (lecteur), qui conditionnent en fin de compte la technique narrative (écriture).

[7] Nous insistons sur le mot „systématique", parce que certains romans de Balzac *(Le Lys dans la vallée)* offrent déjà un exemple frappant du genre descriptif.

[8] „Focalisation", „personnage focal" chez. G. Genette, *Figures III*, p. 206—224.

lier qui domine, etc., etc.[9]. Madame Bovary et la fille d'Hamilcar, Frédéric Moreau et Coupeau, Jeanne, Gervaise, Mathô, madame Gervaisais, etc. ont tous la même passion de regarder[10].

„Assise dans son fauteuil près de la fenêtre, elle voyait ... " „Emma poussa la porte et entra ... " „Emma ouvrit la fenêtre et s'accouda ... " „... se regarda dans la glace ... " „puis en haut les chevaux s'arrêtèrent ..." (Mme Bovary). „„Fréderic monta l'escalier ..." „Quand la voiture s'arrêtait" ... „il regardait par -dessus la haie ... ", „ils arrivèrent un jour à la hauteur d'une colline ... " (L'Education sentimentale). „Elle se retourna. Et derrière elle, elle vit ... " „Louise et Gontran arrêtés au faîte..." „Tout à coup le landau s'arrêta ... " (Mont-Oriol). „elle retourna s'accouder à la fenêtre ..." „elle arriva à une porte, allongea le cou ... " „en arrivant au palier du premier étage ... " (L'Assommoir). „ouvrant la fenêtre toute grande, elle se mit à contempler ... " „elle la fit se pencher par une petite fenêtre ... " „elle s'accouda à la terrasse ... " elle fit arrêter sa voiture devant ... " (Madame Gervaisais). „La fille d'Hamilcar passait ses journées eu haut de sa terrasse, s'amusant à regarder ..."

Ajoutons-y les déplacements successifs des personnages: Frédéric Moreau faisant des voyages aller et retour de Paris à Nogent-sur-Seine et ses visites chez les Dambreuse, les Arnoux, chez la Maréchale, etc.; Gervaise changeant de logement quatre fois; se rendant (ou s'y trouvant) à l'Assommoir du père Colombe où, d'ailleurs on voit tour à tour la plupart des habitants du quartier et qui selon le changement du „point de vue" change d'aspect; madame Gervaisais qui déménage plusieurs fois; Emma Bovary aux Bertaux, à Tostes, à la Vaubyessard, à Rouen — autant d'occasions pour le personnage focal de se livrer à la contemplation.

Ces dispositifs pour le regard qu'on pourrait nommer „ubi" et „quo" pour désigner le locatif statique et le locatif dynamique, déclenchent une véritable „folie"[11] de descriptions, ce qui contribue à donner au cours narratif un rythme ralenti et egal.

Comme nous l'avons dit tout à l'heure, dans la plupart des cas les descriptions suivent le regard du personnage. Ainsi, la ferme des Berteaux est décrite telle que l'aurait vue un homme habitué à la vie de campagne et sensible surtout aux détails concrets, observant surtout tout ce qui est relatif à la prospérité paysanne.

---

[9] Voir sur „le regard surplombant", „la vue plongeante", J. Rousset, *Forme et Signification,* p. 123—125. Notons aussi que le procédé du regard subira une évolution spectaculaire chez certains écrivains modernes, entre autres chez R. Pinget *(L'Inquisitoire),* chez M. Duras. Dans *Détruire, dit-elle* il a une fonction narrative fondamentale. Les regards des personnages dirigés les uns vers les autres, dans différents espaces: parc, salle à manger etc., ou sur les objets environnants sont comparables à l'instance narrative! Curieuse est aussi la technique du „regard dans le regard".

[10] On se souvient peut-être de la couverture d'une vieille édition de *Madame Bovary:* Emma accoudée à sa fenêtre. *La Fenêtre pourrait* être le titre du livre dans la perspective d'un „nouveau romancier".

[11] G. Falconer, *Sagesse et folie de l'écriture zolienne.* Colloque de Cerisy sur le Naturalisme. UGE, Paris.

„C'était une ferme de bonne apparence. On voyait dans l'écurie, par le dessus des portes ouvertes, de gros chevaux de labour qui mangeaient tranquillement dans des râteliers neufs. Le long des bâtiments s'étendait un large fumier . . . et, parmi les poules et les dindons, picoraient dessus cinq ou six paons . . . La bergerie était longue, la grange était haute . . . Il y avait sous le hangar deux grandes charrettes et quatre charrues . . . et le bruit gai d'un troupeau d'oies retentissait près de la mare" (p. 14).

La promenade à cheval dans le bois (ch. IX) est „focalisée" par le regard d'Emma surtout et, de temps à autre, par celui de Rodolphe:

„. . . puis en haut, tout à coup, les chevaux s'arrêtèrent et son grand voile bleu retomba . . . "

(C'est à travers ce voile bleu, doublé par le voile du brouillard d'octobre, qu'Emma voit „ce pauvre village où elle vivait" et „qui ne lui avait jamais semblé si petit" que ce jour-là).

„On était dans les premiers jours d'octobre. Il y avait du brouillard sur la campagne. Des vapeurs s'allongeaient, se perdaient . . . De la hauteur où ils étaient, toute la vallée paraissait un immense lac pâle . . . , et les hautes lignes des peupliers . . . figuraient des grèves que le vent remuait . . . " (p. 174).

. . . Rodolphe, marchant derrière elle, contemplait entre ce drap noir et la bottiné noire, la délicatesse de son cou blanc, qui lui semblait quelque chose de sa nudité . . .

. . . et à travers son voile, qui de son chapeau d'homme descendait obliquement sur ses hanches, on distingait son visage dans une transparence bleuâtre . . . " (p. 175—176).

Toute cette scène d'amour est dominée par des segments descriptifs coupés par de brefs passages au discours direct et ponctués par des passés simples (une 30 sur une 70 d'imparfaits) qui marquent presque tous le déplacement dans l'espace: ils partirent, suivirent, entrèrent, descendirent, s'arrêta, se leva, etc. et quelques actions qui traduisent les instants de grande tension dramatique. Ce sont des phrases courtes, précipitées, sèches.

„Le soleil parut", „Il claqua de la langue", „Ils descendirent". „Rodolphe attacha les chevaux". „Elle s'arrêta". „Il la saisit au poignet". „Elle lui donna son bras". „Ils s'en retournèrent". En revanche les segments descriptifs se déroulent comme un adagio prolongé, continu et rythmé.

L'unique personnage focal de *L'Education sentimentale* explique, à notre avis, l'étrange lenteur, la mélancolie traînante et la monotonie voulue du roman: le point de vue ne varie presque pas.

Tous les segments du premier chapitre (Première partie), jusqu'à l'arrivée à Nogent sont focalisés par le regard de Frédéric qui, suivant la marche du bateau, coule le long des rives de la Seine, se promène sur les passagers, se pose sur les objets, s'attarde sur les menus détails de chaque scène.

Dans *L'Assommoir* il y a plusieurs personnages focals qui polarisent les descriptions se suivant dans leur marche progressive, au hasard

des rencontres et des impacts. On surprend ici la naissance d'un personnage focal collectif — le quartier — extrêmement important pour l'optique et la technique romanesque proprement dites. Rappelons pour illustrer la scène de la fête de Gervaise avec ses focalisations multiples (p. 233 et les suivantes).

„Cependant, par la porte grande ouverte, le quartier regardait et était de la noce . . . "

Le Pêcheur d'Islande est descriptif d'un bout à l'autre. L'imparfait est la forme verbale dominante. De rares passés simples et les passés composés narratifs signalent la présence du narrateur „je" ou „nous" dans le texte. Les participes présents sont fréquents, allant de paire avec les phrases nominales. D'ailleurs on observe le même penchant pour l'emploi du participe présent aussi chez Flaubert, Zola et surtout chez les Goncourt.

Grand bruit dans Paimpol; sons de cloches et chants de prêtres. Chansons rudes et monotones dans les cabarets . . . Groupes de marins, se *donnant* le bras, *zigzaguant* dans les rues . . . *jetant* aux femmes des regards . . . Groupes de filles en coiffes blanches . . . vieilles maisons . . . *enfermant* ce grouillement de monde; vieux toits *racontant* aussi des histoires chaudes . . . (Pêcheur, p. 39).

Et peu à peu, dans la ville des églises, *allant* à celle-ci, à celle-là, les *visitant, prolongeant* ses stations, elle se laissait aller à ce goût . . . du marbre . . . ses lisses surfaces carressées par le jour *jouant* sur leur dureté précieuse, *filant le long des colonnes* . . . *se perdant* aux voûtes . . . (Mme Gervaisais, p. 23).

Par la description focalisée le procédé de description se transforme en un acte narratif. Créatrice d'un mouvement narratif intérieur, la description assure le progrès du récit dans ce sens qu'elle traduit la succession des états psychologiques ou présente le monde extérieur dans les moindres modifications de détails, dues au changement d'humeur, d'éclairage, d'espace, etc. Par conséquent, la description ainsi conçue n'est plus dépourvue de dynamisme, mais ce dynamisme vient de l'intérieur.

On se rappellera, par exemple, les descriptions symboliques de l'alambic dans l'Assommoir du père Colombe qui sont „le produit" du regard et de la conscience de Gervaise et s'associent au progrès de l'échéance physique et morale de l'héroïne (p. 69—70, 353—359).

Elle se tourna, elle aperçut l'alambic, la machine à soûler, fonctionnant sous le vitrage de l'étroite cour, avec la trépidation profonde de sa cuisine d'enfer. Le soir, les cuivres étaient plus mornes, allumés seulement sur leur rondeur d'une large étoile rouge; et l'ombre de l'appareil . . . dessinait des abominations, des figures avec des queues, des monstres ouvrant leurs mâchoires, comme pour avaler le monde . . .

Au deuxième verre, Gervaise . . . Oui, elle riait à l'Assommoir . . . Tout se brouillait, elle voyait la machine remuer, elle se sentait prise par ses pattes de cuivre, pendant que le ruisseau coulait maintenant au travers de son corps . . .

Gervaise était poivre . . . (p. 355—358).

IZOMORFISMUL STRUCTURILOR LITERARE ȘI LINGVISTICE (TIMPUL VERBAL ÎNTR-O STRUCTURĂ DESCRIPTIVĂ) (I)

(Rezumat)

Lucrarea de față este o parte a unui studiu mai mare, cu caracter tipologic, al izomorfismului structurilor literare și structurilor lingvistice. Autoarea se ocupă, în mod special, cu metamorfoza timpului în romanul francez, din perspectiva evoluției tehnicii narative, schițînd o concluzie despre autodistrugerea textului literar, ca un ansamblu coerent și semnificativ. Această primă parte a lucrării este consacrată analizei imperfectului descriptiv, întemeiată pe textele scriitorilor naturaliști și impresioniști. Se susține că într-o structură descriptivă imperfectul descriptiv capătă, prin procedeu de „focalizare", o funcție narativă.

STUDIA UNIV. BABEŞ-BOLYAI, PHILOLOGIA, XXVI, 2, 1981

LA RELATION HOMME-OBJET DANS LA POÉSIE DE FRANCIS PONGE

SORIN BARBUL

La littérature suppose une attitude devant le réel qu'on peut qualifier de présence. Et les rapports que l'homme ne cesse d'établir avec le monde, avec les objets qui l'entourent trouvent un reflet plus ou moins direct dans la création littéraire. Notre époque, marquée par la réification croissante de la société de consommation et par l'attitude phénoménologique qui exige „le retour aux choses mêmes" (Husserl), assiste à un avènement de l'objet dans la littérature. Cependant nul artiste, peut-être, avant Francis Ponge n'a ressenti avec autant de force la présence physique des objets et le passage de l'harmonie au divorce que semble marquer de nos jours l'existence de l'homme au monde. Cette poésie „objectale" est la première et l'une des rares oeuvres majeures de notre siècle consacrée tout entière aux choses, ces frères méconnus de l'homme, dont on prend délibéremment le parti pris. Elles semblent exclure ou du moins rejeter sur le second plan l'humain. Il n'en est rien. „Il y a toujours du rapport à l'homme. Ce ne sont pas les choses qui parlent entre elles, mais les hommes entre eux qui parlent des choses, et l'on ne peut aucunement sortir de l'homme"[1]. De surcroît, les choses établissent avec l'homme des rapports autrement plus intéressants qu'un regard froid dont on les embrasserait, rapports qui ne sont pas d'altérité et où nous sommes tous concernés. C'est à partir de ces rapports que Ponge commence l'exploration de l'objet (ou plutôt entreprend ce qu'il appelle „le viol profond des choses" pour les déterminer à se scruter elles-mêmes et à s'ouvrir à la parole, à se „dire" à l'homme.)

Imaginons donc Ponge en face de ces objets dont il ne cesse de prendre le parti. On pourrait croire que de cette rencontre du poète amoureux de la matière et de l'objet de son désir naît la fulguration d'un immense bonheur, une entente harmonieuse et totale. Cette supposition cependant est fausse. C'est que, tout d'abord, le monde extérieur éprouve envers l'homme des sentiments mélangés. En premier lieu il se tait; et ce mutisme peut renfermer des significations bien différentes. Souvent les objets semblent nous tourner le dos, nous signifier qu'ils n'ont pas besoin de nous pour exister. „Ils emportent ma conviction. Du seul fait qu'ils n'en ont aucunement besoin"[2]. Néanmoins, ce silence, s'il renferme un refus des choses à l'homme, il n'en est pas moins leur damnation. L'objet est condamné à se taire. Et il y a là en même temps le signe d'un conflit intérieur entre le besoin de se taire et celui de s'exprimer. Car la mutité n'est pas la mort; sous le silence et l'immobilité des choses il

[1] F. Ponge, *Le Parti pris des choses*, Paris, Gallimard, 1972, coll. „Poésie", p. 167.
[2] F. Ponge, *Méthodes*, Paris, Gallimard, 1961, coll. „Idées", p. 12.

peut y avoir un mouvement contenu, un cri muet; l'indifférence fait place à une douleur, même à un reproche: Les choses se sentent abandonnées par l'homme depuis que celui-ci s'est détaché du monde, ne participe plus au mouvement universel, s'est mué en observateur critique qui regarde les choses selon le critère utilitaire. Elles accusent l'homme, et cette accusation peut aller jusqu'à des manifestations ouvertes d'hostilité et de refus, telle la pierre qui nous jette des grains de sable aux yeux pour „punir et terminer notre contemplation“[3].

À d'autres moments cependant le silence des choses semble revêtir une signification différente. L'existence des choses est incomplète, contingente. Elles rêvent à un saut ontologique, mais n'ont pas la possibilité de le réaliser. Les choses ne peuvent plus supporter leur immobilité et leur mutisme. Elles fonctionnent, vivent, (malheureusement l'homme n'y fait pas attention) mais sont condamnées à ne pas pouvoir s'exprimer, si ce n'est par des „poses“, des façon d'être, des formes, des couleurs, etc. Et si les végétaux „ne sont qu'une volonté d'expression“[4] et que les arbres tâchent de „lâcher leurs paroles“, de parler par leurs feuilles, „l'on ne sort pas des arbres par des moyens d'arbre“[5]. S'il y a donc une montée des choses vers un état proche de la parole, cette tentative de s'exprimer ne saurait être que sans cesse avortée, et l'infinie richesse de „propositions“ contenues dans le moindre objet ne pourra se dire ou s'écrire. Les choses donc sont là qui attendent la venue du langage; du fond de leur mutisme elles réclament qu'on les parle. Elles ont besoin de notre parole, de notre intervention contre divers maux; reclusion, inertie, inadéquation à soi. Et Ponge parle à maintes reprises des „muettes instances“ que nous adressent les choses qui „prétendent tout à coup (. . .) à travers nous prendre la parole“[6].

Il y a donc une évolution dans l'attitude des choses envers l'homme. „Cela commence par une réserve parfaite“[7]. Peu à peu cependant cette réserve, voire même cette hostilité de la chose fait de plus en plus place à la confiance et à l'espoir. L'objet finit par s'attacher à l'homme — et Ponge de jouer sur le double sens du mot „s'attacher“ à propos de la boue[8] —, par s'offrir doucement à lui:

> „Le pré est la plus douce des propositions
> de la nature à l'homme, animal vagabond“[9].

Proposition de fraternité, sans doute. Et „quel enthousiasme extrême dans le don de soi“ (de l'objet)! Quelle générosité! Quelle volubilité, presque inépuisable, inimaginable“[10]. Mais pour que les objets

---

[3] Cf. F. P o n g e, *Le Parti pris des choses*, ed. cit., p. 96.
[4] *Ibidem*, p. 82.
[5] *Ibidem*, p. 48.
[6] F. Ponge, *Tome Premier*, Paris, Gallimard, 1976, p. 500.
[7] F. P o n g e, *Le Savon*, Paris, Gallimard, 1967, p. 28.
[8] Cf. F. P o n g e, *Pièces*, Paris, Gallimard, 1962, coll. „Poésie“, p. 62.
[9] F. P o n g e, *La Fabrique du Pré*, Genève, Ed. Albert Skira, 1971, coll. „Les sentiers de la création“, p. 221.
[10] F. P o n g e, *Le Savon*, ed. cit., p. 28.

puissent s'offrir à l'homme, il faut que celui-ci se montre digne de cette confiance. Pour que l'objet s'ouvre, s'adresse à l'homme, il faut que celui-ci s'en occupe, se penche sur lui avec une sollicitude extrême, qu'il accepte de lui prêter la parole. Car le sens se trouve en dehors des choses. Et l'homme doit, par le langage, offrir aux objets l'aventure.

Mais quelle est donc l'attitude de l'homme qui contemple la chose, en subit la fascination? Dans quelle mesure et de quelle façon répond-il à la „muette supllication" de tout ce qui l'entoure?

Avant d'être en proie à la chose, le poète se demande quelle place il occupe dans le monde, et il se rend compte qu'il est dehors. Il s'aperçoit d'abord de ce que les choses regardées par lui se trouvent dans un milieu différent du sien, et il conclut indirectement à sa propre extériorité. „Les objets sont en dehors de l'âme (...) Il s'agit d'un rapport à l'accusatif"[11]. Cela vient sans doute du fait que l'homme ne s'est plus contenté d'être au monde, il a voulu l'avoir, le posséder. Il est sorti de son état objectif pour se mettre dans la position de sujet. Et — puisque pour regarder il faut mettre une distance entre soi et l'objet regardé — l'homme s'est trouvé séparé du monde. Au lieu d'approfondir son bonheur d'être au monde, d'épouser les choses, il a provoqué son divorce avec elles. L'enthousiasme premier de connaître et de découvrir le monde fait de plus en plus place à l'impression que quelque chose d'essentiel nous échappe. „C'est comme si les choses, à mesure qu'elles sont envahies par le progrès de l'explication rationnelle, s'évidaient peu à peu, perdaient de leur densité et de leur poids"[12]. Et Ponge se sent tout à coup désemparé devant le monde muet, qui est là et ne répond pas, et d'où il se sent exclus. „Ne serions-nous qu'un corps, sans doute serions-nous en équilibre avec la nature"[13], s'exclame le poète. Etre à la fois dans le monde et hors du monde: voilà la condition humaine.

Il est donc naturel que la fascination de l'objet se mue en un malaise. Malgré son sentiment originel qui est la sympathie envers les objets, Ponge a éprouvé, à un certain moment, un désarroi en présence des choses qui venaient à son encontre dans une évidence dure, autarcique, qu'il ne pouvait articuler avec des mots. Et l'homme qui, arivé au bord du précipice, veut s'appuyer sur l'objet pour trouver un reconfort voit l'objet s'ouvrir à son tour, devenir lui-aussi un abîme[14]. Paralysé par cette découverte, il se trouve désemparé devant le dehors, se fige en une paralysie, en un mutisme. Il éprouve une impuissance de communiquer, de „dire" les choses.

Cependant ce premier moment dépassé, le monde devenu moins hostile, moins réticent, la sympathie première de l'homme renaît, et l'élan vers l'objet, qui revêt souvent la forme d'une agressivité à carac-

---

[11] F. Ponge, *Nouveau Recueil*, Paris, Gallimard, 1967, p. 145.
[12] Jean-Pierre Richard, *Poésie et profondeur*, Paris, Seuil, 1955, p. 99.
[13] F. Ponge, *Nouveau Recueil*, ed. cit., p. 146.
[14] Cf. F. Ponge, *Méthodes*, ed. cit., pp. 252—253.

tère érotique. L'homme sent naître en lui une solidarité avec le non-humain, un besoin de se mettre dans la compagnie des choses.

Mais comment combler l'abîme qui nous sépare du monde? Comment unir les deux types d'existence qui déchirent l'être humain et l'empêchent de s'intégrer à l'univers, comment „être tout entier conscience et à la fois tout entier pierre“[15], comment rétablir la communion rompue avec les choses?

Deux voies semblent s'offrir à l'homme pour satisfaire son voeu.

a. La réification de l'homme

b. L'humanisation des choses

Le plus souvent ces deux procédés vont ensemble, avec quand même un accent particulier sur l'un ou sur l'autre. (Pour que des échanges puissent avoir lieu, à une humanisation des choses correspond généralement une deshumanisation de l'homme.)

a. La première démarche cherche à nier l'altérité en éliminant ce qu'il y a de plus proprement humain dans l'homme. L'homme — cédant à l'appel des choses — quitte sa position de sujet hors du monde et se fait objet dans celui-ci. Il redescend parmi les choses et — en éteignant lentement sa conscience — il finira sur le type de l'en-soi. (Ainsi le Gymnaste ou la Jeune Mère deviennent dans la vision pongienne presque choses et sont décrits comme tels. De même pour Ponge la tête — la partie la plus humaine de l'homme, où l'on peut lire ses sentiments — perd toute expression, ne reflète plus l'âme, se deshumanise.)

b. Le second chemin de l'homme pour s'unir au monde est d'humaniser les choses, de leur donner un nom en les aidant à s'exprimer. Répondant à l'appel, à la supplication des choses muettes, le poète leur prête la voix. L'homme peut (et doit) venir en aide de l'objet qui a tout au plus la volonté, mais non la capacité réelle de de s'exprimer. La pensée du poète doit être attentive á toutes les „attitudes“ du monde, des choses. Car on vit dans un univers plein de sens, où chaque chose a une signification que l'homme a masquée ou déformée au cours de l'usage quotidien et que nous devons apprendre à connaître.

Par le retour au sens premier du „logos“, la poète rencontre les choses sur les „sentiers de la créations“, s'en approche. Il entre dans leur familiarité, les explique pour les faire naître aux mots. Car la mise au monde de la réalité dépénd de la parole, qui a un pouvoir créateur sur les choses. Ecrire à propos d'un objet (le décrire) signifie donc le couvrir de paroles, lui donner le verbe. Et l'objet décrit se rapproche du statut humain, il accède en effet ‚.à l'époque (. . .) de la personne, de l'individu, c'est-à-dire de la parole“[16].

Pour Ponge, l'apparition de l'humain dans la nature est un instant de bonheur suprême. Avec une profonde émotion l'homme reçoit le geste, l'aveu précieux que le chose s'est arraché contre sa propre nature.

L'entente devient désormais possible. Le poète cherche, au-delà de la surface des choses, avec le respect absolu de leur nature spécifique,

---

[15] J.-P. Sartre, *Situations I*, Paris, Gallimard, 1974, p. 265.

[16] F. Ponge, *Le Parti pris des choses*, ed. cit., p. 98.

leur vérité cachée, leur essence, pour rétablir le contact homme-monde. Contact fondé sur des prémisses toutes neuves, qui abolissent la notion de mépris. Car l'objet n'est plus soumis à l'homme, la relation homme-choses n'est plus celle „de seigneur à valet““[17], mais il y a là une fraternité. La dictature de l'homme sur la nature n'est qu'une étape passagère, qui aboutira à „l'état d'harmonie parfaite (...) entre l'homme et la nature, où celle-ci recevra de l'homme autant qu'il lui prendra“[18]. Entre l'homme et les choses a donc lieu un échange menant à une identification qui nous rendra frères de condition des choses. C'est à rétablir l'unité première homme-monde, à bâtir cette fraternité et harmonie que s'acharne Francis Ponge.

RELAŢIA OM-OBIECT ÎN POEZIA LUI FRANCIS PONGE

(Rezumat)

Autorul studiului abordează o latură mai puţin studiată a operei lui Francis Ponge: problema relaţiilor pe care obiectele nu încetează a le stabili cu oamenii.

De-a lungul întregii sale poezii, resimţind cu putere prezenţa fizică a obiectelor, Ponge întreprinde explorarea lor pornind de la raporturile care se statornicesc între ele şi umanitate: raporturi stranii, oscilînd între duşmănie, indiferenţă şi fraternitate. Iar omul, răspunzînd la apelul lucrurilor, încearcă să restabilească echilibrul sfărîmat dintre el şi natură, să restaureze comuniunea cu tot ceea ce îl înconjoară.

Studiul examinează pe rînd căile pe care Ponge încearcă această fuziune cu lucrurile, arătînd că un scop fundamental al tentativei pongiene este depăşirea stării de subordonare absolută a obiectelor faţă de om, restaurarea unei fraternităţi şi a unei armonii.

[17] F. Ponge, *Pièces*, ed. cit., p. 59.
[18] F. Ponge, *Tome premier*, ed. cit., p. 283.

STUDIA UNIV. BABEŞ-BOLYAI, PHILOLOGIA, XXVI, 2, 1981

PRELIMINARIES TO A HISTORY OF ROMANIAN "ANGLISTICS" I. ENGLISH-ROMANIAN RELATIONS UNTIL 1900

AUREL TROFIN

More than three centuries have passed since goaded by a fervent desire to improve the knowledge acquired in their native schools, a few Romanians went to study abroad at various universities on the Continent and in England.

The penetration of the English culture into our country dates from about the same time. The knowledge acquired by the Romanian students during their studies in England, the subsequent introduction of English in the syllabus ([9], p. 84)*, as well as the various performances presented by foreign companies ([26], p. 55) were first, but important steps.

The first translations from English into Romanian in both science and fiction were made at the beginning of the 18th c. under the influence of the French Enlightenment ([33], p. 534; [8], p. 717).

The publishing of the first manual of English in the former part of the 19th c. ([5]) marks the beginning of Romanian "anglistics". Since then, dozens of text-books, dictionaries and articles have been published. Most valuable among them are the theoretical volumes elaborated by researches of the Linguistic Institute of the Romanian Academy and of the big universities of Romania in collaboration with the researchers of the Center for Applied Linguistics, Arlington, Virginia, U.S.A.

The various relations (economic, political, cultural) between England and the Romanian Countries are attested by historians in the memoirs of several travellers and scholars, in official documents, linguistic researches etc. The strengthening of the cultural contacts between the two countries was enabled by the spreading of English in ever larger circles of Romanian speakers and readers.

The contacts between the Romanian provinces and England go back as far as the 15th c., when Radu, „ban de Craiova", destroyed by the Turks and having nothing to live on, gets from Henry VI an annual pension worth forty silver marks ([18], p. 11). Haşdeu reveals the favour that Radu enjoyed at the English Court as he became an exception from the law. In 1409, John, an archbishop of English origin, was travelling through Transylvania ([12], p. 56).

There are two other documents that attest the relations of the Romanian countries with England: one dating from 1527 in which we find evidence of the meeting of John Wolsey, the English ambassador at the court of the king of Bohemia and Hungary and Stefăniţă Vodă's messenger, who came to ask the Habsburgs to help the Moldavians against the

* The notes given in the text contain between square brackets the number of the work in the bibliography followed by the number of the page.

Ottoman Empire ([23], p. 7; [35], p. 301) and a free passing letter of Queen Elizabeth I from 1592, for Stefan Bogdan, Iancu Sasul's son, claimant to the throne of Moldavia ([3], p. 253). During the reign of Queen Elizabeth I these contacts became permanent through the extension of the English trade in Levant, the establishing of diplomatic relations between England and the Porte as well as the improving of the political relations with Poland ([12], p. 10). The contacts with the Romanian countries were also established by means of certain English merchants who came for dealings ([30], p. 6). Until the end of the 18th c., besides the commercial relations, the contacts of the Romanian Principialities with England were confined to the travels made by different English ambassadors and missionaries in Orient. On their way to Constantinople they had to pass through our lands ([30], p. 6). The English ambassadors enjoyed the confidence of the Porte and, therefore, the candidates to the throne of the Romanian countries asked for their help in order to be appointed as voivodes ([12], p. 10). Owing to their prestige, the English ambassadors were also asked to intercede to the Court of Austria for the Romanians in Transylvania ([30], p. 9).

In England, after the Reformation, the Anglican church was set up. Since Moldavia and Wallachia continued to be dominated by the orthodox religion the contacts between England and the Romanian countries were only casual.

On the other hand, the contacts with Transylvania were more complex. The spiritual similitude between the Calvinist, Unitarian and Lutheran church of Transylvania and the English puritanism were favourable premises for the intensification of the cultural and confessional contacts ([7], p. 74; [36], p. 190; [13], p. 243). The ideas of the English puritanism were so widespread that the Diet of 1652 dealt especially with this matter; the nobility of Satu Mare asked for special pursuit measures against the Anglican preachers ([12], p. 125).

The reception of the English culture in Transylvania was facilitated by the translation into Latin of various ecclesiastic and scientific works by English authors, as well as by the teaching of different courses on history and geography of Britain and courses on the English language ([7], p. 74).

Many English printed works of the 17th and 18th c. can be seen in the school libraries and public colleges of Cluj, Alba Iulia, Aiud, Oradea and Baia Mare or in the private collections of persons belonging to different professions such as physicians, teachers and protestant clergymen ([7], p. 74).

The contacts with Trasylvania increased after the Revolution. On May 14th, 1655, Cromwell received Constantin Schaun, the messenger of Gheorghe Rakoczi II, who expressed the Transylvanian prince's wish to establish diplomatic relations with England; however, the attempt failed ([12], p. 137).

The English people had the opportunity of knowing our country not only from commercial contacts and casual political ones, but also from the descriptions made by some travellers, especially scholars and diplo-

mats, who, on their journeys passed through Romanian countries. Among them we distinguish Edmond Chishull, William MacMichael (academician and scientific missionary at Oxford), John B. S. Moritt of Rokeby (future friend of novelist Walter Scott ([24], vol. II) and especially lord Paget, England's former ambassador at Constantinople ([24], vol. II, p. 80; vol. IV, p. 163; [30], p. 9). The English travellers seemed to show interest for the political life of the Principalities. J. B. Skeene was received by the voivode of Wallachia Barbu Stirbei and by the voivode of Moldavia Grigorie Vodă Ghica. Later on Skeene published anonimously *Frontierlands of the Christian and the Turk, comprising Travels in the Regions of the Lower Danube in 1850 and 1851*, London, 1853 ([24], vol. IV, p. 99).

Due to the unfavourable circumstances caused by the Ottoman oppression that hindered the development of the usual cultural exhanges with the rest of Europe till the 18th c., the Romanian literature could reflect neither the political contacts nor the economic relations with England ([14], p. 351).

The official relations between England and the Principalities began in the 19th c., when the first English consul was appointed in Iași. Beginning with 1802, Wilkinson was appointed as the only consul for both Principalities in Bucharest. Wilkinson's most important contribution to the popularization of our culture and civilization in England was the writing of a book entitled *An Account of Principalities of Wallachia and Moldavia* ([24], vol. III, p. 96). He also presented a copy of Callimachi's book of laws to the University of Oxford ([23], vol. III, p. 83). Wilkinson's successor, E. M. Blutte wrote a book in which he expressed his high esteem for the Romanian people and warmly pleaded for the unity of the Romanians within a single nation ([29], p. 10).

The Romanians' fight for liberty had a favourable echo in England and was endorsed by both politicians and scholars. The warmest manifestation of sympathy was a large meeting organized at the University of Oxford on March 5th, 1894 under the presidency of the philologist scholar Morfill, who had visited Romania and Transylvania three times. The participants expressed their total approval of the Transylvanians' fight for their own language and nationality ([29], p. 37; [30], p. 38). Dimitrie Ghica, who took part at the meeting, published an article in "Pall Mall Gazette" entitled *The Romanian Question* ([29], p. 39).

An important contribution was also brought by Ion Ghica, Romania's ambassador to England between 1881—1891, who had friendly relations with English correspondents for Transylvania ([22], p. 151). A very important contribution to the spreading of the Romanian language and literature in England and to the enlivening of the interest for Romania and the Romanian people was brought by Marcu Beza through his public lectures delivered at the University of London ([1]).

The English people were less known by the Romanians. The first testimonies of a Romanian traveller in England belong to Petrache Poenaru and date back to 1831 ([16]).

The knowledge of the history of England was, even in the first half of this century restricted, in our country, to a small number of educated

people. The explanation is to be found in the lack of Romanian sources of information. Even the intellectuals became acquainted with the history of the English people indirectly, by means of French translations ([23], vol. I, p. 5).

The contacts between the two countries appeared in the field of culture too. In two English comedies "The Silent Woman" (Ben Jonson) and "The Knight of the Burning Pestle" (Beaumont and Fletcher) Moldavia is mentioned in connection with her king or prince ([4], p. 319); [3], p. 253; [23], p. 35). As to the presence of the Moldavian prince in London the opinions are contradictory but the model might have been the picturesque figure of Stefan Bogdan, the son of Iancu Sasul ([12], p. 52).

The influence of English on the Romanian philology covered a relatively large area. Unfortunately, the contribution of the Romanian linquists to the spreading of English and American Linguistics in our country has not yet been sufficiently appreciated; the sole contribution we know is that of Victor Hanea ([17]). The bibliography suggested by Hașdeu for linguists shows that even in the 19th c. the English and American linguistics was known and appreciated in our country. Thus, out of the 89 books and journals recommended by Hașdeu, 22 were written by English and American authors ([20], p. 35). It is worth mentioning that Hașdeu founded his theory on the circulation of words upon Robertson's English dictionary. Hașdeu studied linguistic phenomena in close connection with the social development. Thus, in English the word *club* („măciucă") had in Cromwell's time a political meaning ([21], p. 88). The puritans organized meetings (i.e. clubs) in which they built up their strenght in order to defeat the royalists. The term was borrowed in Romanian only with this meaning, that is, association of persons with the same political views ([13]).

In connection with the establishment of the origin of language another great Romanian scholar ([10], p. 255) underlined that what characterizes a language is its *form* (its grammatical structure) and not its ***material*** (its vocabulary). English, for instance has a lot of words of French and Italian origin, but its form remains basically Germanic. Cipariu showed that countries that were not of Latin origin, among them "Anglii", used the Latin alphabet only the Romanians did not ([10], p. 247); apud ([17]).

Foreigners showed little concern about Romanian and when they did, they confined themselves to statistical lexical researches ([27]; [10], p. 90). The spelling of the Romanian words in Leake's work is not exact since he copied with Latin letters a text that was written in neo-Greek orthography. ([11], p. 510). The foreigners' lack of serious interest in the study of our language ([10], p. 232) was partly due to the fact that there did not exist a history book of the Romanians written by a Romanian. The information about our people was taken from foreign sources ([29], p. 400).

One of the important merits of our linguists of the last century, and especially of Hașdeu consisted in their awakening the interest of the foreign specialists of the time for the problems of the Romanian language that were little known and often tendentiously interpreted ([28], p. 21).

Developing and turning into practice the principle supported by the coryphaeuses of the neogrammar school concerning the application of the conclusions drawn from the study of the modern languages to the comparative grammar, Haşdeu stimulated the interest for the live languages out of which we get the fundamental principles of the science of language ([20], p. 117).

As a reward for his contribution to the development of linguistics, Haşdeu was nominated member of the American Neolinguistics Association of Baltimore and of the Academy of New York.

The interest for foreign languages was stimulated by the penetration of foreign literature in our country. In the second half of the 18th c. a number of foreign books were translated into Romanian. The translations were made under the sign of a visible cultural renovation ([33], p. 534; [8], p. 717). Since English was little known in the Romanian countries, English literature penetrated through other languages and therefore the translations were far from the original. The first translations made through Greek by scholars educated in Greek schools were clumsy ([25], p. 7). În 1795, *The History of America* by W. Robertson was translated from Greek.

The first English writer known by the Romanians was Shakespeare. The Romanian countries became acquianted with Shakespeare's work as early as the 17th c. through the performance of German, Saxon and Hungarian companies in Transylvania ([26], p. 55; [9], p. 100). In the Principalities, Shakespeare's work penetrated through French under the influence of the philosophical and dramatic writings of Voltaire ([14], p. 353).

The first poem imitated in Romanian lines was Thomas Gray's *Elegy Written in a Country Churchyard* written between 1812—1827 ([16]).

Among the first poets in vogue who influenced the development of our literature were Young, Ossian and Byron. Young was largely read by Romanians in the first half of the 19th c.; *Night Thoughts* was translated in 1819 by Lazăr Asachi in Iaşi ([16], p. 287).

The first translation in prose was Daniel Defoe's *Robinson Crusoe* made by Petru Teodorovici, a priest from Banat, who used a Serbian text ([2], p. 555). As the translator asserted, the translation was done in order to enlighten the people and to adorn the language of his people ([2], p. 556).

The first translation from Byron was published in *Curierul Românesc* on March 30th 1830 by Constantin Filipescu ([16]; [15], p. XXXI). Byron was also translated by participants in the revolution of 1848 who considered him a teacher and an ally ([15], p. XXXII).

In Transylvania, in 1838, Cipariu offered to publish in Bariţ's, "Foaia litetrară" different works of Walter Scott, Thomas Morus and Byron ([32], p. 298).

The process of the penetration of the foreign press grew more intense by the beginning of the 19th c. . În 1819, subscriptions for the English papers "The Courier", "The Morning Chronicle" and "The Times"

were made at Arad ([34], p. 284). Through various information, articles and comments the press influenced the public opinion.

Our great scholars used English literature to illustrate their literary ideas. Haşdeu recommended the Scotish "Chap-books" as a model worth-while following in all the European countries ([19], p. XV). He foresaw the course that the Romanian literary language was to follow viz., the English literary language ([20], p. VIII). Haşdeu showed that the poetic language draws up the spoken language and he used Wordsworth for illustration.

Maiorescu used Shakespeare's works as a stylistic and dramatic model. In discussing the modern novel, Maiorescu referred to H. Fielding, Bret-Harte and Charles Dickens ([26], p. 56).

Another great admirer of Shakespeare, whose work he knew from German translations, was Eminescu, who showed his enthusiasm in the poem "Cărţile" (The Books) written in 1876 in which he says that Shakespeare teaches us better than a century can do.

The commercial and diplomatic contacts with England and the United States of America, the large number of translations from English into Romanian, as well as the other factors mentioned above awakened the interest for the English language.

The introduction of English as a subject matter of study in schools largely contributed to the strengthening of the Romanian-English cultural contacts.

REFERENCES

1 „Adevărul", nr. 13 863, 1929, p. 1—2.

2 Avram, Mircea, *Primul traducător al lui „Robinson Crusoe" în limba română: preotul bănăţean Petru Teodorovici*, în „Mitropolia Banatului", XVII, 1967, nr. 7—9, p. 555—557.

3 Beza, Marcu, *Vechi legături cu Anglia*, Bucureşti, 1938, Academia Română, Memoriile secţiunii literare, Seria 3, Tom VIII.

4 Botez, I. *Două comedii vechi engleze*, în „Viaţa Românească", VIII, 1913, vol. XXIX, p. 319—324.

5 *Cabinet de conversaţie pentru zece limbi*, Bucureşti, 1839.

6 Candrea, I. Aurel, Adamescu, Gh., *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, Bucureşti, 1931.

7 Cernovodeanu, Paul, *Contactele umanistului Mihail Halici cu literatura engleză*, în „Orizont", 20, 1969, nr. 12, p. 74—76.

8 Cernovodeanu, Paul, *Contacte de ordin ştiinţific şi cultural între intelectualitatea engleză şi cărturari din Ţara Românească şi Moldova în a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi primele decenii ale celui de al XVIII-lea*, în „Studii", 23, 1970, nr. 4, p. 717—725.

9 Cernovodeanu, Paul. *Scientific and Cultural Contracts between England and the Rumanian Lands (1650—1720)*, în „Rumanian Studies", 2, 1971—1972, p. 84—103.

10 Cipariu, T., *Principia de limb'a si de Scriptura*, Blasiu, 1866.

11 Cipariu, T., *Gramatec'a limbii române*, Bucuresci, 1877.

12 Demeny Ludovic, Cernovodeanu, Paul, *Relaţiile politice ale Angliei cu Moldova, Ţara Românească şi Transilvania în secolele XVI—XVIII*, Bucureşti, 1974.

[13] G a l, S t e p h e n, *England and Transylvania*, în „The Hungarian Quarterly", V, 1939, nr. 2, p. 243.
[14] G h e o r g h i u, M i h n e a, *Shakespeare*, București, 1964.
[15] G r i g o r e s c u, D a n, *Prefață* la „George Gordon Byron", București, 1961.
[16] G r i m m, P e t r e, *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, în „Dacoromania", III, 1924, p. 284—377.
[17] H a n e a, V i c t o r, *Referiri la limba engleză în opera lui Timotei Cipariu*, în AUB, XII, 1963, nr. 28, p. 25—50.
[18] H a ș d e u, B. P., *Două documente de la regele anglu Enric VI, din 1427 și 1434, despre Radul, ban de Craiova, acordîndu-i o pensiune anuară de 40 marce de argint*, în „Din Moldova", 1862, p. 7—11.
[19] H a ș d e u, B. P., *Cuvente den bătrîni. Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, Bucuresci, 1879.
[20] H a ș d e u, B. P., *Cuvente den bătrăni*, II, Bucureșci, 1881.
[21] H a ș d e u, B. P., *Din istoria limbei române*, Bucureșci, 1883.
[22] I l o v i c i, E d i t h, *Ion Ghica și Anglia*, în AUB, XII, 1963, nr. 28, p. 51—75.
[23] I o r g a, N., *Histoire des relations anglo-roumaines*, Iași, 1917.
[24] I o r g a, N., *Istoria românilor prin călători*, București, 1928.
[25] I o r g a, N., *Ce datorim cărții engleze*, Vălenii-de-Munte, 1938.
[26] L ă z ă r e s c u, D a n A., *Introducere în shakespeareologie*, București, 1974.
[27] L e a k e, W. M., *Researches in Greece*, London, 1814.
[28] M a c r e a, D., *Opera lingvistică a lui Bogdan Petriceicu Hașdeu*, în LR, 3, 1954, p. 5—21.
[29] M a i o r e s c u, T i t u, *Critice*, București, 1966.
[30] M o r o i a n u, G e o r g e, *Legăturile noastre cu Anglia*, Cluj, 1923.
[31] M o r o i a n u, G e o r g e, *Unirea dela 1859 și contribuția vechiului regat la Unirea cea mare*, Cluj, 1927.
[32] P e r v a i n, I o s i f, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971.
[33] P i r u, A l., *Literatura română veche*, București, 1962.
[34] P o p e a n c a, V., *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului 1721—1821*, Arad, 1974.
[35] *Reprezentanțele diplomatice ale României (1859—1917)*, București, 1967.
[36] V ă t ă m a n u, N., *Învățați greci formați la Oxford și la Halle și legăturile lor cu românii la începutul secolului al XVIII-lea*, în „Contribuții la istoria învățămîntului românesc", București, 1970, p. 190—205.

PRELIMINARII LA O ISTORIE A „ANGLISTICII" ROMÂNEȘTI
I. RELAȚII ROMÂNO-ENGLEZE PÎNĂ LA 1900

(R e z u m a t)

În primul articol dintr-o serie de trei, grupate sub titlul *Preliminarii la o istorie a „anglisticii" românești*, autorul face o trecere în revistă a diverselor contacte (economice, politice, culturale și științifice) dintre Țările Române (Moldova, Muntenia și Transilvania) și Anglia (cu referiri sporadice și la Statele Unite ale Americii). Scopul urmărit este demonstrarea faptului că introducerea limbii engleze ca obiect de studiu în învățămîntul românesc a fost o necesitate impusă pe de o parte de multitudinea și diversitatea contactelor existente între Anglia și Țările Române, iar pe de altă parte de nevoia de a se facilita mai buna cunoaștere dintre cele două părți.

STUDIA UNIV. BABEŞ-BOLYAI, PHILOLOGIA, XXVI, 2, 1981

THE IMPORTANCE OF KERNEL SENTENCES FOR STYLE ANALYSIS

IOANA SASU

1. Kernel sentences. 1.1. *Deep Structure and Surface Structure.* Writing means, first and foremost, transmitting a message, for this would be the only reason why people should take pains even to set pen to paper. But thoughts are all jumbled up together in the human brain and are usually left in that state until people are ready „to give life" to them.

The question is *how* they do it, because it needs a clear mind to gather thoughts, arrange them, select and eventually set them forth in words. Unfortunately, there are many people who are unable to speak and especially write clearly.

It is very important, both for the listener and the reader, to make out what the writer / speaker actually meant as one comes into contact only with the „final" sequence of spoken or written words.

„We now need to introduce two new terms: *deep structure* and *surface structure*. A structure generated only by phrase structure[1] and lexical rules such as *not John past can sing well,* is a deep structure. A deep structure that has been transformed into a grammatical English sentence, such as *John could not sing well,* is called a surface structure. All grammatical English sentences are surface structures; underlying each one is a deep structure"[2].

We may assume so far that the term *deep structure* stands for CONTENT, while that of *surface structure* for FORM. It is only the latter that offers information to the reader, but it does it at a certain rate and in a certain way. The author's control of the surface structure determines the reader's understanding of the deep structure.

1.2. *Kernel Sentences: Meaning and Structure.* The basis of the system of any language is *the sentence.* It is a surface structure of a certain form whose meaning is conveyed by its deep structure. Meaning is rendered by *kernel sentences* which are constituent parts of the deep structure.

„In a transformational grammar, the kernel sentence is the basic unit of syntactic analysis. A kernel sentence is generated by the phrase structure rules and obligatory transformations, but without optional transformations. Kernel sentences are usually simple, declarative indicative

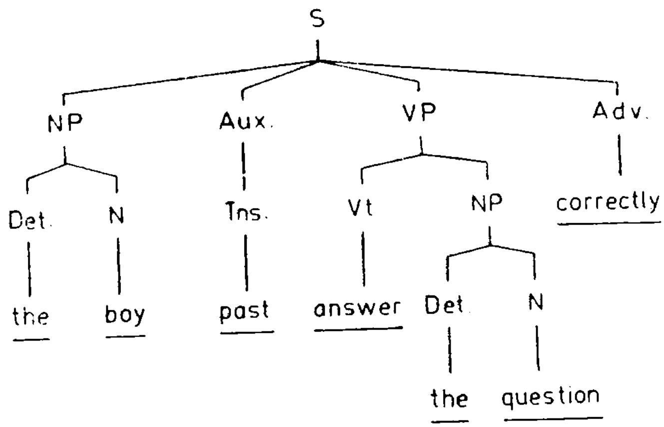
---

[1] In a transformational grammar the phrase structure is represented by P or PS. The phrase structure rules are used to analyse deep structures only. They are: S $\rightarrow$ NP + Aux + VP; NP $\rightarrow$ Det. + N; Aux Tns.; and VP Vt. + NP.

[2] Bruce L. Liles, University of Missouri, St. Louis, *An Introductory Transformational Grammar*, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1971, p. 44.

statements which can be transformed into more complex sentences by means of optional transformational rules"[3].

A kernel sentence consists of four main parts: a *noun phrase* (NP), an *auxiliary* (Aux), a *verb phrase* VP), and an *adverb* (Adv). These parts also come in the above-mentioned order. Thus, we get the structure $S \rightarrow NP + Aux + VP + Adv$.

The phrase structure rules being applied we get the kernel sentence: *The boy past answer the question correctly.* It carries the meaning, that is to say, the deep structure of the sentence whose surface structure is: *The boy answered the question correctly.*

1.3. *How Does the System of Sentences Work?* When kernel sentences are transformed into *sentences* and become an essential part of the surface structure they no longer live independently. A certain kind of sentence may be combined with another kind of sentence in order to produce *one new big sentence.* The meaning of this new sentence is the meaning of all the kernel sentences (simple sentences) put together.

The way in which simple sentences are combined shows the speaker's or writer's degree of maturity, as well as his power to master the language.

2. **Kernel sentences and style analysis. 2.1.** *The Double Function of Language and Style.* The language of any literary work has two major functions: that of *communication* (the social function), and the *poetic* or *aesthetic* one (the individual function). The Former assumes the author's intention of telling something to his readers. But he does this by deliberately choosing *what* he wants to say and especially *how* to say it. The only way to achieve his purpose is by means of words. Although it is the message that guides the development of the work,

[3] Aurel Trofin, *An Introduction to English Transformational Grammar,* Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, Facultatea de filologie, 1980, p. 32.

it eventually acquires individuality as well. That is to say, the latter function of the language refers to the author's artistic intentions.

Thus, the two seemingly opposed functions become complementary, because any literary work, no matter how personal, is meant to become „the expression of its author's dialogue with the surrounding world even if this dialogue seems to be a confession in which only the author's inner world, his consciousness, gets involved"[4].

This viewpoint enables the analyst to distinguish between the common grammatical basis of a given language (that which makes communication possible) and *style* (all the artistic means by which communication also gains a subjective, emotional touch)[5].

2.2. *Kernel Sentences and Style Analysis: Form, Importance, and Denominations.* The analyst starts his activity with the *text*[6]. A generative grammar with a transformational component provides apparatus for dividing a sentence into kernel sentences, and also for specifying what transformations have been performed upon them.

But analysis does not suppose that the analyst should necessarily be interested in applying methods used by a transformational grammar. What we mean by „breaking down a sentence into kernel sentences" is, in fact, its reduction to *simple source sentences,* or as Kellogg W. Hunt puts it, into „little sentences". Broadly speaking, the source sentence consists of the four main components the kernel sentence also consists of, but when analysing a text, the analyst is not so much concerned with proving the validity of some transformations the little sentences have undergone in order to become textual sentences as with mentioning the transformation and its *effect* upon the structure of the text. To re-write the *textual sentences* (any body of material occurring between one period or question mark and the following one) into simple source sentences and make a detailed analysis of the generalized transformations which the textual sentence could be assumed to have undergone may help both the analyst and the translator to realize the peculiarities of a writer's style[7], because a „writer's style is his characteristic way of

---

[4] Ștefan Munteanu, *Stil și expresivitate poetică,* București, Ed. științifică, 1972, p. 8.

[5] See also Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români,* vol. I, București, Ed. pentru literatură, 1967, p. 36: „Ceea ce vom numi *stilul* unui scriitor va fi ansamblul notațiilor pe care el le adaugă expresiilor sale tranzitive și prin care comunicarea sa dobîndește un fel de a fi subiectiv, împreună cu interesul ei propriu-zis artistic".

[6] „*Text* means textual surface-structure, the most „perceptible", „visible" dimension of a work. For the linguist [...] it is a series of sentences linked up to form a continuous and cohesive sequence (big sentence). The stream of sentences implies a definite pace and rhythm of reading, a particular ordering in the presentation of information, a guiding of the reader's attention and a control of his memory". (Roger Fowler, *Linguistics and the Novel,* New Accents, General Editor Terence Hawkes, Methuen and Co. Ltd., London, 1977, p. 45.)

[7] After Courtis W. Hayes, *A Study in Prose Styles: Edward Gibbon and Ernest Hemingway,* in „Linguistics and Literary Style", Edited by Donald C. Freeman, Holt, Rinehart and Winston, Inc., New York, 1970, p. 279—295.

combining kernel sentences, that is, he has a favorite group of transformational rules[8].

Writers may employ various sentence types to express relatively the same content. We may say that each writer has an option, but that his choice is not a lexical one but of a transformational rule. „By rewriting sentences into their kernel components and by specifying types of grammatical transformations used to construct the ultimate textual sentence, one may arrive at the degree of complexity which [. . .] is one indication of an author's style“[9].

The analyst is also able to recombine the little sentences into the original big textual sentence.

The restoration of the full form (the text is divided into kernel sentences; each sentence carries only the minimum of information and plays independent part) enables the analyst to state what difference is there between the sequence of independent little sentences and the final textual sentence (how little sentences and joined and grow into bigger ones; what is added to the minimum of information)[10].

3. **Conclusions.** We may end by asserting that the part played by kernel sentences within style analysis is only on introductory one.

We consider that it should be taken as a first necessary stage because, only having understood the text, one may proceed to a new one.

This first stage, however, may also enable the analyst, as well as the translator, to detremine, by means of an already accepted method, wich are the *key words* in the text, and which of the words only add further information. Hence, the possibility to replace some of the „suplementary“ words by synonyms (e.g. in case of translation for the sake of rhyme, metrical structure etc.) or even to omit them.

IMPORTANŢA PROPOZIŢIILOR NUCLEU PENTRU ANALIZA STILISTICĂ

(R e z u m a t)

Articolul de faţă îşi propune o analiză succintă a modului în care împărţirea textului literar în propoziţii nucleu — posibilitate oferită de gramatica transformaţională — poate deveni un mijloc de lucru util şi practic, pus la dispoziţia celui care efectuează o analiză stilistică prin mijloace şi metode lingvistice.

Împărţit în două secţiuni — 1. *Propoziţiile nucleu* şi 2. *Propoziţiile nucleu şi analiza stilului* —, articolul defineşte propoziţia nucleu din punctul de vedere al gramaticii transformaţionale şi stabileşte apoi forma, importanţa ei ca un prim pas în înţelegerea corectă a textului, precum şi denumirile pe care aceasta le primeşte în cadrul analizei stilistice.

---

[8] See R i c h a r d O h m a n n, *Generative Grammars and the Concept of Literary Style*, in „Readings in Applied Transformational Grammar“, Second Edition, Mark Lester, Holt, Rinehart and Winston, Inc., New York, 1973, p. 109—129.
[9] C o u r t i s W. H a y e s, *op. cit.*, p. 294—295.
[10] R i c h a r d O h m a n n, *loc. cit.*, p. 109—129.

STUDIA UNIV. BABEŞ-BOLYAI, PHILOLOGIA, XXVI, 2, 1981

„NUFERII" SAREI TEASDALE

MONICA MARIA GRECU

Socotită printre poeţii „noi" de către Mitchell Kennerby în volumul său *The Lyric Year* (1912), care înmănunchia 100 de poezii a 100 de poeţi americani, Sarah Teasdale este printre aceia care sînt şi azi citiţi cu mult interes atît pentru sensibilitatea şi gingăşia care transpar din lirica sa, cît şi pentru faptul că este o demnă reprezentantă a acelui timp, profund ancorată în linia psihologică şi filozofică dominatoare a primului sfert de secol XX.

Temperamental, Sarah Teasdale aparţine tradiţiei poeziei feminine care a înflorit la mijlocul şi către sfîrşitul secolului XIX. Dar trăind în condiţiile unei noi epoci, care a apărut şocant de brusc, ea a răspuns cu curaj transformîndu-şi lirica copilărească, bogată în sentimente convenţionale, într-o explorare matură a realităţilor vieţii ei emoţionale. Ea a vorbit în numele tuturor femeilor care au ieşit din umbra umilitoare a servitudinii în lumina mîndriei împlinirii, admiţînd că arta sa a izvorît din conflictul de forţe, care o trăgeau în direcţii opuse.

Ca orice început, şi poezia feminină, bogat reprezentată dealtfel, a întîmpinat multe piedici. Desigur, nu a fost uşor tolerată de către reprezentanţii liricii masculine de la sfîrşitul secolului XIX şi începutul secolului XX, care au privit-o drept un afront şi au izolat-o. S-au format şcoli şi cluburi de poezie feminină care au luptat pentru afirmarea acestui gen. Rezultatul a fost, după cum scria Sarah Teasdale, că „for the first time in the history of English literature, the work of women has compared favorably with that of men". De fapt, pe plan mondial, nu mai fusese o înflorire similară de poezie, scrisă de femei, din Grecia secolului 7 î.e.n.

Tinerele anilor '20, influenţate de teoriile freudiene, fugeau mai mult ca oricînd de epitetul „fată bătrînă" cu toată vigoarea tinereţii lor. Ele împărtăşeau punctele de vedere ale Sarei Teasdale şi ale Silviei Plath, şi anume că femeile care au fost refuzate sau refuză dragostea sînt „the society rejects". Fata bătrînă a Sarei din poezia *The Old Maid*[1] este o creatură jalnică, neiubită de nimeni şi, ca urmare a acestei indiferenţe, ea se ofileşte treptat, devenind un fel de privelişte neplăcută chiar şi pentru semenele sale, care nu-şi doresc să se vadă pe sine într-o postură similară. *The Spinster* a Silviei Plath, pe de altă parte, alege deliberat

---

THE OLD MAID

I saw her in a broadway-car / The Woman I might grow to be; / I felt my lover looked at her / And then turn suddenly to me. / Her hair was dull and drew no light / And yet its color was as mine; / Her eyes were strangely like my eyes / Tho' love had never made them shine. / Her body was a thing grow thin, / Hungry for love that never came; / Her soul was frozen in the dark / Unwarmed forever by love's flame. / I felt my lover look at her /And then turn suddenly to me. / His eyes were magic to defy / The woman I shall never be. /

„selfhood over love“, îngrădiri mai degrabă decît abandon. Comportarea acestei generații de tinere contrastează puternic cu cea a mamelor lor; ele șochează în aproape tot ce fac, chiar dacă idealurile lor matrimoniale sînt tot cele ale generațiilor anterioare. Exista o anume uniformitate în aparențe: se îmbrăcau la fel, arătau la fel, se amuzau în același fel, vorbeau despre viață și dragoste la fel. Freud stătea la baza multor teorii vehiculate cu îndrăzneală de ele, ca, spre exemplu, controlul nașterilor etc. Într-un cuvînt doreau să cunoască și să exploreze, ca și bărbații, toate posibilitățile vieții.

Mary Heaton Vorse[2] își exprima în 1928 regretul și dezaprobarea față de hedonismul, apatia socială și totala absorbire a acestor tinere în viața lor privată, neglijînd astfel problemele sociale esențiale pentru care Mary Heaton și alte luptătoare pe tărîm social din generația ei se zbătuseră, pentru drepturile la egalitate socială și liberalizare a femeii în lume. Ea sublinia încă de atunci că femeia are nevoie de șanse egale cu bărbatul în privința *educației* și *în fața legii*, pentru a putea alcătui familii sănătoase, solide, pentru a crește copii responsabili, dar tot ea sublinia că menirea esențială a femeii rămîne cea de soție și mamă. Mary Heaton acuză ferm „the solemn philosophical sex mania of Freud“, care, după cum considera ea, dăduse respectabilitate promiscuității în numele eliberării de inhibiții și boală.

Din aceste dezbateri pe plan social, psihic și filozofic se cristalizează o atitudine ale cărei purtătoare de cuvînt în literatură sînt și un număr de scriitoare, în special poete. Printre acestea se numără și Sarah Teasdale, a cărei delicatețe, deși influențată de noua linie în atitudinea față de viață a femeii anilor '20, o reține doar la unele confidențe vibrante de natură sufletească, precum în poezia *Water-Lilies* (reprodusă mai jos), fără să intre în amănunte delicate, prea personale, cum au făcut poate, alte scriitoare ale generației sale.

WATER-LILIES

If you have forgotten water-lilies floating
On a dark lake among mountains in the afternoon shade,

Il you have forgotten their wet, sleepy fragrance,
Then you can return and not be afraid.

But if you remember, then turn away forever
To the plains and prairies where pools are far apart,

There you will not come at dusk on closing water-lilies,
And the shadow of mountains will not fall on your heart.

---

[2] June Sochen, *Movers and Shakers: American Women Thinkers and Activists 1900—1970*, în seria „The Hope Deferred 1920—1940“, N.Y., 1973 (N.Y.T.), p. 97—100.

Poezia *Water-Lilies* este mărturisirea importanței pe care poeta o acordă unei experiențe sufletești, romantice, trăite la altitudine, atît la propriu, cît și la figurat și unde multitudinea impresiilor de o gingășie și frumusețe pur feminine s-au cristalizat uimitor. Între seninul cerului, strălucirea întunecată și misterioasă a lacului și stîncile ascuțite ale munților care închideau de jur împrejur decorul propice punerii în valoare a simbolului acestei poezii, *nuferii* devin chintesența unei trăiri omenești înălțătoare. Similar fenomenului natural de creare a diamantelor, la mare adîncime prin exercitarea unor imense presiuni și degajarea unor teribile temperaturi, acest poem a suferit pe plan sufletesc și intelectual o cristalizare ce s-a materializat în opt versuri a căror bogăție de idei și frumusețe de exprimare oferă cititorului atent o plăcută, poate unică trăire.

Delicatețea, decența, sinceritatea, feminitatea confesiunilor — prin care poeta ne conduce în cunoașterea locului, timpului și a revelației descoperirii sentimentului intens și pur al dragostei — rămîn legate în poezie de locul sacru unde pe oglinda întunecată a lacului pluteau imaculații nuferi. O după-amiază și un amurg petrecute în vecinătatea lor în liniștea și claritatea înălțimilor nu mai lasă îndoieli poetei asupra fenomenului trăit de ea. Apare însă întrebarea dacă *el* l-a recepționat într-adevăr la fel de intens. Despărțirea survenită între cei doi ridică întrebări, strecoară îndoieli în sufletul poetei de îndată ce părăsește locul, îndoieli care, în poezie, apar sub forma unor întrebări indirecte, exprimate prin trei propoziții condiționale: „If you have forgotten water-lilies floating...", „If you have forgotten their wet, sleepy fragrance..." și „...if you remember...".

Sentimentele trăite acolo par poetei la reîntoarcere minunate, aproape ireale. Dorind să se convingă de faptul că au fost aievea, să le verifice autenticitatea, să le pătrundă adîncimea, poate chiar sperînd să le retrăiască, se întoarce, întocmai ca făptașul la locul delictului, doar că experiența trăită acum, departe de a infirma-o pe prima, este nespus de dureroasă. Singurătatea acolo este mult mai apăsătoare decît oriunde în altă parte; dorul de cel drag, mai arzător, tristețea adusă de incertitudine, mai răscolitoare. Poeta părăsește locul dragostei cu dezolantul sentiment al „căderii umbrei munților peste inima sa". Dominată de acest sentiment puternic, vrînd să afle ce se petrece în sufletul iubitului, dorind să-l prevină, în același timp, pentru a-l feri de o experiență neplăcută, similară celei trăite de ea, autoarea își mărturisește dragostea în această „scrisoare deschisă".

Poemul, simplu la suprafață, este, în fapt, complex în idei și conținut afectiv. Multitudinea sentimentelor exprimate în poezia de numai opt versuri poate surprinde: dragoste, extaz în fața frumuseții naturii, liniște, îndoială, neliniște, apoi singurătate și tristețe, teama pentru cel drag, dorința de a-l scuti de durere, speranță, mîndrie, curiozitate, melancolie, durabilitatea mărturisită a sentimentelor. Un adevărat crescendo sufletesc! Trecînd prin toată această gamă de trăiri, poeta ne face părtași trăirilor ei prin mărturisirea aproape dureroasă a acelor clipe

frumoase care s-au consumat pe malurile întunecatului lac de munte, a cărui frumusețe este pusă în valoare prin contrastul creat de nuferii albi și proaspăt mirositori, simbol al purității iubirii abia înmugurite.

Omul iubește locurile în care a fost fericit, se simte atras de ele, dorindu-și să regăsească fericirea așteptîndu-l acolo. Însă cel mai adesea, tocmai acolo se găsește pe sine mai pustiit, deoarece lucrurile nu se pot repeta și mai ales nu identic. Atunci singurătatea, tristețea copleșesc. Perisabilitatea șochează, acolo mai mult ca oriunde, prin contrast cu idealizarea care a mărit aureola locurilor peste care se proiectează momentele noastre de fericire. Încercînd să rememorăm faptele, trăim uneori senzația că totul a fost o iluzie și încet regretul de a fi încălcat „locul sacru“ își face drum în sufletul „vinovatului“, întocmai cum reiese și din poezia Sarei. Semnificația de care se încarcă cuvintele „closing water-lilies“ în finalul poeziei este cel puțin dublă, și anume au închis în ei, la lăsarea serii, dragostea prizonieră a locului unde a înmugurit, proiectînd-o astfel esențializată prin poezie în eternitate și obligînd eroii sau doar eroina la reveniri, ca-ntr-un pelerinaj la locul sacru al unei frumuseți fizice și spirituale, sau, închizîndu-se, au „stins“ mirajul flăcărilor albe de pe oglinda întunecată a lacului răpind în ei frumusețea ce a fost martora unui moment de trăire umană scurtă și unică. Oricum am interpreta-o, finalul poeziei confesează incertitudinea în care se frămîntă autoarea, dar lasă și speranța că la capătul acesteia ea va ajunge să cunoască adevărul.

Din punctul de vedere al structurii, poezia se prezintă în patru distihuri și dispune de o surprinzătoare simetrie. Ca în majoritatea poeziilor Sarei Teasdale, și în aceasta, versurile sînt scrise inegal, iar rima apare împerecheată la finele fiecărui distih (de ex. *shade* — *afraid; apart* — *heart)*. Poezia constă de fapt din două fraze neobișnuit de lungi pentru poezia în limba engleză. Trei dintre distihuri încep cu o structură condițională *(If, if, but if)*, în timp ce al patrulea distih dominat de un timp viitor enunță drama deja trăită de poetă „in her vain quest of love“.

Simetria și antiteza, ca tehnică, domină esențializatul poem al Sarei Teasdale. Poezia constă din două părți egale dominate de două grupuri de verbe contradictorii: *forget* — *return* și *remember* — *turn away*. De asemenea, poemul descrie două tipuri de decor: (I) o zonă muntoasă care aduce sentimentul intimității datorită limitării orizontului de crestele repezite spre cer, astfel obligînd spectatorul să-și concentreze atenția asupra lacului cu nuferi grei, al cărui efect-oglindă dublează farmecul misterios al peisajului chiar și prin contrastul de nuanțe; (II) o zonă deschisă larg, unde orizontul se confundă cu cerul, unde ochiul este liber să alerge fără obstacole în lungul și latul preriei și unde nu riști să întîlnești oglinda apei vreunui lac întunecat pe care „nuferi galbeni să-l încarce“ cum spunea Eminescu, dînd astfel un plus de farmec și mister locului.

Dacă partea I a poeziei, exprimată prin cele două propoziţii condiţionale, se adresează simţurilor văzului, mirosului şi memoriei sau mai bine zis lipsei acesteia:

If you have forgotten water-lilies floating
On a dark lake among mountains in the afternoon shade,
If you have forgotten their wet, sleepy fragrance. . .,

cea de a II-a se adresează văzului și posibilei sensibilități sufletești a partenerului autoarei:

But if you remember, then turn away forever
To the plains and prairies where pools are far apart,
There you will not come at dusk on closing water-lilies,
And the shadow of mountains will not fall on your heart.

Între cele două părți ale poeziei, una a cărei dominantă este *if* și a celeilalte, *but if*, versul de legătură „Then you can return and not be afraid" acționează ca un punct de cotitură, este singura adresare directă partenerului și ridică întrebarea: De ce să se teamă? Răspunsul poate fi dedus de fiecare cititor conform propriei lui sensibilități și puteri de pătrundere: de singurătate, tristețe, neliniște, de tortura amintirilor dragostei pierdute sau incerte. Dar în mintea noastră se mai strecoară o întrebare: Își pune *el* (partenerul) oare o asemenea problemă? Această întrebare este lăsată fără un răspuns cert. Rămîne ca noi să completăm imaginarele puncte de suspensie cu mai multă ușurință poate după lectura celei de a doua părţi a poeziei, unde confesiunea poetei nu mai lasă dubii, cel puțin în privința ei.

Contrastele între cele două părți continuă și în elemente lexicale, nuanțe de culori, unități de timp, aspect geografic etc.:

dark (lake) / white (water-lilies),
afternoon (shade) / dusk (shadow),
open water-lilies / closed water-lilies,
mountains / plains.

Tensiunea artistică a poemului se înfiripă din aspecte și impulsuri contradictorii, unele admise direct, altele exprimate discret. Sîntem conștienți, citind poemul, de existența unui vulcan mocnind de nerăbdare și nemulțumire față de prezenta stare de lucruri în sufletul poetei. Este evidentă ardoarea cu care așteaptă un răspuns, care să pună capăt frămîntărilor ei, dar umbra de melancolie care plutește peste întreaga poezie strecurînd ideea unei resemnări nu este convingătoare atunci cînd însăși poeta ne mărturisește revenirea acolo între munți.

Din conţinutul poeziei se ridică o subtilă acuzație adresată tăcerii celui iubit. Poeta se plînge, astfel, într-o notă de fină discreție de neclaritatea care plutește în relaţiile dintre cei doi îndrăgostiţi, subliniind totodată constanța sa. Aceste destăinuiri degajă și o abia perceptibilă presiune care pare să planeze asupra lui. Poeta speră că-l va face să reacționeze într-un fel, poate chiar să-l readucă pînă la urmă, tocmai

prin mărturisirea experienței și sentimentelor trăite de ea alături de el și apoi singură acolo.

Revenind la afirmația făcută în introducerea lucrării privitoare la concepția fermă a generației Sarei — de a nu fi „the society rejects“ în privința participării la viața afectivă — și luînd în considerare sensibilitatea de factură aleasă a poetei, vom înțelege mai bine tensiunea ascunsă a poeziei și vom gusta cu atît mai mult discreția rafinată a autoarei.

SARAH TEASDALE'S "WATER-LILIES"

(Summary)

The paper presents the poetess in the context of the Feminine Tradition, of the first quarter of the XXth century, but concentrates on what was characteristic or specific in her own poetry. Though a certain degree of intimacy and confession can be noticed in her literary creation, we cannot fail to remark her discretion and her delicacy in revealing her own experiences. Sarah Teasdale generalised whatever she experienced or thought, and so her poems served as partial screens to protect her from intimate contact with her readers.

The poem „Water-Lilies“ is an excellent example of confessional poetry of an extreme concentration and subtlety. The analysis approaches the poem from the point of view of its ideas, image, language, structure and technique.

STUDIA UNIV. BABEŞ-BOLYAI, PHILOLOGIA, XXVI, 2, 1981

CORELAŢIA DINTRE SINONIMIA TOTALĂ ŞI PARŢIALĂ, CONSTANTĂ ŞI CONTEXTUALĂ

ONUFRIE VINŢELER

1.1. După gradul de apropiere sau de diferenţiere dintre cuvintele ce intră în raport de sinonimie, se disting sinonime absolute *(perfecte, totale)* şi parţiale *(imperfecte)*. Problemele tipurilor de sinonime menţionate, alături de cele legate de conceptul de sinonim, constituie aspectele esenţiale ale sinonimiei.

În numeroase lucrări consacrate sinonimiei s-a încetăţenit părerea conform căreia sinonime perfecte sau absolute nu există, pentru că cuvintele nu se acoperă reciproc niciodată[1] şi că „în cadrul unei limbi nu există sinonime totale"[2]. Sinonimele, în special cele perfecte, l-au preocupat şi pe S. Puşcariu care menţiona: „de obicei însă sinonime perfecte nu există, căci fiecare din noi avem tendinţa de a stabili nuanţe deosebitoare de înţeles sau cel puţin nuanţe stilistice şi anumite îngrădiri de întrebuinţare a lor"[3]. Însă în *Dicţionarul Academiei* întîlnim şi o altă formulare: „ideea, exprimată atît de des, că limba nu cunoaşte luxul şi că nu există două sinonime perfecte, în nici un grai, nu e exactă"[4]. Puşcariu acceptă sinonimia în general, fără a vorbi despre o sinonimie totală într-un cadru îngust, bine precizat, ci pe fondul limbii comune la nivelul căruia delimitează o serie de diferenţieri pentru toate tipurile de sinonime.

1.2. Alţi lingvişti consideră că nici „nu-i necesară o sinonimie perfectă"[5] sau că „limba nu tolerează, de obicei, sinonimia perfectă"[6]. Legat de aceste probleme trebuie specificat că nu toate afirmaţiile au la bază acelaşi punct de plecare în analiza materialului faptic, de asemenea, nu întotdeauna se specifică ce se înţelege prin *sinonime perfecte* sau *totale*. Definiţii ale *sinonimelor absolute* sau *perfecte* se întîlnesc foarte rar. Una dintre acestea sună în felul următor: „sinonimele absolute sînt cuvinte diferite ca formă şi pronunţare, dar egale ca sens. Si-

---

[1] Ludwig Söll, *Synonymie und Bedeutungsgleichheit*, în „Germanisch-Romanische Monatsschrift", XVI, Heidelberg, 1966, nr. 1.

[2] Eugene A. Nida, *Analysis meaning and dictionary making*, varianta în limba rusă *Analiz značenija i sostavlenija slovarej*, în „Novoe v lingvistike", vol. II, Moscva, 1962.

[3] Sextil Puşcariu, *Limba română* I. *Privire generală*, Bucureşti, 1976, p. 20.

[4] Sextil Puşcariu, *Dicţionarul Academiei* (broşură), Bucureşti, 1926, p. 28.

[5] Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, [Bucureşti], 1956, p. 344.

[6] Rodica Bogza, *Cîteva observaţii asupra sinonimiei*, în AUB, 18, 1960, p. 335.

nonimele absolute păstrează unul și același sens în orice context și pot fi substituite cu alte cuvinte fără nici o schimbare în detrimentul conținutului"[7].

1.3. Sîntem de părere că sinonimele totale, care există atît în limbă, cît și în vorbire, sînt un fapt real al lexicului în toate etapele de dezvoltare a limbii. Este cunoscut că uneori, în anumite contexte, cuvinte neutre din punctul de vedere al raportului sinonimic, se apropie, formînd un raport sinonimic. Aceste sinonime se numesc *contextuale*. Există însă și un proces invers: cuvinte care au același sens, îndeosebi cînd sînt folosite concomitent, în același context, se diferențiază. Aici intervine problema sinonimelor *juxtapuse*. Aproape întotdeauna cînd sînt folosite sinonimele juxtapuse ele sînt diferențiate, chiar și în cazul sinonimelor totale. Vom ilustra cele spuse cu cîteva citate: *defecte* și *lipsuri*, considerate sinonime totale, însă fără o distribuție identică. Spunem *lipsuri în activitate*, dar *defecte de pronunțare*. „Pentru unii sînt **prisoase** tocmai acolo unde alții constată **lipsuri; calități** se par **defectele** ce izbesc pe altul, și de-andărătele" (I. L. Caragiale, *Notițe risipite)*.

1.4. De multe ori cuvinte-sinonime, percepute și recunoscute ca sinonime totale, sînt diferențiate intenționat în context, de exemplu: *clădi* // *construi, complet* // *definitiv, boboc* // *mugure, desemnat* // *numit, produce* // *crea, crud* // *necopt* etc. Iată și contextele: „Noțiunea de „sinteză" nu implică pe cea de **„complet"**, și nici ideea de **„definitiv"** (D. D. Roșca, *Existența tragică)*. „Președintele a fost **desemnat** de Adunarea obștească, iar guvernul **a numit** pe lîngă fiecare sfat cîte un comisar, pentru apărarea intereselor sfatului" (D. Firoiu, *Istoria statului și a dreptului românesc)*. „Arhitecții noștri, mai ales, **clădesc** numai [. . .], nu **construiesc**. Eu însă voi încerca **să construiesc**, nu **să clădesc**" (I. Minulescu, *Corigent la limba română)*. „. . . Eminescu pornește de la restrînsa imagine audio-vizuală a ramurilor bătînd la geam, un **mugure**, aș zice, ori un **boboc** care se desface în trei ipostaze . . . " (M. Beniuc, *Caracterul emergent al poeziei)*. „El dă gînduri neînțelese / Vîrstei **crude** și **necoapte**, / Cu icoane luminoase / O îngînă-ntreaga noapte" (M. Eminescu, *Pajul Cupidon)*.

1.5. Gradele de apropiere sau de diferențiere dintre sinonime se datoresc și perioadei de existență a seriilor sinonimice. Tocmai așa se explică apropierea totală sau parțială într-unul sau mai multe sensuri. Dintre cuvintele sinonime, *chip, față, figură, mutră, obraz*, cele mai apropiate sînt *față* și *obraz*. *Mutră*, care acoperă pe *față* și pe *obraz*, este familiar și se utilizează de obicei cu sens peiorativ. *Chip* și, în special, *figură* se detașează de primele, primind un alt sens. Cuvintele *îngust* și *strîmt* sînt sinonime în majoritatea contextelor, dar nu în toate (cf. concepție *îngustă*, spirit *îngust*, dar nu *strîmt)*. Sinonime, în anumite contexte, sînt și *restrîns, redus*, dar, deși apropiate de primele, nu pot fi considerate

---

[7] L. I. Potockaja, *Leksičeskij analiz na urokach francuzskogo jazyka*, Moscova, 1955, p. 185.

sinonime cu *îngust* și *strîmt*. Aceste exemple ilustrează faptul că „o serie de apropieri pe baze semantice se realizează între cuvinte cu semnificații «înrudite» sau *sinonime* (de la sinonimele foarte rare, «totale» — a căror similitudine permite o substituire completă a unora prin altele — pînă la acelea «parțiale» și la echivalentele care exprimă, în fond, noțiuni destul de deosebite)“[8].

1.6. Nu toate cuvintele apropiate ca sens au șanse să devină sinonime totale, așa cum nu toate sinonimele totale își păstrează pentru totdeauna această calitate. Într-o anumită epocă, unele cuvinte, datorită apropierii care are loc între ele, pot să intre în raport de sinonimie, iar într-o altă epocă acest raport se poate destrăma. Mișcarea ce există permanent în cadrul vocabularului unei limbi duce inevitabil la diferențieri și apropieri de sensuri, care la rîndul lor duc la apropieri și diferențieri între cuvinte; are loc un continuu proces reversibil de sinonimizare și de desinonimizare. Limba fiind în continuă dezvoltare și transformare, nu există nici un temei să nu acceptăm ideea că în evoluția lor cuvintele se pot apropia pînă la suprapunerea completă a unor sensuri. De aceea considerăm pozitivă observația lui Nagy O. Gabor, care susținea că ar fi mai potrivit să vorbim de sensuri identice sau apropiate și nu de cuvinte identice sau apropiate[9].

Întrucît sinonimia totală și cea parțială se întrepătrund, ele trebuie studiate în interconexiunea lor. Deosebirea dintre sinonimia totală și cea parțială constă în posibilitatea sau imposibilitatea de acoperire semantică a unui cuvînt cu altul în contexte identice. În seriile cu un număr mare de componenți ies mai mult în evidență și diferențierile. Seriile *amic* // *prieten, tovarăș* // *camarad* sînt sinonime totale. După alții, formează o singură serie și atunci nu vom avea aceleași afinități de sens între *camarad* și *prieten* sau între *tovarăș* și *amic*.

1.7. Atît cei care admit existența sinonimiei totale, cît și cei care o neagă pleacă de la apropierea sau identitatea de sensuri a cuvintelor, însă nu s-a putut stabili încă ce grad de apropiere trebuie să existe între cuvinte ca ele să devină sinonime totale sau parțiale. De exemplu, cuvintele *anacronic, perimat, vetust* sînt sinonime totale, dar pot fi folosite și cu anumite deosebiri și nuanțe, în timp ce *nou, înaintat, revoluționar* pot fi numai sinonime parțiale, ba, mai mult, contextuale, cf. „Lupta dintre ceea ce este **anacronic, perimat, vetust** și ceea ce este **nou, înaintat, revoluționar** constituie izvorul mersului înainte al întregii realități“ (I. Șerbănescu „Lupta de clasă“, 1972, nr. 1).

Sinonimele se nasc și se dezvoltă în concordanță cu evoluția limbii; ele apar în anumite condiții, într-o anumită epocă de dezvoltare a limbii. Fiecare serie sinonimică își are istoria sa proprie. Apariția și dezvoltarea

---

[8] L. L. Kutina, *Formirovanie jazyka russkoj nauki*, Moscova—Leningrad, 1964, p. 175.

[9] Nagy O. Gabor, *A rokonértelműseg szinonimaszótári szempontból*, în „Szótártani tanulmányok“, szerkesztette: ORSZÁGH LASZLÓ Tankönyvkiadó, Budapesta, 1966.

sinonimelor unei limbi ilustrează într-un anumit fel însăși istoria limbii respective, fapt care impune cercetarea sinonimelor ca un complex. Sinonimele apar ca o necesitate a comunicării și sînt folosite în vorbire și în scris ca mijloc expresiv semantic și stilistic. „Abundența de sinonime nu este nici utilă, nici condamnabilă, ci, dimpotrivă, constituie un fapt pozitiv, deoarece prezintă un avantaj de ordin stilistic, care duce la lărgirea expresivității și la reducerea tuturor nuanțelor semantice“[10].

1.8. Sinonimele trăiesc o anumită perioadă de timp, unele o perioadă mai îndelungată, altele o perioadă scurtă. În perioada de coexistență, unele cuvinte aflate în proces de sinonimizare se apropie mai mult, altele mai puțin; unele încep să se diferențieze treptat, alte serii dispar, ca rezultat al dispariției unuia dintre componenți. Dispariția seriilor nu presupune neapărat dispariția din limbă a componenților, ei se pot menține în limbă fără a se afla în raport de sinonimie. În secolul al XVII-lea, cuvîntul *cetate* avea încă sensul de „oraș întărit“. Începînd cu secolul al XVI-lea, cînd cuvîntul *oraș* „loc cu cetate“ își întărește poziția în limba română, ca și în alte limbi balcanice, *cetate* se specializează pentru exprimarea unei alte noțiuni, avînd deci loc o diferențiere semantică. *Cetate* și *oraș* au coexistat, desigur, într-o vreme cu același sens. O situație întrucîtva analogă exista și în franceză, unde *cité* a fost concurat de *ville*. În celelalte limbi romanice, ca spaniola, portugheza, cuvintele provenite din lat. *civitas* și-au păstrat sensul de „oraș“[11].

2.1. În context însă orice cuvînt își reliefează sensurile și nuanțele mai pregnant, pentru că „este situat într-o ambianță care îi fixează de fiecare dată și pentru fiecare moment valoarea“[12], ceea ce presupune că sinonimele nu pot și nu trebuie să fie studiate în general, ci pe baza unui context concret.

Dacă identitatea cuvintelor este mai greu de admis, se poate accepta existența identității sensurilor în cadrul aceluiași context. Pentru a releva toate posibilitățile de sinonimizare se cere să se țină seama de funcțiile și relațiile pe care le realizează un cuvînt într-un anumit mediu lingvistic, cunoscîndu-se situațiile concrete în care are loc comunicarea, pentru că „. . . raportul de sinonimie se precizează [. . .] nu numai prin înțelesul fiecărui cuvînt, considerat separat, dar și prin legăturile dintre diferitele cuvinte în contextul lor. Cuvinte foarte deosebite ca înțeles, atît timp cît le înregistrăm în parte, tind să se apropie ca înțeles în anumite contexte“[13]. În general, în utilizarea cuvintelor are loc un fel de „dilatare a volumului semantic“, care se obține mult mai ușor cu ajutorul contexte-

---

[10] L u i z a S e c h e, *Aspecte ale sinonimiei, omonimiei și antonimiei în limba română*, în „Presa noastră“, 1972, nr. 3 (190), p. 109.

[11] R. A. B u d a g o v, *Sravnitel'no-semasiologičeskie issledovanija (Romanskie jazyki)*, Moscova, 1963, p. 297.

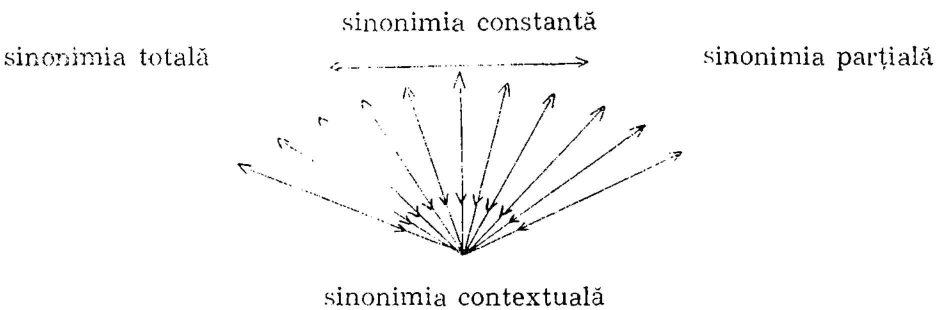
[12] E. V a s i l i u, *Elemente de teorie semantică a limbilor naturale*, București, 1970, p. 221.

[13] T. V i a n u, *Sinonime, metafore și grefe metaforice la Tudor Arghezi*, în LR, 1963, nr. 4, p. 348; Cf. și V. V. V i n o g r a d o v, *Nasuščnye zadači sovetskogo literaturovedenija*, în „Voprosy literaturovedenija“, Moscova, 1951, p. 15.

lor. Numim context situația care permite unor cuvinte, nesinonimice, în alte situații, să intre în raport de sinonimie. Contextul este un „prelungitor“ al cuvîntului în discuție, care scoate în evidență una dintre valențele sale. Sinonimele care se realizează numai în astfel de condiții le numim *contextuale*. Din punctul de vedere al spațiului și al timpului, sinonimele contextuale diferă de cele totale, dar și de cele parțiale, în sensul că ultimele pot exista o perioadă mai îndelungată și, de obicei, nu depind de o anumită situație. Pe de altă parte, în raport cu contextul, mai mult sau mai puțin adecvat, sinonimia contextuală poate cuprinde întregul spectru, de la sinonimele totale pînă la cele parțiale.

Din punctul de vedere al duratei relației de sinonimie se formează încă o categorie de sinonime care intră în opoziție cu sinonimele contextuale. Pe acestea le numim sinonime *constante* (folosim acest termen într-un sens convențional). În categoria sinonimelor constante intră atît sinonimele totale, cît și cele parțiale, dar percepute ca atare, indiferent de context și chiar în afara contextului. Raportul sinonimic constant rezultă din raportul sinonimic contextual, devenind independent de context.

2.2. Alături de sinonimele *totale* și *parțiale, aflate* în opoziție la nivelul „spațiului“, în raport cu extensiunea sferei semantice în care se acoperă reciproc, există nivelul „timpului“, opoziție dintre sinonimele *contextuale* și *constante*. Aceste patru categorii de sinonime se află într-o conexiune reciprocă. În timp ce opoziția dintre sinonimele totale și parțiale poate fi studiată pe plan sincronic, opoziția dintre sinonimele constante și contextuale se pretează la studiu atît pe plan sincronic, cît și pe plan diacronic. Limitele dintre categoriile de sinonime menționate nu sînt stabile, ele variază: adesea sinonime contextuale dintr-un fapt de vorbire pot deveni un fapt de limbă, deci, pot deveni constante și invers. Grafic, am putea reprezenta corelația dintre cele patru categorii de sinonime în felul următor:

Legătura dintre cele patru categorii de sinonime este vizibilă: în cadrul sinonimiei contextuale pot exista raporturi sinonimice atît totale, cît și parțiale, ocupînd tot spectrul dintre acestea. În funcție de contextul în care este folosit cuvîntul, are loc o lărgire sau o îngustare a seriilor sinonimice respective.

2.3. Rezolvarea problemei sinonimelor contextuale și constante se cere să fie precedată de o analiză a posibilităților de folosire a unui cuvînt în locul altuia, de gradul de substituire a cuvintelor care stabilesc întîmplător relații sinonimice și a celor care au o oarecare stabilitate în sistemul sinonimic al limbii. În acest sens se presupune delimitarea sensului propriu, stabil de cel „situativ figurat“, întrucît, în primul caz, coloritul emoțional este un component al cuvîntului, în timp ce în cel de al doilea caz, sensul „situativ figurat“ nu intră în structura semantică a cuvîntului ca un component al ei, ci apare numai în vorbirea individului, deci într-un anumit context. O delimitare precisă a sensurilor proprii ale cuvintelor de cele figurate ar duce implicit la deosebirea dintre sinonimele constante de diferitele apropieri ale sensurilor unor cuvinte puse în evidență de folosirea lor în anumite contexte.

2.4. În studierea sinonimelor s-au avut în vedere mai mult identitățile și concordanțele dintre cuvinte. Importante sînt însă și deosebirile dintre componenții seriilor sinonimice, condițiile de apariție a diferentierilor și rolul lor în destrămarea raporturilor sinonimice. Adesea avem a face cu cuvinte-sinonime, considerate chiar sinonime totale, care nu ar trebui să pună probleme din punctul de vedere al substituirii. Și totuși, în alegerea unui sinonim dintre componenții existenți, intervin nu numai apropieri de sens sau de valoare stilistică, ci și factori de ordin subiectiv ca cei privitori la cunoștințele vorbitorilor, gustul și perceperea lor. Pe această linie sînt deosebit de interesante traducerile aceluiași text făcute de traducători diferiți unde se pot constata cum sînt utilizate cele mai diferite cuvinte pentru redarea unei noțiuni sau termen. Uneori aceste cuvinte nici nu fac parte din aceeași grupă tematică de cuvinte.

2.5. Din punctul de vedere al apariției, sinonimia totală se leagă de cea contextuală, însă, în ce privește extensiunea în timp, ea este legată de cea constantă. Iată de ce cuvintele pe care obișnuim să le numim sinonime, absolute chiar, dovedesc că și ele comportă anumite diferențieri. Tocmai din această cauză, alături de identitatea de sens a cuvintelor ce intră în raport de sinonimie, fie ea totală sau parțială, se cere să se aibă în vedere și identitatea funcțională a cuvintelor ce compun seriile sinonimice, căci cuvintele se deosebesc și din acest punct de vedere. Atunci cînd coeficienții de diferență sînt mari și numeroși, relația sinonimică se depărtează de identitate. Cuvintele se diferențiază din punctul de vedere al originii, al frecvenței și al apartenenței stilistice: autohton — împrumut, contemporan — arhaic, termen tehnic — termen comun, literar — popular, neologism — dialectal etc. Există și propuneri privitoare la delimitarea sinonimelor din punctul de vedere al apariției cuvîntului respectiv, de locul său în vocabularul activ sau pasiv, de posibilitățile de asociere cu alte cuvinte, de proprietatea de derivare etc. Prin urmare, criteriile de care ar trebui să se țină seama în relevarea sinonimelor sînt multiple și variate.

Coeficienții cu ajutorul cărora se stabilește gradul de apropiere dintre componenți se reliefează într-o anumită măsură și în funcție de na-

tura contextului. Cu cît acesta este mai adecvat, cu atît se profilează mai precis coeficienții de diferență și se poate stabili mai precis gradul identității sau apropierilor dintre componenții seriei.

2.6. Adesea sînt amintite ca sinonime cuvintele *filă, foaie, frunză, listă,* care au origine diferită, însă, așa cum am mai spus, originea cuvintelor nu poate constitui un indiciu pentru a considera sau nu cuvintele sinonime. Dăm sensurile înregistrate în DLRM

Foaie	Filă
1. *foaie* de carte, caiet	*filă* de carte, caiet
2. *foaie* de drum	.
3. *foaie* de zestre	. . . .
4. întorc *foaia*	întorc *fila*

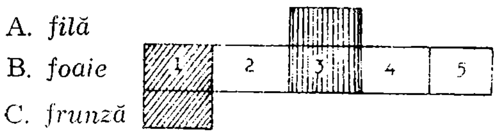
Analizînd această grupă de serii, constatăm că avem sinonime în punctele **1** și **4**, însă *filă* de la punctul **1** are o frecvență mai redusă; *foaie* este utilizat mai ales de către vorbitorii de vîrstă școlară și de către cei de vîrstă mijlocie, *filă,* de către vorbitorii de vîrstă mai înaintată, iar în literatură are un anumit colorit stilistic. În toate domeniile de activitate (industrie, comerț, școală etc.) s-a adoptat *foaie*. Filă, în punctul **4**, este concurat de *foaie* (și chiar de *pagină)*. La acest punct cuvintele se acoperă reciproc numai în sensul propriu, în sensul figurat („a-și schimba atitudinea față de cineva"), seria este pe cale de dispariție, deoarece *filă* se folosește tot mai rar în acest sens. Cum rezultă la punctele **2** și **3**, nu avem serii sinonimice, lipsesc sensurile respective de la *filă*.

Foaie	Frunză
1. *foaie* de tablă	
2. ce scrie *foaia* (*ziar, revistă)*	
3. *foaie* de cort	. . . .
4. *foaie* (fustă)	
5. *foaie* de tăieței	. . . .
6. *foaie* de varză	*frunză* de varză
7. *foaie* verde	*frunză* verde
8. .	cîtă *frunză* și iarbă
9. .	a tăia *frunză* la cîini

Sensurile lui *foaie* de la punctele 1—5 și ale lui *frunză* de la punctele 8—9 servesc drept coeficienți de diferență între aceste două cuvinte. În seria de la punctul **6** există unele deosebiri de nuanțe, în vorbire însă sînt întotdeauna sesizate. Componenții seriei de la punctul **7** sînt mai frecvenți în folclor și se acoperă total. Din punct de vedere distribuțional și frazeologic, există deosebiri, uneori esențiale, între componenții seriei *foaie // frunză*. Cele două tipuri de construcții pot servi drept coeficienți de diferență între *filă // foaie* și *foaie // frunză; filă* și *frunză* nu intră în raport de sinonimie.

Cuvîntul *listă* nu poate fi considerat sinonim cu *foaie, frunză, filă* (eventual ar fi posibilă o sinonimie contextuală, individuală), deoarece *listă* cu sensul „foaie, act" a ieșit din uz. Pe plan diacronic se poate stabili o secțiune în care *listă* se afla în raport de sinonimie cu celelalte cuvinte, de aceea acest cuvînt poate forma doar serii sinonimice contextuale cu alte cuvinte în planul arhaic-contemporan. Este și acesta un exemplu concludent al caracterului mobil al sinonimelor. Noul sens al lui *listă* „listă de bucate" (după fr. *liste)* intră doar în vorbirea orală în raport de sinonimie cu alte sensuri ale lui *foaie*. Fiind mai nou, acest cuvînt are o arie de circulație mai îngustă, un conținut mai precis, este în fond un termen tehnic.

Sinonimia *filă // foaie* și *foaie // frunză* poate fi reprezentată grafic în felul următor:

După cum se poate vedea și din schemă, între *filă* și *frunză* nu există un raport sinonimic, deși se spune că dacă A=B, iar B=C, atunci și C=A. Însă acest raport este valabil numai în cazul în care am admite relația sinonimică între cuvinte și nu între sensurile lor. Or, în cazul discutat, cînd în raport de sinonimie intră sensurile cuvintelor, situația diferă: $A = B_3$, iar $C = B_1$, din care cauză C nu poate fi egal cu A, pentru că C nu este egal cu B_3, iar B_1 și B_3 nu sînt egali. Deci avem a face cu două serii sinonimice legate între ele printr-o verigă comună B_3 și nu cu o serie de trei componenți; prin urmare este vorba de un lanț sinonimic. Un studiu analog la un număr mai mare de serii și lanțuri sinonimice ar permite, credem, elaborarea unor concluzii interesante pentru polisemie și omonimie.

În urma analizelor de mai sus se degajă cîteva concluzii: există o sinonimie totală și una parțială, între care sînt o varietate de faze tranzitorii. Sinonimele totale și parțiale pot fi constante și contextuale sau metaforice. În context se pot realiza toate aceste tipuri de sinonime.

СООТНОШЕНИЕ МЕЖДУ ПОЛНОЙ И ЧАСТИЧНОЙ, ПОСТОЯННОЙ И КОНТЕКСТУАЛЬНОЙ СИНОНИМИЕЙ

(Резюме)

В работе отмечается в каком значении употребляются тернины „полная" и „частичная", „постоянная" и „контекстуальная" синонимия в румынском и общем языкознании. В этом плане автор указывает состояние вышеупомянутых форм синонимии и возможности их перехода одной формы в другую, а также их корреляции.

STUDIA UNIV. BABEŞ-BOLYAI, PHILOLOGIA, XXVI, 2, 1981

OBSERVAŢII CU PRIVIRE LA CONCEPTUL DE *LEGI FONETICE*

A. BÁN

În cele ce urmează nu ne angajăm în vechi și cunoscute discuții despre legile fonetice[1], vrem doar să aducem unele argumente în favoarea posibilității (și a necesității) utilizării, cu mai multă precizie și consecvență, a noțiunii de legi fonetice nu numai în cercetările și descrierile diacronice, ci și în cele *sincronice*. Cum s-a putut constata, în ultimele decenii, în lucrările de fonetică descriptivă, pentru denumirea fenomenelor planului de expresie care privesc *relații esențiale și generale între segmente fonetice* sînt utilizați termeni ca: *reguli sau regularități fonetice, legități fonetice, procese, fenomene, relații fonetice* (eventual și altele). Nesiguranță în utilizarea noțiunii în discuție se poate constata și în studiile diacronice, termenul de legi fonetice fiind și acolo corelat cu termenii de *procese, legități, tendințe fonetice*.

Reținerea și neglijarea exagerată, mai ales în descrierile sincronice, a noțiunii de legi fonetice își găsesc o explicație firească în soarta istorică a acestei noțiuni și, deopotrivă, în conținutul ei excesiv diacronic și determinist rigid.

În critica legilor fonetice ale neogramaticienilor[2] în majoritatea cazurilor se recunoaște că această noțiune creată de comparativiștii eruditi ai secolului trecut (F. Bopp, J. Grimm, D. Delbrück, H. Paul, H. Osthoff, K. Brugmann) a constituit un instrument de lucru foarte precis în desco-

---

[1] Asupra acestor probleme merită să fie, după opinia noastră, consultate lucrările: Iorgu Iordan, *Lingvistica romanică (Evoluție, curente, metode)*, ed. a 2-a, București, 1962, p. 42—52; Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*, București, 1960, p. 233—282 (în continuare: *Studii*...); V. A. Zvegincev, *Očerki po obščemu jazykoznaniju*, Moscova, 1962, p. 152—176; Vl. Georgiev, *Issledovanija po sravnitel'no-istoričeskomu jazykoznaniju*, Moscova, 1958, p. 9—20; Kovács Ferenc, *Nyelvi struktúrák, nyelvi törvények*, Budapest, 1970, p. 186—301; B. Trnka ș.a., *K diskussii po voprosam strukturalizma* în *Istorija jazykoznanija XIX i XX vekov v očerkach i izvlečenijach*, II, Moscova, 1960, p. 100—110; Sextil Pușcariu, *Despre legile fonologice*, în „Dacoromania", II, 1921—22, p. 19 și urm.; E. Coșeriu, *Sinchronija, diachronija i istorija* (Problema jazykovogo izmenenija) (Traducere din limba spaniolă), în *Novoe v lingvistike*, III, Moscova, 1963, p. 183—215 și altele.

[2] Se poate descoperi o largă gamă de interpretări și critici, începînd de la negarea completă a legilor fonetice (I. Schmidt, K. Vossler, G. Bonfante și alții) pînă la acceptarea lor, prin diferite completări, nuanțări și precizări (M. Grammont, I. Vendryes, A. Meillet, S. Pușcariu, Iorgu Iordan, Al. Graur, A. Martinet și alții). Cf. Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 42—52; Al. Graur, *Studii*..., p. 233—282; E. Coșeriu, *op. cit.*, p. 183—215; Kovács Ferenc, *op. cit.*, p. 186—301; V. A. Zvegincev, *op. cit.*, p. 152—176.

perirea unor serii de procese și transformări desfășurate cu regularitate în istoria fonetismelor limbilor înrudite. Dar este tot atît de adevărat și faptul că în lingvistica actuală se apreciază, aproape în unanimitate, caracterul mecanicist, rigid al legilor fonetice create de neogramatici care, printre altele, susțineau că aceste legi acționează cu o necesitate „oarbă", ca și legile naturii.

Așadar, conceptul de legi fonetice în conținutul său neogramatic, pe bună dreptate, se socotește insuficient întemeiat pentru cercetările actuale de fonetică. Dar această stare de lucruri nu poate fi considerată motiv pentru neglijarea aproape completă a noțiunii în discuție.

În încercările noastre de a face unele observații privind conceptul de legi fonetice de funcționare (pe plan sincronic), considerăm util a porni de la unele aspecte filozofice ale acestei probleme.

1. Pe plan ontologic, se poate susține, fără rezerve, că *limba*, cu toate însușirile ei eterogene specifice (fizice, fiziologice, psihologice, socio-umane) și cu toată complexitatea ei de manifestări individuale, particulare și generale, *este un fenomen social complex, creat ca instrument de comunicare în societate*. Iar acestui complex și eterogen fenomen social îi sînt caracteristice *anumite forme de mișcare, anumite forme de „mișcare lingvistică"* (simple și complexe, inferioare și superioare, fizice, fiziologice și sociale) *din ansamblul formelor de mișcare socială*. Deci și limba, ca și alte fenomene ale realității, are un caracter *determinat*. După gnoseologia marxistă, expresia cea mai complexă a determinării fenomenelor realității este *categoria de lege*[3]. De aici se desprinde concluzia că realitatea obiectivă, în care se încadrează nu numai natura, ci și societatea, cu toate fenomenele ei, inclusiv limba, se caracterizează prin *existența trăsăturilor legice*. Aceste trăsături legice sînt reflectate, mai mult sau mai puțin apropiate de realitate, în procesul cunoașterii omenești. Cum scopul ultim al cercetării științifice este și trebuie să fie descoperirea (cît mai exactă) a legilor, *nici știința limbii nu poate exista fără legile sale specifice*.

2. Susținînd existența legilor fonetice (și a legilor limbii în general) și posibilitatea descoperirii lor nu numai pe plan *diacronic*, ci și *sincronic*, trebuie să avem în vedere faptul că filozofia marxistă *a progresat* și în privința „înțelegerii mai profund dialectice a legilor. De la legitatea de fier, proprie determinismului materialist-mecanicist, se ajunge la reliefarea varietății calitative a legilor *atît în privința nivelelor, a gradelor lor de esențialitate, a gradelor de generalitate, cît și în privința gradului de împletire dintre factori necesari și cei întîmplători*" [subl. ns., A.B.][4]. Astfel în argumentarea *caracterului imanent al legității în limbă* trebuie avut în vedere și faptul că, deși din modelele științelor naturii pot fi trase concluzii și cu privire la științele sociale, respectiv la știința limbii[5], dar ca în fiecare compartiment al realității, așa și în limbă, dialec-

---

[3] Călina Mare, *Introducere în ontologia generală*, București, 1980, p. 213.
[4] *Ibidem*, p. 214.
[5] G. Klaus, *Bevezetés a formális logikába* (Traducere din limba germană), Budapest, 1963, p. 348.

tica individualului, particularului și a generalului se realizează altfel decît într-un alt compartiment al realității. De fapt și în cadrul limbii această dialectică are un caracter special la diferite nivele ale sistemului.

3. O a treia problemă de ordin filozofic se referă la înțelegerea *relației dintre lege și cauzalitate.* Absolutizarea și pentru cercetările lingvistice, a formulării engelsiene „pentru cel care neagă cauzalitatea, orice lege a naturii este doar o ipoteză“[6], a generat o înțelegere *deterministă rigidă a legilor limbii.* Filozofia marxistă contemporană face unele precizări și cu privire la *înțelegerea dialectică* a problemei relației dintre lege și cauzalitate, în sensul că, deși „legile *se întemeiază* în general pe un raport cauzal. . ., există legi care *nu exprimă în conținutul lor relații cauzale*“ [subl. ns., A. B.][7]. Deci, cauzalitatea, în literatura filozofică marxistă actuală, nu este un *criteriu definitoriu* al conceptului de lege[8]. Acest mod dialectic de a concepe relația dintre lege și cauzalitate ne ajută, în încercările noastre de înlăturare a greutăților izvorîte din cauza absolutizării acestei relații, în sensul că dacă „o lege științifică nu exprimă o relație cauzală, încetează să mai fie lege“[9]. Cercetătorii au stabilit de mult faptul că *procesele complexe ale foneticii* (și ale limbii în general) *nu se reduc la o singură sau la cîteva cauze simple și generale,* „dar de cele mai multe ori nici măcar un singur fenomen nu poate fi redus la o singură cauză, căci la producerea aceluiași efect concură adesea mai multe forțe, uneori independente una de alta sau chiar contradictorii“[10]. De exemplu, la temelia legilor de funcționare a consoanelor dure și moi în limba rusă contemporană au stat o serie de procese complexe cum sînt: palatalizarea consoanelor semipalatalizate înaintea vocalelor anterioare, trecerea vocalelor [(e) ä] în [a] și [e] în [o] în anumite condiții, păstrarea trăsăturilor acustico-fiziologice ale vocalelor [i] și [y] în urma contopirii lor funcționale, interacțiunea paradigmelor nominale cu temele consonantice dure și moi, dispariția ierilor în pozițiile slabe. Toate aceste procese *au contribuit* la majorarea considerabilă a distinctivelor consonantice prin statornicirea opozițiilor fonologice „dur-moale“ *aproape în toate pozițiile posibile.* Totodată, însuși *procesul de dispariție a ierilor* (unul dintre principalii factori ai statornicirii categoriei fonologice „dur-moale“) *a deschis un larg cîmp de acțiune unor procese contradictorii* cum au fost: durificarea asimilativă a consoanelor în îmbinările de tipul [t'+t]([t'+t]>[t+t]) și palatalizarea asimilativă a consoanelor în îmbinările de tipul [t+t']([t+t']>[t'+t']), ducînd la rezultatul neutralizării unui însemnat număr de posibile opoziții fonologice „dur-moale“ în pozițiile anteconsonantice[11].

---

[6] F. Engels, *Dialectica naturii,* București, 1954, p. 235.
[7] Călina Mare, *op. cit.,* p. 220.
[8] *Ibidem,* p. 220—221.
[9] *Ibidem,* p. 220.
[10] C. Poghirc, *Note asupra cauzalității în limbă,* în PLG, V, 1967, p. 10.

Cum am văzut, legile de funcţionare a consoanelor dure şi moi în limba rusă se întemeiază pe raporturi cauzale (complexe şi contradictorii), *dar conţinutul lor nu exprimă aceste raporturi.* De ce /l—l'/ poate să apară în toate poziţiile (exceptînd poziţia înaintea lui [e] şi [j], unde poate să apară numai [l'l]), iar ocurenţa celorlalte dentale /t—t'/, /d—d'/, /s—s'/, /n—n'/ este cu mult mai redusă, nu reiese din conţinutul fenomenului arătat, care însă *nu poate fi motivul negării* existenţei legilor de funcţionare a consoanelor dure şi moi.

Spre a sfîrşi cu aspectul filozofic al problemei în discuţie, socotim necesar să precizăm că acest mod dialectic de înţelegere a legilor fonetice nu înseamnă nici acceptarea necondiţionată a tezei lui A. Meillet după care „legea fonetică nu exprimă un raport de cauzalitate ca o lege din domeniul naturii. . ., ci numai un raport de corespondenţă. . ."[12] şi nici renunţarea la întrebarea „de ce" şi înlocuirea ei, într-o manieră neopozitivistă, cu întrebarea „cum". Răspunzînd, însă, pozitiv la o altă întrebare, şi anume dacă *„funcţionarea limbii în orice moment* din istoria ei şi *evoluţia* limbii *de-a lungul secolelor* sînt deopotrivă guvernate de legi[13]", e necesar să deosebim categoric legile fonetice de funcţionare (sincronice) şi legile fonetice de evoluţie (diacronice) care, în mod firesc, într-o condiţionare şi întrepătrundere dialectică, se completează reciproc. Dealtfel, legile de funcţionare în general sînt legi modale, neavînd neapărat în conţinutul lor raport cauzal.

Fără intenţia de a da vreo definiţie conceptului de lege fonetică de funcţionare, încercăm să parafrazăm definiţia filozofică materialist-dialectică a legii[14] în felul următor: legea fonetică este *o relaţie esenţială, generală* între substanţele fonice şi procesele lor, caracterizată printr-o *constanţă, repetabilitate şi regularitate* în cadrul anumitor *condiţii.*

Pentru cunoaşterea, interpretarea legilor fonetice şi formularea lor în termeni cu diferite grade de generalitate trebuie precizat în prealabil care sînt acele *relaţii esenţiale şi generale* între substanţele fonice ale

---

[11] Vezi R. I. Avanesov, *Iz istorii russkogo vokalizma. Zvuki [i] i [y]*, în „Vestnik MGU", 1947, nr. 1, p. 48; L. E. Kalnyń, *Razvitie kategorii tverdosti-mjagkosti v russkom jazyke*, în *Učenye zapiski Instituta slavjanovedenija*, XIII, 1956, p. 188—213; V. V. Ivanov, *Istoričeskaja fonologija russkogo jazyka*, Moscova, 1968, p. 191—347; K. V. Gorškova, *Očerki istoričeskoj dialektologii Severnoi Rusi*, Moscova, 1968, p. 84; A. Bán, *K voprosu ob assimiljativnom (ottenočnom) smjagčenii v konsonantnych sočetanijach russkogo jazyka*, în „Romanoslavica", XIV, 1967, p. 215—216; Idem, *Observaţii asupra unui proces de defonologizare*, în StUBB, Series Philologia, 1968, fasc. 2, p. 74.

[12] Cf. Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 45.

[13] *Tratat de lingvistică generală*. Bucureşti, 1971, p. 157 (în continuare: *Tratat. . .)*.

[14] Călina Mare, *op. cit.*, p. 215. Despre esenţa legilor limbii, vezi şi Al. Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, 1968, p. 13.

planului de expresie prin prisma cărora se definesc *legităţile de structură şi de sistem sonor ale limbii*[15].

Se poate crede, fără mare risc de a greşi, că dihotomia saussuriană sincronie-diacronie şi, mai cu seamă, noţiunea de sistem aplicată de lingvistul elveţian la definirea limbii[16], completate cu o serie de precizări şi nuanţări ulterioare[17], constituie o bază de pornire şi în privinţa studierii legilor fonetice.

În concepţia saussuriană, general acceptată şi în lingvistica actuală, relaţiile prin care se defineşte sistemul limbii şi al nivelelor ei se încadrează în două tipuri: relaţii asociative sau, cum se numesc în lingvistica actuală, *paradigmatice* şi relaţii *sintagmatice*, ambele tipuri aparţinînd limbii în mod obiectiv[18], iar cercetătorul trebuie să le studieze în strînsă legătură, ele fiind dirijate de legi specifice. Conform existenţei acestor tipuri de relaţii, funcţionarea sistemului sonor este dirijată de două feluri de legi fonetice: de legi fonetice *sintagmatice*, pe care, după M. V. Panov[19], le vom numi *legile de îmbinare a sunetelor* şi legi fonetice *paradignatice*, numite, după acelaşi autor, *legile de alternanţă a sunetelor*. Menţionăm că *Fonologia limbii române* de E. Vasiliu este concepută în conformitate cu acceptarea celor două relaţii, numai că autorul nu le numeşte *legi* de îmbinare şi alternanţă, ci *fenomene* de distribuţie şi alternanţă[20].

În privinţa dependenţei de condiţii a celor două tipuri de *legi fonetice*, subliniem faptul că *relaţiile legice de îmbinare a sunetelor* sînt condiţionate sintagmatic, iar cele de alternanţă — *paradigmatic*. Astfel, legile de îmbinare a sunetelor, fiind condiţionate de factori contextuali, prozodici sau de influenţa joncţiunilor segmentelor fonetice, sînt cercetate în cadrul unităţilor sintagmatice ale limbii (silabă, cuvînt fonetic, sintagmă, enunţ).

---

[15] În vechea dispută privind categoriile cheie *unitate-structură-sistem* ni se pare justă înclinarea autorilor *Tratatului de lingvistică generală* spre a pune în acord perechea de termeni *sistem şi structură* cu cele două tipuri de relaţii — *paradigmatice* şi *sintagmatice*. În această accepţiune, *sistem* înseamnă totalitatea invariantelor unei limbi identificate la fiecare nivel (fonetic, morfologic, lexical) care contractează între ele *relaţii paradigmatice*. În procesul de comunicare invariantele sînt scoase din relaţiile paradigmatice şi obligate să apară simultan. În acest caz apar relaţii sintagmatice care depind de posibilitatea de combinare a unităţilor limbii. Totalitatea relaţiilor sintagmatice ale unităţilor unui nivel lingvistic formează structura. Vezi *Tratat...*, p. 206—208.

[16] Ferdinand de Saussure, *Bevezetés az általános nyelvészetbe* (Traducere din limba franceză), Budapest, 1967, pp. 91—164, 177—199.

[17] Importante sinteze în acest sens pot fi găsite la: Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 285—303; Al. Graur, Studii..., p. 83—87; Al. Graur, Lucia Wald, *Scurtă istorie a lingvisticii*, ed. a II-a, Bucureşti, 1965, p. 106—115; G. Mihailă, *Evoluţia conceptului saussurian de „sincronie" şi „diacronie"*, în PLG, V, 1967, p. 49—67; *Tratat...*, p. 181—208; E. Coşeriu, *op. cit.*, p. 143—309; *Pražskij lingvističceskij kružok*, Culegere de articole (Traducere în limba rusă), Moscova, 1967, p. 17—42; T. V. Bulygina, *Pražskaja lingvističeskaja škola* în *Osnovnye napravlenija strukturalizma*, Moscova, 1964, p. 82 şi altele.

[18] *Tratat...*, p. 207.

[19] M. V. Panov, *Russkaja fonetika*, Moscova, 1967, p. 3—4.

[20] Emanuel Vasiliu, *Fonologia limbii române*, Bucureşti, 1965, p. 128.

În limba rusă, de pildă, este o lege fonetică de îmbinare a sunetelor potrivit căreia *în cuvîntul fonetic, după o consoană dură, în poziția înaintea silabei accentuate* pot să apară doar vocalele [ʌ], [u], [y] ([vʌdá], [s-utrá], [sygrát']) [21]. Sau, în limba română, consoana [p] apare la inițiala *de silabă* înaintea vocalelor [a, e, i, o, ă, î] ... *la finală de silabă*; cînd finala de silabă *coincide cu finala de cuvînt*, [p] apare însoțit de o ușoară aspirație [p^h]...[22].

Legile de alternanță a sunetelor, avînd o condiționare asocitivă și exprimînd relații paradigmatice ale invariantelor, sînt cercetate, stabilite în cadrul paradigmelor de declinare, conjugare sau în lanțurile derivaționale, *prin identificarea morfemelor*. în limba rusă, de exemplu, dintre sunetele amintite, [ʌ] poate intra în două serii de alternanță, și anume: [o]||[ʌ]||[ə] ([*vódy*], [vʌ*dá*], [və*d*ʌpát]) și [a]||[ʌ]||[ə]([*strány*], [*str*ʌná)], [*strən*ʌ v'é]denie); [ů] intră în seria [u]||[ů]([*útrə*], .*sůtrá*]); [y] — în seria [i]||[i]||[y] ([*igr*], [*igrát*'], [sy*grát*'+) sau [y]||[y] ([syn], [synok]) și altele. .

Cele două tipuri de legi fonetice sînt legate între ele, fiind condiționate reciproc, cunoașterea și formularea cît mai nuanțată a lor constituind un precis punct de plecare în mecanismul stabilirii apartenenței segmentelor sonore la unități structurale, la foneme.

К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ ФОНЕТИЧЕСКОГО ЗАКОНА

(Резюме)

Автор рассматривает отдельные философские и лингвистические аспекты понятия *фонетического закона*. Он исходит из того положения, что функционированием языка в течение ряда эпох управляли и управляют специфические лингвиские законы.

Функционированием звуковой структуры и системы языка управляют два тесно связанных между собой вида фонетических законов, которые, вслед за М. В. Пановым, автор называет законами сочетания и законами чередования звуков.

[21] Cf. R. I. Avanesov, *Fonetika sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*, Moscova, 1956, p. 111 (în continuare: *Fonetika*...).

[22] Cf. Emanuel Vasiliu, *op. cit.*, p. 113—114.

[23] Cf. R. I. Avanesov, *Fonetika*..., p. 29.

RECENZII

Ioan Pătruţ, **Onomastică românească**, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1980, 200 p.

Lucrarea prof. univ. dr. doc. Ioan Pătruţ, *Onomastică românească*, apărută recent, se situează pe o poziţie aparte în onomastica românească, prin rezultatele noi la care a ajuns autorul, rezultate determinate, mai ales, de una dintre coordonatele caracteristice cercetării sale: metoda de lucru.

Supunînd unei atente şi profunde analize materialul onomastic, autorul dezvăluie un sistem derivaţional românesc care a generat un număr considerabil de antroponime ca: *Bogza, Codlea, Dîlja. Galda, Orlea, Racşa, Turda, Viştea* etc. Cu timpul, acest sistem s-a perimat, în condiţiile istorice şi sociale pe care autorul le conturează, antroponimele respective, foste hipocoristice, deci iniţial prenume, s-au demodat, multe dintre ele devenind nume de familie şi supranume precum şi toponime, inclusiv nume de localităţi, fapt care contribuie la menţinerea lor în actualitate.

Autorul arată că mai ales două cauze au determinat analiza greşită a structurii multor antroponime româneşti şi explicarea inexactă a originii lor: acestea sînt *mania* de a raporta antroponimele la nume comune şi neglijarea *funcţiunii* lor.

Spre dovedirea netemeiniciei acestei metode (care se sprijină pe o concepţie greşită) devenite, din păcate, tradiţionale, I. Pătruţ urmăreşte numele *diacronic*, pînă la cele mai vechi atestări din documentele din Transilvania, Ţara Românească şi Moldova, şi *sincronic*, cu scopul de a le înregistra vechimea şi a le preciza funcţiunea şi, în al doilea rînd, de a le plasa în sisteme, microsisteme care , subliniază autorul, susţin şi confirmă explicaţiile şi etimologiile pe care le propune.

Dintre numeroasele exemple aduse în sprijinul teoriei autorului, menţionăm aici doar două: antroponimul *Moş* nu poate fi, întotdeauna, raportat la numele comun *moş*, deoarece el apare, neîndoielnic, ca nume de botez, ca de exemplu, într-un document, din anul 1480, din Ţara Românească: „Părintelui meu, Moş, şi doamnei domniei mele Maria". În al doilea rînd, există şi forma *Moşa*, tot nume de bărbat, care nu poate fi raportat, în nici un caz, la substantivul *moş*. De asemenea, *Badea* apare în numeroase documente din Ţara Românească cu funcţiune de pronume şi, în atare caz, el nu poate fi apropiat de substantivul comun *bade*. Au existat, deci, un număr apreciabil de antroponime cu funcţiunea de hipocoristice, unele chiar oficializate drept prenume ca: *Bale, Balş, Berza, Cindrea, Cîndea, Dragsa, Gurba, Herla (Herlea), Marga, Orlea Perlea Pordea, Roşca, Turda* etc. Asemenea antroponime abundă în documentele noastre.

S-a petrecut, aşadar, în antroponimia românească o mutaţie de proporţii. Aceste nume s-au demodat, trecînd din fondul *activ* în cel *istoric*, în concordanţă cu principiul că întotdeauna numele de familie şi supranumele se moştenesc, nu se reactualizează.

Care este originea acestor antroponime? S-a spus despre ele că ar fi de provenienţă slavă. Autorul lucrării demonstrează convingător că toate sînt *derivate româneşti*, de aceea ele sînt discutate şi analizate în capitolul al II-lea al cărţii, intitulat *Hipocoristice formate în limba română.*

Cartea reprezintă, spune autorul, „o încercare de rezolvare a ceea ce este românesc în antroponimia noastră", o încercare pe deplin reuşită — adăugăm noi —, ea constituind, totodată, o lucrare de referinţă „spre a servi la elaborarea unui nou dicţionar onomastic românesc".

I. T. STAN

Magyar Fonetikai Füzetek (Hungarian Papers in Phonetics), **nr. 1—6**, A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudomanyi Intézete, Budapest, 1978—1981.

Caietele fonetice maghiare apar bianual, din anul 1978, sub egida Institutului de lingvistică al Academiei de ştiinţe maghiare. Pînă în prezent au

fost editate șase numere cuprinzînd aspecte variate din domeniul foneticii.

Avînd în vedere că fonetica a devenit o știință cu un înalt grad de aplicabilitate, cercetătorii maghiari și-au lărgit sfera de investigare, aceasta cuprinzînd logopedia, medicina, criminalistica, lingvodidactica etc. În acest context al interdisciplinarității, sînt stabilite și liniile directoare de cercetare: fonetică descriptivă, contrastivă, probleme de audiție, acustică, radiologie etc. Revista cuprinde în paginile ei rezultatele obținute în domeniul foneticii și prezentate la consfătuirea anuală inițiată și condusă de cunoscutul fonetician, prof. Kálmán Bolla.

Cele șase volume apărute conțin un bogat material, sub aspectul sferei de cercetare, și, adesea, inedit, sub aspectul aplicabilității foneticii experimentale. Cu toate că limitele tematicii nu sînt fixate rigid, fiecare volum este profilat pe o anumită temă. Astfel materialul din vol. I cuprinde: trăsăturile principale ale undei sonore și aspecte ale analizei și sintezei acustice, evoluția laturii sonore a limbajului uman, fenomenele sonore ale lanțului vorbirii și intonația, cercetări privind originea și modalitățile de ameliorare a defectelor de vorbire la copii.

Al II-lea volum prezintă rezultatele cercetărilor din domeniul sistemului sonor al limbii maghiare. Seria studiilor se deschide cu articolul semnat de Kálmán Bolla despre transcrierea fonetică în lumina datelor experimentale, în care autorul face propuneri de îmbunătățire a sistemului de notare în fonetica limbii maghiare. Alte două studii sînt consacrate articulațiilor labiale, palatale și linguale. Acest volum cuprinde și cercetări asupra posibilităților de îmbinare a sunetelor, date experimentale asupra caracterului silabei, aducîndu-se corective privind despărțirea în silabe a cuvintelor din limba maghiară. Alte studii abordează limbajul copiilor.

Volumul al III-lea este consacrat problemelor de intonație a limbii maghiare, tratîndu-se următoarele aspecte: metodologia cercetării și fixării grafice a curbelor melodice, fenomenele de ritmică în lanțul vorbirii, intonația diferitelor graiuri, particularități intonaționale în patologia vorbirii.

Mai diversificat se prezintă al IV-lea volum, care cuprinde: parametrii acustici ai îmbinărilor de tipul vocală + consoană, funcțiile pauzei și ale joncturii în vorbire, stilistica sonoră, rolul tonului fundamental în formarea timbrului individual al vorbirii, parametrii acustici și problemele percepției melodiei și ale intensității vorbirii, analiza și sinteza vocalelor rusești, aspecte ale limbajului copiilor.

O pondere importantă în cercetările contrastive are fonetica experimentală. Aria cercetărilor contrastive inserate în volumul al V-lea a fost înțeleasă într-o accepțiune largă, întrucît ea cuprinde și cercetări interdialectale. Domină însă cele interlinguale: confruntarea sistemului vocalic maghiar-polonez, particularitățile asociative ale sunetelor maghiare și germane, greșelile tipice de intonație în vorbirea limbii ruse de către studenții maghiari, fenomene *schwa* în vorbirea maghiară și franceză.

Volumul al VI-lea cuprinde, în esență, o amplă descriere a trăsăturilor articulatorii și acustice ale sunetelor limbii maghiare, făcută de Kálmán Bolla pe baza unor procedee complexe de cercetare fonetică: fotografiere, oscilograme, roentgenograme și sonagrame.

Cititorul mai poate afla în fiecare volum aprecieri cu caracter teoretic și metodologic ca: definiția fonemului (vol. II), privire istorică asupra metodelor cercetării interlinguale (vol. V), confruntarea interlinguală a structurilor fonetice (vol. V) etc. Dealtfel, familiarizarea cititorului cu temele tratate este facilitată de felul în care sînt abordate rezultatele cercetării, datele experimentale fiind prezentate în contextul nivelului actual al foneticii pe plan mondial. Corectivele aduse datelor precedente au un suport faptic, cifric și grafic, conform exigențelor din acest domeniu de cercetare. În acest spirit se face descrierea metodelor de lucru, procedeele de calcul și de interpretare a datelor.

Materialele prezentate în cele șase volume supuse atenției noastre se vor a fi contribuții noi și importante la progresul foneticii și al lingvisticii, în general.

A. BAN, I. T. STAN

J o h n B e e r, **Wordsworth and the Human Heart**, Macmillan Press Ltd., London, 1978; Columbia University Pres, New York, 1978.

Publicat în anul 1978 de două edituri de prestigiu, volumul „Wordsworth și inima omenească“ *(Wordsworth and the Human Heart)* este, în fapt, argumentarea științifică a contemporaneității romanticului englez. Autorul prezintă, în zece capitole, elemente de *biografie artistică* ce probează cunoașterea pertinentă a epocii, o lectură intensivă în domeniu, capacitatea de selecție a celor mai semnificative date, necesare prezentării procesului de formare și evoluție a unui poet despre care s-a scris mult, dar care continuă să ofere și azi criticii de specialitate temeiuri de exprimare.

Stabilind factorii majori care au determinat o anume poezie, profesorul Beer o face analizînd poemele care au rezistat trecerii timpului, sursele și împrejurările în care acestea au fost scrise, procedînd la o *reconsiderare teoretică*, din perspectiva cititorului modern, a problemei emoției artistice și a afectivului, concluziile vizînd, în primul rînd, rolul pe care acestea le-au avut asupra gîndirii poetice a lui Wordsworth. În viziunea criticului poezia devine un mijloc de mediere între forțele devastatoare din natura înconjurătoare și natura umană, un mijloc de căutare a unor permanențe. Considerată din această perspectivă poezia lui Wordsworth înregistrează o experiență în care rațiunea (intellect) este puterea omului cea mai de preț pentru că poate lupta cu spațiul și cu timpul rămînînd receptivă la activitatea inimii (workings of the heart). De aceea, pentru cititorul secolului XX, Wordsworth este marele poet al conștiinței umane care încearcă să se împace cu semnificația existenței sale în timp.

SANDA CERNEA-BERCE

The Personal Notebooks of Thomas Hardy. Sub îngrijirea lui R i c h a r d H. T a y l o r, Columbia University Press, 1979.

Despre importanța unor asemenea inițiative ne-am putut da seama urmărind destinul tipografic al Caietelor eminesciene. Rostul lor nu e acela de a explica miracolul creației, căci în bună parte opera secretă o protectoare autonomie. În schimb, se restituie scriitorului o dimensiune umană firească. Hardy a distrus o mare parte din însemnările sale, astfel încît în aceste caiete nu vom găsi mai mult decît a vrut el să ne lase: „N-am făcut mai nimic — decît să distrug niște hîrtii care nu mai folosesc nimănui; nasc strigoi“ (7 mai 1919). E greu să ne imaginăm că vom face descoperiri senzaționale. Totuși lectura lor e pasionantă. Pe lîngă scrisori de condoleanțe, adrese, note bibliografice, citim: „Unei femei nimic nu i se pare mai interesant decît propria persoană“. Alteori întîlnim proiecte de roman. Unele idei și obsesii se regăsesc în proza sa: „Istoria se aseamănă mai degrabă cu un rîu decît cu un copac. Nu există nimic organic în forma sa, nimic sistematic în dezvoltarea sa. Curge ca un fir de apă: ici abătut de un pai, colo de un fir de nisip.“ Sau: „Pesimism. Există oare poezie mare care să nu fie pesimistă?“

Notele se împart în trei categorii: literare, sociale și personale. *Memoranda, I* conține o compilație de extrase din caiete mai vechi, ulterior distruse, acoperind perioada 1867—1920. *Memoranda, II* (1921—1927), scăpat de controlul editorial al scriitorului, seamănă cu un jurnal personal. Ambele reflectă preocuparea lui Hardy pentru genealogie, tradiția și folclorul local. Însemnarea despre arderea pe rug a unei femei din Dorset confirmă propensiunea pentru macabru. De fapt, T. S. Eliot îl acuzase de morbiditate diabolică.

„Schools of Painting“ e un exemplu elocvent al autodidacticismului precoce al lui Hardy. Sînt notate lecturi din Horațiu, Byron, Trollope și chiar din Fourier. Eseul despre „Aplicarea cărămizilor colorate și a teracotei în arhitectura modernă“ e premiat în 1863. Dorind să devină critic de artă vizitează zilnic National Gallery. Din pictura italiană extrage principii: „Arta mea e menită să intensifice expresia lucrurilor, așa cum fac Crivelli, Bellini, astfel încît înțelesul ascuns să devină vizibil. Hardy rămîne, de fapt, un artist pictural.

„Trumpet Major“ e o excepție. Hardy nu obișnuia să facă schițe pentru romanele sale ca George Eliot și Dickens. Aici însă dăm peste o laborioasă documentație pentru „Trumpet Major“, : o

poveste pastorală din epoca lui Napoleon. La British Museum consultă modele feminine din 1804: „rochie de muslin, șaluri de muslin purpuriu, vara. În octombrie: rochie de muslin alb, mîneci lungi. O batistă Barcelona petrecută peste sîn și legată la spate". Se informează despre ranguri și funcții militare, îmbrăcămintea trompetiștilor, activitatea contrabandiștilor, istoria Franței. Desenează coafuri, pălării Cockney. Pretutindeni aceeași minuțioasă descifrare a detaliului, aceeași grijă pentru informația exactă.

Cartea lui Taylor e dovada incontestabilă a spiritului de abnegație și sacrificiu de care este capabil, adeseori, biograful literar.

LIVIU COTRĂU

S a b i n a T e i u ș, **Coordonarea în vorbirea populară românească,** București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, 186 p.

Anul editorial 1980 a îmbogățit lingvistica românească, printre alte lucrări de valoare, cu două studii remarcabile ca importanță, atît sub aspectul contribuțiilor științifice intrinseci, cît și prin faptul de a fi, ca *monografii*, reale „premiere" în sintaxa românească — subordonarea și coordonarea în vorbirea populară, datorate Magdalenei Vulpe *(Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită)* și Sabinei Teiuș *(Coordonarea în vorbirea populară românească)*. Cele două lucrări exegetice oferă, prin complementaritatea lor, o imagine de ansamblu — cantitativă și calitativă — asupra elementelor de relație în sintaxa populară românească.

Lucrarea Sabinei Teiuș, pe care o avem în vedere în cele de mai jos, se compune, în afară de partea introductivă, din trei capitole, impuse de însuși scopul cercetării (I. *Premise teoretice și metodologice*, II. *Coordonarea în graiurile dacoromâne*, III. *Valoarea sintactico-semantică a conjuncțiilor coordonatoare în graiurile daco-române)*, considerații finale, anexă, bibliografie și indice.

Cercetarea se bazează pe un material dialectal bogat și autentic, acoperind, prin cele 67 de localități din care au fost culese textele, întreg teritoriul geografic dacoromân. Analiza raportului de coordonare — subtipuri și realizări — urmează linia generală a *Gramaticii Academiei*, cu unele amendamente de detaliu, justificate prin ralierea autoarei la anumite principii de analiză gramaticală preconizată de lingviștii clujeni (neacceptarea grupării *și cu* drept conjuncție, excluderea lui *nici*, în toate situațiile, dintre conjuncțiile copulative, negarea existenței unui tip de coordonare conclusivă și, în consecință, tratarea unităților *deci*, *așadar*, *prin urmare* etc. ca adverbe, nu conjuncții etc.).

Prezența în vorbirea populară a unor fenomene precum anacoluturi, repetiții, reveniri, întreruperi, explicații etc., marea libertate în derularea vorbirii spontane, afectivitatea ș.a. fac din segmentarea textului în enunțuri și stabilirea raporturilor dintre părțile componente o operație complexă și complicată. Din aceste motive, autoarea acordă o atenție deosebită principiilor de delimitare în enunțuri, ținînd seama de rolul pe care-l au în această operație mijloacele suprasegmentale (accentul, intonația, pauza), notate fidel de autoare cu semnele adecvate (vezi cap. I).

Capitolul II urmărește în secțiuni separate coordonarea intrapropozițională și cea interpropozițională. În cadrul fiecărei secțiuni, analiza se face pe subtipuri de coordonare (copulativă, disjunctivă, adversativă) și pe unități — omogene sau eterogene funcțional. Structurile formate prin coordonare sînt urmărite, de asemenea, în planul realizării raportului (joncțiune, juxtapunere) și al extensiunii, punînd în evidență frecvența unor anumitor structuri. O atenție deosebită merită în acest capitol cercetarea și din punct de vedere statistic a coordonării — raporturile cantitative între diferite subtipuri ale coordonării, între mijloacele de realizare, între propoziție și frază, propoziții principale și secundare, la care se adaugă raportarea acestor date la cele obținute, din aceleași puncte de vedere și pe cantități identice, a coordonării în texte literar-artistice (excerptate din operele lui Liviu Rebreanu, Camil Petrescu și Mihail Sadoveanu).

În capitolul III se analizează în detaliu fiecare conjuncție, incluzînd în inventar și elemente de relație cu circulație teritorială restrînsă *(ácar... ácar, hem... hem* etc.) sau unități cu valori apropiate de ale conjuncțiilor coordonatoare *(numai, fără, decît, că* etc.).

Cum era de așteptat, numărul relativ restrîns al elementelor de relație în coordonarea populară este compensat printr-un cumul mare de valori sintactico-semantice pe care le au unele conjuncții. Conjuncția *și*, de exemplu, se repartizează funcțional astfel: *și* „copulativ" (terminativ, enumerativ, adițional, narativ intensiv, narativ introductiv, indicator verbal), *și* „al alternanței", apropiat de sensul adversativ (*și* pentru *iar*), *și* „cu implicații subordonatoare" (subiectiv, final, relativ, temporal, consecutiv).

Tot aici, p. 126—128, examinînd datele statistice privind frecvența conjuncțiilor coordonatoare și stabilind sau reargumentînd pentru fiecare fel de coordonare cîte o conjuncție-tip, se compară rezultatele la care ajunge cu cele obținute în cercetarea acestui aspect sintactic în alte limbi (germana, de exemplu) sau în texte literar-artistice, publicistice etc.

În cadrul unei succinte prezentări de ansamblu a fizionomiei coordonării în graiurile populare, întreprinse în *Considerații finale*, autoarea, comparînd din punctul de vedere al sintaxei populare, în speță al coordonării, graiurile limbii române, aduce reale contribuții la definirea limbii române literare în raport cu baza ei dialectală și probează cu date suplimentare unitatea teritorială a limbii noastre.

Prin caracterul ei monografic și ideile personale variate și numeroase, prin finețea și, nu rareori, subtilitatea analizelor, lucrarea Sabinei Teiuș este o carte remarcabilă, înscriindu-se ca o contribuție de valoare la studiul sintaxei populare — și al structurii gramaticale în general — a limbii române.

G. C. NEAMȚU

Întreprinderea Polig. Cluj Municipiul Cluj-Napoca 3022/981

În cel de al XXVI-lea an (1981) ***Studia Universitatis Babeş-Bolyai*** **apare în specialităţile :**

matematică (4 fascicule)

fizică (2 fascicule)

chimie (2 fascicule)

geologie-geografie (2 fascicule)

biologie (2 fascicule)

filozofie (2 fascicule)

ştiinţe economice (2 fascicule)

ştiinţe juridice (2 fascicule)

istorie (2 fascicule)

filologie (2 fascicule)

На XXVI году издания (1981) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* выходит по следующим специальностям:

математика (4 выпуска)

физика (2 выпуска)

химия (2 выпуска)

геология-география (2 выпуска)

биология (2 выпуска)

философия (2 выпуска)

экономические науки (2 выпуска)

юридические науки (2 выпуска)

история (2 выпуска)

филология (2 выпуска)

Dans sa XXVI-e année (1981) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* **paraît dans les spécialités :**

mathématiques (4 fascicules)

physique (2 fascicules)

chimie (2 fascicules)

géologie-géographie (2 fascicules)

biologie (2 fascicules)

philosophie (2 fascicules)

sciences économiques (2 fascicules)

sciences juridiques (2 fascicules)

histoire (2 fascicules)

philologie (2 fascicules)